GHEORGHE ANDREICA

CU GHIOZDANUL LA ÎNCHISOARE

ȘI

ADIO, PUȘCĂRIE DIN SIGHETU-MARMAȚIEI

... Nu numai eu, ci şi întreg lotul maramureşenilor arestaţi în prima tranşă pe data de 21 august 1948 am avut un mare noroc (aveau-ar parte de acest noroc cei ce au adus sau aplicat comunismul la noi),

Vişovan – şeful grupului legionar din Maramureş – fusese arestat cu două zile mai înainte şi bătut îngrozitor de comisarul Stern şi supercomisarul Retezaru (de la Oradea), ambii de naţionalitate evrei.

Văzând că nu recunoaşte nimic, i-au pus în faţă lista precisă cu toţi elevii ce făcură parte din Frăţia de Cruce "Ionel Moţa" de la Liceul "Dragoş Vodă" din Sighetul Marmaţiei.

Şi nu numai atât, ba chiar şiorganizarea pe "triade", cine a depus "legământul" şi când. Cine fusese şeful Frăţiei de Cruce şi cine şeful mănunchiului de prieteni; şi alte o mulţime de amănunte puţin importante . . . Toate erau cunoscute de Siguranţă.

În faţa unor astfel de dovezi, Vişovan le-a cerut comisarilor ca după ce vom fi arestaţi şi noi, copii plăpânzi şi fără experienţă, să fim duşi în faţa lui ca să ne dezlege de jurământul depus că nu vom trăda niciodată . . . şi vom recunoaşte ce am făcut, chiar şi fără torturi . . . Comisarii au fost de acord cu propunerea lui Vişovan şi astfel noi am scăpat de urgia torturilor care i-au încercat pe ceilalţi camarazi ai noştri din alte oraşe.

La poarta zăvorâtă

În ziua de 29 august 1948, la poarta închisorii din Sighetul Marmației putea fi văzut un grup de tineri, înconjurați din toate părțile de jandarmi cu baionete pe armă şi de câțiva polițişti cu revolvere în mână.

Eram noi, elevii de la Liceul "Dragoş Vodă", primii clienți politici ai faimoasei puşcării în care, nu peste mult timp după noi, urma să fie aduse, pentru a fi umilite şi exterminate, principalele personalități ale elitei româneşti.

Din grupul de elevi făceam parte şi eu. Ultimul dintre toți. Eram cel mai mărunt ca statură, cel mai zglobiu din fire, cel mai puțin important ca personalitate. Cum s-ar zice – eram a cincea roată la căruță şi a unsprezecea spiță la roată...

Ca să par mai grozav, mai matur, mai înalt, mai de luat în seamă, călcam pe vârfuri. Când răspundeam unui caraliu încercam gama vocală cea mai joasă, ca să se vadă că-s bărbat. Trebuia să fiu deosebit de atent când vorbeam, deoarece tocmai atunci eram în perioada când începeam să-mi schimb vocea de fetiță în voce de flăcău.

Eu mă dădeam flăcău. Zadarnic...Nimeni nu mă lua în seamă. Spre disperarea mea, toată lumea îmi zicea "Puştiule".

Cum stăteam în capul coloanei, îmi mişcam capul în dreapta şi stânga ca un pui de sălbăticiune. Voiam să văd printre curioşii ce-şi făceau drum prin fața închisorii o cunoştință. Dar nu orice fel de cunoştință. Aş fi dorit să treacă o tânără "rândunică" de la liceul de fete "Domnița Elena" ca să mă vadă, iar eu să rămân cu ceva duios în suflet.

Ca un făcut, în clipele acelea treceau pe stradă numai bărbați şi multe, multe babe.

Vai, mie! Ghinionul mă urmărea şi în dragoste...

Diavolul deschide poarta

Uşa puşcăriei s-a deschis şi în prag apăru un gardian cu centură şi diagonală. Avea în mână o listă pe care figurau numele noastre în ordinea alfabetică. Gardianul începu să ne strige cu glas tare:

-Andreica Gheorghe.

-Prezent.

-Treci înăuntru!

...Şi aşa, din ultimul am ajuns primul. Aşa mi-a fost dat mie de Sus să fiu la ghinioane tot primul, iar la plăcinte tot ultimul.

De-ar fi fost acesta singurul caz, poate l-aş fi uitat. Dar n-a fost singurul, ci toate – parcă – aşa mi-au mers în viaţă.

Orice lucru l-am obţinut greu. Mai scumpe au fost sudorile decât realizările.

Abia când mă gândesc la cei care-au trecut prin iadul Piteştiului sau al Gherlei mă consider un om norocos.

Deşi am căutat dezastrul cu lumânarea, Dumnezeu m-a ferit de el. Căci n-aş fi rezistat. Iar acum, la bătrâneţe, îmi dau seama că n-am fost deloc ghinionist ci, din contra, un om norocos.

Toţi hoţii din închisoare au fost strânşi în camerele lor, iar gardienii, cu mic cu mare, au venit pe coridor în faţa corpului de gardă, ca să întâmpine "faimoasa bandă", cea care era cât pe-aci să spulbere regimul democrat popular.

În fruntea gardienilor era unul înzorzonat cu fel de fel de ceaprazuri, ca ofiţerii din vechea armată când se prezentau la paradă. Pe cozorocul caschetei avea o frunză de stejar aurie, cum numai ofiţerii superiori poartă. Costumul militar bleu-ciel era confecţionat din stofă de calitate superioară. Hainele erau proaspăt călcate şi stăteau întinse perfect. În plus mai purta şi mănuşi din piele, îmblănite, tocmai acum, în luna august, când era atât de cald afară. Asta îl dădea de gol că-i proaspăt adus de la ţăruş.

Mai avea acest ştab şi un ceas de buzunar, din acelea mai mici ca dimensiune, care fusese modificat în ceas de mână. Pe

mână, părea o adevărată plăcintă...Culmea! Îl purta pe mâna dreaptă. Era un fel de modă proletară de a purta ceas...La ora aceea, un ceas de mână era un adevărat lux, rezervat persoanelor deosebit de importante.

-Înainte, marş! comandă ştabul cel mare.

Şi uite-aşa, în fruntea plutonului de proaspeţi puşcăriaşi păşeam eu ţanţoş în pas de front. Mă vedem şi eu o dată în frunte...

Cei optsprezece "politicieni"

După ce am ajuns la etajul 2, urcând câte trei trepte deodată, la un timp oarecare ne-a ajuns din urmă şi un gardian bătrân, pe nume Grigore Tivodar, consătean şi prieten cu doi dintre noi, cei arestaţi.

Ne-a deschis uşile şi, rând pe rând, am fost introduşi tot câte unul sau doi în cameră. Aveam unde, căci întreg etajul 2 era liber.

Camera era goală. Într-un colţ era o "tinetă" din tablă – cu un capac ce se îmbuca ermetic – pentru necesităţi fiziologice. În rest nimic.

Pe jos, duşumeaua era de scândură...

Nu toţi am intrat pe data de 29 august 1948 la puşcărie. Aurel Vişovan a sosit a treia zi, iar Nelu Dunca abia după două săptămâni.

De acum echipa era întreagă. Iată-ne:

AUREL VIŞOVAN era şeful grupului. La liceu avea funcţia de suplinitor la chimie. În paralel urma cursurile Facultăţii de Drept din Cluj –secţia "particular" "fără frecvenţă". La data arestării era în anul IV de studii. Avea 22 de ani.

...Bărbat înalt, subţire – "tras prin inel". N-avea o musculatură aparentă care să-l facă vedetă. Atâta câtă avea, era oţeloasă. Era atât de sprinten în mişcări, având şi un echilibru fizic bine fixat în reflexe, încât la trântă nu putea fi doborât decât de

unul singur: de Petre Ulici, zis "Ursu", care însă era de două ori mai solid.

Dumnezeu l-a dotat pe Vişovan cu multe talente:

Mai întâi avea o memorie de excepţie. O convorbire banală a noastră, a "copiilor", o putea repeta cu exactitate după câteva luni, când noi uitaserăm chiar şi despre ce a fost vorba.

Cunoştea bine limbile italiană şi franceză. Începuse să-l preocupe germana şi engleza.

Scria poezie destul de bună. Scria proză cu mult talent...

Deşi nu avea o voce excepţională, era – totuşi – un bun cântăreţ. Mai târziu, pe parcursul închisorii, s-a dovedit a fi şi un talentat compozitor. Nu cunoştea însă notele muzicale. În momentele de inspiraţie inventase semne speciale cu care fixa melodia sau ariile unui cântec, zgâriind pe perete diferite semne mnemonice pe care numai dânsul le înţelegea... Aşa au fost compuse "Rapsodia Maramureşului" şi alte cântece de închisoare sau de dragoste, care ne-au ridicat moralul nouă, celor neîmpliniţi ca vârstă.

Era logodit cu domnişoara Valerica Tomoiaga, o elevă mai mare cu un an ca mine...

În închisoare, cu toţii îi ziceam "domnu profesor". Mai târziu, după ani şi ani de zile –după ce diferenţele de vârstă s-au şters, – a devenit pentru toată lumea: "Aurel"...

Creştin până în măduva oaselor, om de onoare şi de sacrificiu. Dintre toţi prietenii pe care i-am avut, n-am întâlnit pe nici unul care să-l fi depăşit.

IOAN VIRAG, în vârstă de 24 de ani, dormea în acelaşi pat cu Aurel Vişovan, cu care era dealtfel bun prieten.

De meserie funcţionar. Fusese notar în localitatea Ocna Şugatag din Maramureş, în apropierea Sighetului.

Potrivit de statură, avea mâini vânjoase, dar pieptul destul de îngust.

A ajuns la închisoare numai datorită prieteniei lui cu Vişovan. Atâta i-a fost suficient ca să primească la judecată doi ani de închisoare corecţională.

Sărmanul... La închisoarea Cluj, imediat după proces, s-a îmbolnăvit de tuberculoză galopantă. În timp ce noi ceilalţi ne târam cu greu, ducându-şi fiecare crucea prin închisori, Virag murea în închisoarea Cluj...

NISTOR MAN, flăcău de 19 ani înalt de statură, bun la carte, nepăsător în faţa morţii şi a suferinţei.

Părul bogat, castaniu, ondulat, îi dădea prestanţă şi autoritate asupra altora. Bărbat frumos, inteligent şi cult.

În cei 12 ani de închisoare pe care i-a executat, n-a făcut nici un compromis cu administraţiile comuniste. Din această cauză, în perioada cât a executat pedeapsa la Canalul Dunăre-Marea Neagră, a stat mai mult pe la brigăzile disciplinare, cu lanţuri la picioare.

În semn de protest împotriva regimului ce i s-a aplicat, de multe ori a declarat greva foamei...

COSTICĂ RADU – băiat de mare ţinută morală şi dârz la cei 19 ani ai săi. De statură mijlocie, bine legat... Avea un păr platinat, extrem de subţire şi fin. Bun matematician, dar şi expert în orice fel de muncă fizică.

FĂNICĂ DEIAC –de aceeaşi statură cu Costică Radu. Nici un milimetru în plus nici unul în minus... Era un flăcău bine legat, vânjos şi tăcut.

Pe lângă că vorbea puţin, era şi foarte corect.

Îi plăcea să asiste la ciondănelile noastre, ale celor mai mărunţi, distrându-se copios pe socoteala noastră.

Datorită ţinutei sale de ţăran înstărit, l-am botezat "Chiaburul".

Fănică Deiac era tipul tânărului răbdător şi nepăsător la suferinţă. Aceasta era o apucătură specifică celor din satul Cuhea (actualul Bogdan Vodă). Răbdau ca nişte catâri, fără să se vaite sau să protesteze.

Bărbat frumos la înfățișare, constituia obsesia din visele femeilor în luna mai... Vârsta –19 ani.

ION ILBAN din localitatea Dragomirești, flăcău de 18 ani, înalt brunet și drept ca frasinul. Mult mai emancipat decât mine și chiar decât alții... Era veșnic îndrăgostit –și asta pe drept, căci dintre toți avea cea mai mare trecere la fete.

Pe când eram liberi, se întâmpla ca eu și Nelu Dunca să ne mai nimerim prin câte un cerc de eleve fâșnețe. Nelu era cu "papagalul" iar eu cu "cobza". Dar când apărea Ilban trebuia să ne luăm tălpășița, de parcă ar fi venit ursul. Nu era mod să rezistăm. Ni le "sufla" pe toate.

În închisoare purta cea mai zdravănă căciulă ce mi-a fost dat să văd în viața mea. I-a trimis-o scumpa lui mamă și i-a fost de mare folos în cele trei ierni pe care le-a petrecut în închisoare.

Nu l-am văzut niciodată căindu-se sau dând înapoi din fața greutăților.

GRIGORE HOTICO (19 ani) era fecior de învățător. Lucrul cel mai important pentru noi era că mai avea și două surori, una mai frumoasă decât cealaltă.

Lizuca – cea mai mică – s-a măritat între timp, așa că am tăiat-o definitiv din agendele noasre. Dar Ticuța a rămas...

Doamne...! De aș avea acum bani cât au costat pingelele ce și le-a rupt Nistor Man după această fată, astăzi aș fi un om pricopsit. Măcar suspinele lui Nistor i-au fost de folos,că și fata-l iubea pe dânsul. Eu, sărman de mine le iubeam pe toate, dar nici una nu mă lua în seamă...

Securitatea a încercat să-l corupă și să-l facă informator. Flăcău de ispravă, Hotico l-a anunțat discret pe Vișovan și astfel am luat toate măsurile posibile ca să ne ferim de năpastă.

Grigore Hotico avea o teorie medicală proprie, pe care am adoptat-o și noi ceilalți: râsul și veselia țin loc foamei și – pe deasupra – îngrașă. El toată ziua râdea de nebuniile pe care le făceam noi, ceilalți, și ne instiga mereu la altele...

GAVRILĂ COMAN, supranumit "generalul", era cel mai ordonat flăcău dintre toți. Fusese copil de trupă la batalionul 9 "Vânători de Munte" din Sighetu Marmației. Avansase oficial până la gradul de sergent. La închisoare a intrat în ținută militară. I s-au smuls doar epoleții și petlițele.

Dintre toți era cel mai sărac. N-avea mamă. Tatăl său, un om necăjit și fără avere, a rămas văduv de timpuriu cu vreo șapte copii, toți mărunței. Noroc cu armata română, care i-a luat pe vreo trei dintre cei mai mărișori, făcându-i copii de trupă. Dintre aceștia făcea parte și Gavrilă al nostru.

Milităros și bun la învățătură. Era brav și de o corectitudine ireproșabilă. În fața lui nu puteai să scapi o minciună nici în glumă. Oricine ai fi fost, pe loc te lua la trei păzește.

Vârsta lui Gavrilă –19 ani.

NELU DUNCA, de 16 ani, feciorul preotului greco-catolic din Ieud. Tatăl său n-a acceptat nici un dialog cu regimul comunist. Din această cauză a înfundat pușcăria. Fiul său l-a urmat, iată, la scurt timp.

Mic de statură și deosebit de vioi. Cel mai guraliv dintre toți. Cum amândoi aveam aceeași statură și – aproximativ – aceleași năravuri, străinii ne confundau. Pe când eram încă elev la liceu, un prieten mai mare m-a botezat "Moaxi", după numele unui cățeluș vioi, iar pe Nelu l-a botezat "Toapsi". Astfel că eram "Moaxi" și "Toapsi", ca doi frați pe care numai numele ne deosebea. La închisoare aceste porecle au fost abandonate. Am încercat să ne găsim altele mai frumoase și mai cavalerești, dar nu ni s-au potrivit. Așa că până la urmă am rămas cu numele ce ni le-au dat părinții: eu Ghiță, iar el Nelu.

Nelu Dunca era cel mai bun cântăreț dintre toți, în plus avea și un auz muzical de excepție.

După Vișovan și Nistor Man, el era cel mai citit. În schimb învățătura sistematică, școlărească nu-i plăcea. De matematică nici nu voia să audă.

Avea talent la scris. Era o plăcere să-i citeşti compunerile. Avea cel mai mare debit de cuvinte pe minut dintre toţi. Prin marile lagăre de la Canalul Dunăre-Marea Neagră – pe unde şi-a petrecut ultimii ani de puşcărie – n-a fost nici unul să-l întreacă. Făcea glume bune şi dădea replici prompte.

Era veşnic dispus să cânte. N-a fost cântec nou compus în închisoare pe care Nelu Dunca să nu-l fi învăţat. Eu – prietenul cel mai apropiat – i-am fost şi cel mai statornic auditoriu. Niciodată nu m-am săturat să-l aud cântând.

PETIU CODREA. Petru îi era numele în actul de identitate, dar toţi i-am zis Petiu, aşa cum îi ziceau cei din familie.

Feciorul unui învăţător de excepţie. Mai avea doi fraţi şi o soră... O familie de intelectuali modeşti şi deosebit de harnici la muncă.

Petiu îmi era cel mai vechi prieten. Ne cunoşteam încă din 1942, pe vremea ocupaţiei maghiare a Ardealului de Nord, când ne-am întâlnit vreo patru români la liceul maghiar "Piarista Gimnazium".

La masa acestei familii de intelectuali români m-am mai cioplit puţin şi eu – făcutul din topor şi total neşlefuitul.

Petiu era silitor la învăţătură, iar la meserii – fruntaş între fruntaşi. A fost un prieten de nădejde, pe care puteai miza în orice situaţie. Sportmen şi curajos, avea 17 ani.

PETRICĂ ULICI, botezat de noi "Ursu", datorită forţei muşchilor săi. Deşi avea doar 19 ani, era înalt şi pe măsură de gros. Bun la învăţătură şi mare şahist, cu dorinţa obsedantă de a fi mereu în frunte.

Flăcău de ţăran din Rona de Jos, avea cele mai multe relaţii în rândurile gardienilor de la închisoare, dintre care doi îi erau chiar vecini şi prieteni: Grigore Tidovar şi Ioan Tidovar. În acel moment, când Securitatea Poporului abia se năştea, mai puteai avea prieteni chiar şi printre gardienii de închisoare...

IULIU VLAD zis "Micu" – feciorul preotului greco-catolic din Rona de Jos – era consătean cu Petrică Ulici.

Era înalt, subțire ca o joardă, cu o voce de fetiță, total naîmplinit fizic.

Fratele lui mai mare, proaspăt absolvent al facultății de Medicină, i-a dat multe cunoştinţe medicale. Aşadar, Micu Vlad era "doctorul nostru" (ale cărui sfaturi medicale ne-a ferit totuşi Dumnezeu să le urmăm...).

Deşi avea doar 16 ani, ținuta lui era veşnic sobră. Era un băiat serios şi aşa a rămas toată viața. Dacă ar fi fost vorba să-l compar cu mine, atunci Micu Vlad ar fi fost un îngeraş, iar eu un drăcuşor...

IOSIF ANDREICA zis "Puiu" era fecior de dascăl din satul Călineşti, discipol şi consătean al lui Costică Radu. Era cel mai tânăr dintre toți: 15 ani. Iute din fire şi încordat, mâna îi tremura abia observabil. Pentru noi ceilalți, acest aşa-zis defect era un prilej de distracție şi de glume. De câte ori avea de făcut o treabă mai fină (de exemplu, de pusața în ac) i-o dădeam lui, minunându-ne cu toți cum reuşeşte să treacăața prin urechile acului mişcând mâna în dreapta şi în stânga. O făcea mai iute şi mai bine decât noi ceilalți, care nu aveam acest tic nervos.

Cu voce de fetiță a intrat la închisoare şi tot cu voce de fetiță a fost pus în libertate, după doi ani şi jumătate.

GICU BURLACU – fecior de dascăl din comuna Budeşti. Primii ani de viață i-a petrecut în Oltenia, în localitatea Ciuperceni, şi a rămas cu multe obiceiuri olteneşti în vocabular şi chiar în mişcări.

Flăcău plin de curaj. Bun camarad. Nu se dădea bătut cu una, cu două. Avea 17 ani.

VASILE DUNCA era cel mai vârsnic dintre elevi: 21 de ani.

Cânta şi el destul de bine, secondându-l sau "terțându-l" pe Nelu Dunca. Încerca să compună "viersuri", ba chiar şi unele melodii, care însă mie nu-mi plăceau.

După ani şi ani de zile, profitând de unele slăbiciuni ale firii sale, Securitatea i-a provocat o prăbuşire sufletească totală, din care nu-şi va reveni nici în ceasul morţii.

IONICĂ MOTREA. Flăcăul cel singur pe lume s-a născut în comuna Slatina, situată dincolo de Tisa, în actuala Ucraină Subcarpatică.

L-a prins închiderea graniţei, din anul 1947, dincoace de Tisa, în Sighetu Marmaţiei, şi aici a rămas.

Ionică era, la 20 de ani, marele nostru sportmen şi microbist şi cel mai bun şahist dintre toţi. Avea un suflet bun şi nobil, care înduioşa. N-aveai cum şi nu puteai să te superi pe el.

MIHAI VLAD, zis "Milu", era cel de-al doilea student printre noi, după Aurel Vişovan. Avea 22 de ani.

L-am cunoscut abia în puşcărie , aşa că nu am ce zice despre el prea multe, decât că s-a dovedit un băiat bun, ca toţi ceilalţi.

ULTIMUL sunt eu, GHEORGHE ANDREICA, pe care cred că mă cunoaşteţi destul de bine, din cele spuse la început, fără să trebuiască să mă laud. Aveam atunci 17 ani.

Prima mea discuţie cu un gardian

După ce am fost introduşi în camere, câte unul sau câte doi, şi lucrurile s-au mai liniştit puţin, uşa celulei s-a deschis larg şi în uşă apăru un gardian.

Era un bărbat tânăr -cam la 25 de ani-, frumos şi puţin mai înalt decât mine. Numele lui era *Oros*...

M-a privit prietenos şi zâmbind. Se vedea că nu-şi putea imagina cum am putut face noi, nişte copii plăpânzi, ceva atât de grav încât să fim arestaţi.

- Ia spune, măi flăcăule, de ce v-au arestat?

Profund măgulit că mi se zicea – pentru prima oară – "Flăcăule" şi nu "puştiule", am început să-i tai la palavre

lăudându-mă cât sunt de grozav. Eram inspirat şi fantezia mea fecundă opera din plin:

- Să vezi, domnule gardian – începui eu de colo – ce-i aici nu-i nimic, ce a rămas afară, acolo-i grosul...

Timp de o oră i-am tot turuit gardianului, ba ce am făcut, ba ce aveam de gând să facem, ba ce vom face nu peste mult... Numai "floricele" şi "bărbi" stufoase. 99 la sută din câte i le-am spus erau fantasmagorii inventate pe loc.

N-a fost de-ajuns atâta. M-am apucat să-i imit şi să le dau porecle tuturor comisarilor de la Siguranţă...

Gardianul râdea ţinându-se cu ambele mâini de balustradă, iar eu, făcând pe seriosul şi bătosul, mi-am răsucit o ţigară din foiţă de ziar. M-a servit cu foc şi puf, puf, puf, ca o locomotivă cu aburi când porneşte la drum.

A trebuit să plece la programul său, deşi m-ar fi ascultat în continuare. La rândul meu, i-aş fi povestit cine ştie câte legende, că eram inspirat şi cu chef de vorbă.

Doamne Dumnezeule, de ce mare pacoste m-ai ferit!

Abia mai târziu mi-am dat seama: dacă acel gardian ar fi avut în atribuţiile sale de serviciu şi sarcina de informator al Securităţii, sau ar fi fost agent travestit în haine de gardian, sau pur şi simplu – un ticălos care să toarne câte i le-am spus?... Oare ce s-ar fi întâmplat?...

Ar fi fost vai de cojocul meu şi al celorlalţi.

Se lasă întunericul

Se apropia seara. Prima noapte în puşcărie.

Pe coridoare vânzoleala hoţilor s-a mai potolit. Nici gardienii nu mai dădeau porunci plantoanelor. O linişte sinistră a cuprins întreaga puşcărie. Dar liniştea n-a durat prea mult, căci aud cum jos la parter sunau gamelele şi zvon de paşi se auzea până la noi, cei de la etaj. Un miros de ciorbă s-a răspândit în celulă,

dându-mi vestea că – probabil – la parter "hoții" (cum le spuneam celor "de drept comun") servesc masa.

- Descoperiți! Se auzi porunca unui gardian. Cu glas tare, un deținut de drept comun a rostit rugăciunea "Tatăl nostru". Abia atunci mi-am adus aminte că toată ziua m-am ținut numai de prostii. Am îngenunchiat într-un colț al celulei și m-am rugat lui Dumnezeu, rostind toate rugăciunile pe care le știam. Când m-am ridicat în picioare, eram mai ușor, mai vioi și nepăsător.

*

Ce să mai fac?... M-am plictisit... Ia să vedem noi ce se întâmplă afară.

M-am urcat pe pervazul zăbrelit. Mă încadram perfect, plus că era și o poziție din cele mai comode: cu genunchii la gură, cu spatele rezemat de blana pervazului și cu o mână ținându-mă de zăbrele, să nu cad.

Din această poziție se vedea în grădinile de dincolo de ziduri. Iată și câteva cunoștințe: mama lui Petiu Codrea cu sora lui cea mică, Geta, de mână, sora lui Hotico și încă vreo câteva persoane făceau cu mâna în direcția geamurilor noastre. Se putea deduce că toți cei ce am nimerit pe partea asta a pușcăriei eram în geamuri, pentru primele comunicări.

Nici că se putea mai bine.

În liniștea serii, se auzea tot ce ne comunicau cei de afară: noi, cu palma pâlnie, le răspundeam, înțelegându-ne perfect unii pe alții. Distanța în linie dreaptă până în grădinile neîngrădite de lângă zidul pușcăriei era de cel mult 100 de metri.

Deodată, aud o bubuitură puternică în ușă, iar ușa oblonului s-a deschis.

- Jos de la geam! Porunci un gardian.

- Domnu gardian, eu stau bine și aici.

- Jos de la geam, pușlamaua dracului! Ia vino încoace.

Am mers la oblon și am observat că, deși gardianul afișa un ton extrem de sever, îl cam pufnea râsul.

- Dacă te mai prind o dată la geam, să ştii că te bag la "mititica".

- Ce-i aia "mititica"?

- Las' că ai să vezi, numai să te mai prind o dată la geam.

În timp ce eu mă ciondăneam cu gardianul la oblon, se auzea cum toți ceilalți săreau de la geamuri, devenind cuminți nevoie mare.

Cu aceste mici întâmplări întunericul s-a făcut beznă. În celulă nu era bec, bun prilej de meditații profunde...

"Să trăiască, să-nflorească"

După rostirea rugăciunii "Tatăl nostru" şi sevirea mesei de către deținuții de drept comun, pe coridoare s-a instalat o liniște profundă. Se auzeau doar paşii gardienilor sunând cu ecou pe mozaicul luciu al parterului.

Eu pândeam din celula mea – cu urechea lipită de vizetă – ca să interceptez tot ce se întâmpla.

Deodată aud strigându-se o lozincă: "Să trăiască...", mai încolo n-am putut desluşi nimic.

Ce naiba o mai fi fost şi asta? Te pomeneşti că aşa e pedeapsa, să strige până dimineața lozinci!

Dar lozinca era aceeaşi... Cu cât se apropia mai mult de ultimul etaj, cu atât se auzea mai clar. Lozinca era următoarea: "Să trăiască, să-nflorească!"

Cine dracu să trăiască şi cine naiba să-nflorească?!

În timp ce îmi puneam aceste întrebări, aud paşi grăbiți şi apăsați pe coridor. Cum eu eram tocmai în capătul coridorului, s-au oprit tocmai în fața uşii mele. Cu mare zgomot, cineva a tras zăvoarele şi a deschis uşa tânărul gardian Oros...

- Flăcăule. Vezi că urmează închiderea. Vine domnul prim-gardian Târnăveanu. El te va saluta cu "Trăiască Republica

Populară Română"; tu să răspunzi stând în poziție de drepți: "Să trăiască, să-nflorească". Ne-am înțeles?!

- Da, am răspuns eu, cam cu jumătate de gură, că nu aş prea fi vrut să trăiască şi nici să-nflorească "republica". Dacă aş fi zis numai "România", ar fi fost altă poveste.

Gardianul a trecut în grabă la celulele următoare, ca să dea aceleaşi instrucțiuni şi celorlalți.

În uşă apăru într-adevăr un gardian înalt, subțire, cam la vârsta de 40 de ani. Purta ochelari şi avea mustață à la Hitler. În mână avea un carnețel în care nota numărul celulei şi numărul deținuților din celulă.

Acesta era "micul domn prim" pe nume Cercel. Gardienii îl strigau în limbajul maramureşan, domnu' "Ciurcel".

Au mai trecut apoi încă doi gardieni din suită, iar al treilea era domnu' prim gardian Târnăveanu.

Era tocmai ştabul care ne-a întâmpinat la intrarea în puşcărie înainte de masă şi care ne comandase milităreşte "înainte marş".

Mirosea a parfum cât o drogherie întreagă. Pe umăr avea două trese late, din alamă perfect lustruită, încât jurai că, dacă nu-s făcute din aur brut, sunt cel puțin spoite cu aur. În mâna stângă, aceleaşi mănuşi îmblănite (ca-n postul Bobotezei!), iar ceasul de buzunar pe mâna dreaptă. Ceasul era în aşa fel dispus încât să poată fi observat chiar şi atunci când pe deasupra ar fi fost îmbrăcat paltonul.

S-a oprit în fața uşii deschise, luând poziția de drepți, şi regulamentar, milităreşte, a dus mâna dreaptă la caschetă, salutându-mă:

- Trăiască Republica Populară Română!

- Să trăiască, să-nflorească! Am răspuns eu cam cu jumătate de gură.

- Ce-i, bă! N-ai mâncat astăzi? Şi duse din nou mâna la caschetă, salutându-mă a doua oară:

-Trăiască Republica Populară Română!

I-am răspuns de astă dată ceva mai vioi. Piesa începea să mă distreze...

- Slab. N-am auzit nimic. Încă o dată. Duse subit mâna la viziera caschetei şi mă salută cu o voce de bas autoritară:

-Trăiască Republica Populară Română!

Atunci am tras aer în plămâni cât a încăput şi am urlat din toate puterile pe care le aveam:

-"Să trăiască, să-nflorească!" Am crezut că se dărâmă puşcăria. Nici dracu' din poveştile lui Creangă n-a chiuit mai abitir ca mine.

- Aşa, bă. Vezi că poţi?

Ceilalţi colegi, auzindu-mă, s-au distrat de minune şi au învăţat cum vine lecţia de la mine.

Cel mai mare haz l-a provocat salutul lui Puiu Andreica care, cu glasul lui subţire, a strigat cât a putut... Semăna cu un cocoşel care cântă cucurigu pentru prima oară pe la jumătatea lunii mai.

Cum a trecut trupa de caralii, noi, toţi, înapoi la geamuri. De acolo strigam în gura mare unul la celălalt, povestindu-ne impresiile asupra "primului gardian", Târnăveanu:

Că-i un prost, că-i mârlan, că are cocoaşă în spate pe care şi-o maschează...

Consideram aceste discuţii extrem de conspirative şi ultrasecrete, spre hazul gardienilor care erau de serviciu şi care se distrau de minune auzindu-ne... Nici ei nu-l prea înghiţeau pe primul gardian, om de încredere al partidului comunist.

La hotarul dintre regulamente

Închisoarea Sighetu Marmaţiei, până la data de 29 august 1948, era o închisoare pentru condamnaţii de drept comun.

Odată cu încarcerarea noastră în această închisoare, lucrurile s-au schimbat, chiar dacă noi nu eram încă condamnați, ci ținuți aici în "depozitul" Securității, la etajul 2.

Regulamentul prevedea că deținutul are dreptul să citească presa în fiecare zi. De aceea, în primele trei zile, am primit şi noi ziarele. Apoi, brusc, s-a sistat orice citire a presei. Intrând în vigoare (probabil) un alt regulament, din câte am auzit, dispus verbal de către Securitate, prin comitetul de partid (comunist).

Regulamentul închisorii prevedea, de asemenea, că deținuții au dreptul să primească de la familie pachete cu alimente în greutate de 10 kilograme lunar.

Am avut acest drept timp de patru luni. Apoi s-a schimbat rânduiala. Au redus greutatea admisă la trei kilograme pe lună. O singură lună a durat noul regulament, după care s-a sistat total primirea pachetelor. Acesta urma să fie de-acum încolo regulamentul de bază pentru deținuții sau reținuții politici.

Deținuții aveau o capelă în incinta închisorii, unde duminica venea un preot ca să oficieze slujba religioasă.

Chiar şi noi, cei atât de "periculoşi", am fost duşi la capelă, dar numai o singură dată.

Data următoare diavolul ne-o luase înainte: capela fusese transformată în club. Încă se mai putea vedea conturul vechilor fresce apărând de sub ultima văruire a pereților.

*

Ceva mai târziu (nu chiar în prima perioadă), după ce vechiul director al închisorii, pe nume Ilnițki, fusese schimbat cu un altul, Zimmerman (fost ilegalist), am fost duşi şi noi la acest club.

Directorul Zimmerman ne-a ținut o lecție politică. A încercat să ne demonstreze că am luat-o pe un drum greşit. Totuşi, fiind încă tineri, mai puteam fi "reeducați".

În acest scop ne-a distribuit şi câteva cărți de propagandă comunistă: "Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist

(bolşevic) al Uniunii Sovietice" şi încă câteva broşurele, pe care ar fi urmat să le citim.

Situaţia n-a durat decât câteva zile şi cărţile ne-au fost retrase. Cu asta s-a terminat orice tentativă de a mai fi "reeducaţi".

*

Îmbrăcăminte puteam primi fără restricţii, dar numai atâta timp cât am avut dreptul la pachete. Pe urmă, "noile" instrucţiuni au interzis şi primirea îmbrăcămintei.

*

În zilele de început ale detenţiei în Sighet, n-am fost trecuţi în raţia de puşcărie, ci ni se aducea mâncarea cu sufertaşele din oraş. Părinţii s-au "organizat" şi ei pe cunoştinţe şi prietenii, şi astfel ni se aducea hrană gătită. După câteva zile s-a terminat cu mâncarea de acasă. Am fost anunţaţi că "de azi intrăm în raţie...".

Prima noapte şi primul pachet cu îmbrăcăminte

S-a făcut întuneric beznă. Deşi era sfârşitul verii, răcoarea toamnei ce se apropia începu să pătrundă printre zăbrele şi prin fereastra deschisă.

Am început să tremur de frig. Aveam cu mine şi un pulover pe care l-am îmbrăcat. Aşa parcă mai mergea... Am închis şi geamul. Aveam impresia că s-a făcut mai cald. M-am întins pe jos ca să dorm. Mă simţeam obosit.

Între geam şi uşă trăgea un curent care în scurt timp mi-a înfundat nasul şi urechile.

Ce prost am fost că nu am luat haine groase de acasă! Cât n-a insistat biata mamă, iar eu, ca un catâr, m-am opus. Mi-a trebuit să fiu filfizon, acum plătesc!

Oricât mi-am îndesat pe cap frumosul chipiu kaki de licean înzorzonat cu fire aurii, tot nu-mi ţinea de cald.

Adormeam şi iar mă trezeam. M-am mai plimbat prin celulă şi iar m-am culcat. Şi tot aşa, până dimineaţa.

Dimineaţa, când m-am ridicat de jos, eram ţeapăn de frig; în orice caz mult mai înţelept decât la culcare.

Pe la zece, gardianul m-a chemat jos, la birouri.

Oare ce-o fi?... Mai ştii... Poate îmi dă drumul acasă. Mă săturasem de puşcărie.

În camera de gardă mă aştepta un pachet uriaş cu îmbrăcăminte. Părinţii îmi cumpăraseră cea mai încăpătoare raniţă din câte se găseau în România. O cergă dublu de lungă, bocanci noi-nouţi, colţuni din lână ţurcană, căciulă, cămăşi de piele flanelate şi încă altele. Exact de ce aveam nevoie. Parcă m-ar fi întrebat pe mine.

Oricum mă simţeam ruşinat faţă de părinţi că i-am obligat la un asemenea efort şi ezitam să-mi ridic lucrurile primite. Voiam să iau doar cerga, de care simţeam că am acută nevoie.

Un gardian mă luă în răspăr:

- Ce, nu şti la ce folosesc lucrurile din raniţă? Ia-le şi du-te sus. Ai să vezi tu mai târziu la ce-s bune...

Planul de evadare

Într-una din zile, privind pe fereastră în grădinile de dincolo de ziduri, l-am văzut pe Ştefan Minică, un coleg de liceu mai mic cu un an.

Eram toţi la geamuri şi-i făceam cu mâna.

Minică ni se adresează tuturor, cu glas tare, ca să auzim:

- "Aţi plecat voi, dar am rămas noi. Veţi ieşi curând!"

Eu am interpretat această afirmaţie a colegului nostru de şcoală drept un mesaj care se traducea astfel:

"În curând vom ataca puşcăria şi vă vom scoate de acolo".

Cu mintea înfierbântată de o asemenea ipoteză, am socotit că ar trebui să efectuăm şi noi o acţiune din interiorul puşcăriei.

O evadare spectaculoasă ar ridica în picioare tot Maramureşul împotriva regimului comunist. Cu puțin ajutor american am putea să ajungem în câteva zile la hotare şi să ne vedem din nou țara reîntregită. Ne vedeam apoi întorcându-ne biruitori pe sub Arcul de Triumf din Bucureşti.

Ceva mai fantastic şi mai sublim nici că puteam să-mi imaginez.

Am observat că uşa celulei avea pe dinafară două broaşte din fier masiv, pentru închidere.

Broasca principală avea două resorturi (limbi), care la răsucirea cheii în uşă erau acționate simultan: unul intra în blana uşii, căptuşită cu fier, iar celălalt se ridica în sus, liber, fără să folosească la nimic.

Dacă apăsai însă pe resortul care se ridica în sus, broasca se deschidea fără cheie.

În partea de sus a uşii era cea de a doua broască. Un fel de zăvor care – în timpul zilei – nu se închidea cu cheia.

Oblonul din uşă se închidea pe dinafară cu un foraibăr improvizat din tablă moale, numai aşa, ca să țină uşița oblonului închisă.

Din interior, printr-o simplă împingere, se putea deschide oblonul. Apăsând pe "limba" ce se ridica fără rost în sus, se deschidea broasca principală. Apoi, întinzând mâna în sus, puteai trage zăvorul, deschizând uşa complet.

În timpul zilei acestă operațiune se putea face în câteva secunde, deoarece zăvorul de sus nu era închis cu cheia. În timpul nopții nu exista nici o şansă de a scăpa în acest mod din celulă.

Gata, mi-am zis eu ca un mare strateg: ideea evadării o aveam. Urmează să punem la punct detaliile. Ce facem după ce ieşim pe coridor?

În camera vecină – chiar cu o zi înainte – îl mutaseră pe Aurel Vişovan, şeful nostru.

Am bătut puternic în țeava caloriferului şi l-am strigat cu glas tare şuierat pe lângă perete. M-a auzit şi mi-a răspuns.

I-am expus cu glas tare – ca să înțeleagă – planul de evadare. Nici prin gând nu-mi trecea că în dosul uşii, la vizetă, cineva, poate chiar "primul gardian" Târnăveanu, asculta întreg discursul meu.

După câteva minute aud o mare vânzoleală pe coridor. Ciocănituri pe la toate uşile. Se asigurau pe dinafară obloanele, aplicându-se peste ele două platbande bine prinse în cuie. Cu asta ni s-a tăiat orice nădejde de evadare din interior.

După alte câteva minute, un gardian deschide uşa:

- Poftim jos, la birouri.

Şi iar mi-am zis în mine: "Să ştii că ăştia mă pun în libertate".

Am intrat în corpul de gardă, unde mă aştepta Târnăveanu, care mă luă în primire înainte de a-i da bună ziua:

- Ia spune, măi, derbedeule, cum ai vrut să evadezi?

Am rămas tablou. La întrebarea asta nu mă aşteptam.

Am tăcut câteva secunde, ca să-i pot ticlui minciuna potrivită. Acum realizam că ştie ce am vorbit cu Vişovan.

- Eu să evadez, domnule prim-gardian? Ferească Dumnezeu. E atât de bine în puşcăria dumneavoastră!

- Puşlamaua dracului! Uite, cât e de mic şi cum ştie să mintă!...

- Zău, domnu' prim-gardian. Eu nu mint. Eu numai glumesc. Am glumit şi eu, aşa, cu domnu' profesor, prin perete. N-am voie să glumesc?

- A dracului e pielea pe tine!... Tivodare! Sus cu el, direct la "mititica"!

La "mititica"

"Mititica" nu era altceva decât o celulă ca toate celelalte, dar fără geamuri. I se mai zicea şi "neagra".

Pardoseala celulei era tot din scândură ca şi celelalte celule, dar mult mai putredă, probabil din lipsa aerisirii. Exact în mijlocul celulei se vedea urma unei obezi de oţel, care fusese tăiată de acolo. Probabil de acea verigă îi ancorau legaţi pe deţinuţii recalcitranţi.

La început, după închiderea uşii, întunericul mi s-a părut beznă. Cu timpul, în dreptul unde se îmbuca uşa în cat, am observat o rază de lumină estompată.

M-am aşezat jos, în dreptul uşii, ca să am aer, şi abia atunci am remarcat că nu e chiar atât de întuneric cum mi se păruse în primele minute.

Pereţii mi se dezvăluiau ca din umbră, iar în fundul celulei se vedea ţeava caloriferului.

Mi-am dat seama că ochiul omului se acomodează cu întunericul, aşa cum, probabil, se acomodează şi cel al pisicilor.

La cină am primit o gamelă cu apă rece. Am băut-o pe toată, deşi nu-mi era sete.

După ce s-a făcut numărătoarea, şi după ce s-a dat stingerea, s-a aşternut peste închisoare o linişte atât de profundă încât m-a apucat frica. Era un fel de greaţă, o spaimă copilărească, ca aceea când rămân copiii singuri în casă sau trec noaptea pe lângă un cimitir.

Îmi venea să strig, dar m-ar fi auzit ceilalţi camarazi şi nu puteam să par în faţa lor un fricos. M-aş fi făcut de ruşine. Mereu aveam impresia că cineva îmi sare în spate.

M-am retras într-un colţ al celulei cu spatele rezemat de perete, şi astfel, în şezut, am adormit zicându-mi rugăciunile.

Când clopoţelul a sunat deşteptarea, eram odihnit şi parcă nici nu eram la "neagra". Ochii mi s-au obişnuit cu întunericul. Acea umilă rază de lumină ce pătrundea în zig-zag pe lângă marginea uşii, străpungea acum întunericul de aşa manieră, încât aş fi putut chiar să citesc ziarul pe lângă uşă.

Deşi nu am primit în ziua aceea decât tot o gamelă cu apă rece, n-am simţit foamea.

Spre seară, înainte de a servi cina, m-au scos de la "mititica". Ajungând pe coridor, contrastul de luminozitate mi s-a părut atât de puternic încât impresia era că în fața mea a explodat soarele. Vedeam doar scântei albe, deosebit de strălucitoare. Am îndrăznit să deschid complet ochii doar după lăsarea întunericului.

A doua zi aveam o vedere extrem de bună. Orice obiect parcă era luminat de o rază puternică, orbitoare. Abia după câteva zile vederea mi-a revenit la normal.

"De azi intrați în rație"

- S-a terminat cu mâncarea adusă de acasă. De azi intrați în rație, spuse bătrânul gardian Grigore Tivodar, consăteanul şi prietenul lui Petrică Ulici.

M-am trezit dimineața cu o foame cumplită. Am numărat 35 de bătăi ale clopoțelului de la parterul închisorii, care anunța distribuirea terciului de dimineață. De jos, de la parter, venea un miros desfătător de mămăligă caldă. Era mirosul terciului, care se distribuia mai întâi deținuților de drept comun.

Gata. Soseşte bunătatea de terci. De abia aşteptam ca să-i simt gustul. Mirosul l-am simțit. Era ca-n basme...

Aştept eu cât aştept la uşă, până când hârşâitul hârdaielor cu terci a încetat pe coridoare. Apoi s-a trecut la alt program cu deținuții de drept comun.

Ceva e în neregulă! Am bătut la uşă insistent, până când s-a prezentat gardianul.

- Domnule gardian, mie nu mi-au dat de mâncare.

- Știu. Dar n-ați fost trecuți în porție pentru dimineață. Cred că veți fi trecuți de la amiază încolo.

Ce era să fac? M-am întins pe cerga mea împăturită în patru, având sub cap celelalte bulendre. Aşteptam să treacă timpul.

Timpul trecea grozav de încet. Atât de încet, încât la un moment dat am avut impresia că stă pe loc.

Am ațipit și am visat că mănânc. M-am trezit înghițind în sec și iar am ațipit. Așa a trecut timpul, chinuitor de greu, până am auzit din nou glasul dulce al clopoțelului ce anunța că se distribuie masa.

M-am postat iarăși lângă oblon, și iarăși hârdăul cu mâncare s-a oprit cu un etaj mai jos.

Din nou am bătut la ușă.

Același răspuns.

Ce naiba au de gând ăștia?

Când a fost seara – același pocinog...

În curând a venit stingerea și apoi o noapte fără somn. Îmi era peste putință să închid ochii, obsedat de foame. Totuși târziu, într-o vreme am adormit.

Până dimineața am visat numai mâncăruri. Și nu orice fel de mâncăruri, ci numai din acelea pe care le refuzam mamei mele, făcându-i atâtea zile fripte...

Dimineața n-am avut nici cea mai mică senzație de foame. M-am mirat. Foamea cumplită de ieri a fost doar o criză din cauza neobișnuinței. Mult mai târziu, un medic mi-a explicat că organismul începe să consume din propriile rezerve, și atunci – pentru un scurt timp – dispare senzația foamei.

Am făcut un salt brusc, ridicându-mă în picioare, dar m-am îmbătat de cap și am căzut leșinat la podea.

Toți au pățit la fel...

M-am ridicat din nou în picioare, încet-încet, și tot astfel am început să mă plimb prin cameră.

Începeam să judec matur, deși nu-mi stătea deloc bine.

Mi-am zis atunci: Pe om – fizic – îl distruge foamea. Adică lipsa proteinelor și a celorlalte elemente strict necesare organismului.

Dar psihic se distruge el însuși, din cauză că nu știe să renunțe la ele.

Am început să renunț la mâncare din propria mea dorință mi-am adus aminte că rugăciunea către Dumnezeu e o forță ce poate învinge senzația foamei.

Raționamentul a fost bun. Cum am început să mă rog, am și început să prind tărie, simțindu-mă stăpân pe propriile instincte...

Auzul ciuberelor tot mai apropiat de etajul nostru m-a smuls din cugetări, iar rafalele mirosului de terci mi-au alungat gândurile demne, și din nou spectrul foamei a pus stăpânire pe mine.

Fără comanda creierului, pașii s-au îndreptat spre ușă și stam gata în așteptare, ca să primesc primul terci din pușcărie.

Numai că, din nou, sublimul zgomot al ciuberelor a încetat, trecându-se la alt program...

Iarăși am bătut la ușă nervos, gata să mă iau la ceartă cu gardianul.

A venit tot bătrânul gardian Grigore Tidovar, care, deschizând ușa, mi-a explicat că încă tot n-am fost trecuți în rație. Gardianul mi-a spus doar atât, și cu capul plecat a închis ușa. Parcă mai voia să-mi spună ceva, dar nu îndrăznea. Îi era frică...

Văzând că nu-i nimic de făcut, m-am întins pe răbduia mea cergă, cuprins din toate direcțiile de o foame cumplită. Cam cât poate cuprinde o haită de lupi în miezul iernii.

Foamea

Foamea, artificial introdusă în pușcăriile comuniste, nu se asemăna deloc cu senzația obișnuită a foamei, când vine ceasul prânzului sau al cinei.

În pușcărie foamea e introdusă sistematic, științific, după o procedură anume.

Foamea se simte nu doar cu stomacul care se macină în gol. Ea se simte cu toate celulele corpului. Cu carnea ce a mai rămas, cu oasele subțiate, cu pielea, cu unghiile și chiar cu părul de pe cap. Toate se zbat, toate urlă de foame.

Foamea produce modificări psihice. Omul devine irascibil, nervos, nesuferit, gata de harță cu semenul său. Din darnicul de odinioară ajunge un egoist feroce.

Obsesia mâncării face ravagii în conștiințele oamenilor.

Împotriva acestei racile, noi, deținuții, am luptat din greu. Norocul nostru a fost rugăciunea și credința în Dumnezeu, altfel ne-am fi prăbușit până la unul, cu tot avantajul tinereții de care dispuneam din plin.

Pe vremea aceea n-am reușit să intuiesc că teroarea foamei era dirijată și studiată dintr-un centru ocult. De acolo se urmăreau pas cu pas, bucată cu bucată, minut cu minut, efectele.

Nu știam ce înseamnă "șocul proteinelor", n-am auzit despre "șocul vitaminelor". N-aveam noțiunea "șocul mâncării abundente".

Toate aceste "șocuri" le vom simți pe pielea noastră și tot nu vom ajunge – de la început – să înțelegem rosturile lor.

Experiențele făcute de comuniști pe pielea noastră vom ajunge să le înțelegem târziu de tot, peste ani și zeci de ani...

Înfometarea oamenilor este o tactică specific comunistă. Se face după un calcul mefistofelic. E tactica de îndobitocire totală.

Mișelul îl înfometează pe om, reducându-l la zero. Reducându-l la nivelul unui porc ce guiță în așteptarea lăturilor. Când le primește, n-are altă grijă decât aceea de a-și introduce râtul în ele și de a urca cu picioarele dinainte în toacă.

Foamea produce o diminuare apreciabilă a personalității umane, până la nivelul unui animal fără rațiune.

Înfometatul se simte pitic, iar pe mișel îl vede ca pe un uriaș cu drepturi depline asupra sa.

Așa se explică psihoza oamenilor de rând, care, după ce au fost reduși la zero de către nemernicii care au avut puterea în stat, mulțumesc cu toată convingerea asupritorilor pentru o coajă de pâine pe care o primesc peste rația de înfometare.

În închisori nu prea au stat oameni de rând, ci numai elita. Chiar dacă au fost țărani sau muncitori, aceştia tot din elită au făcut parte.

Chiar şi această elită, mai tare sau mai slabă în lungul ei şir de caractere, a suferit această senzație.

Eu însumi am gustat complexul aprecierii tiranilor şi subaprecierii în fața lor a propriei mele persoane.

Acesta este un fenomen obiectiv al vieții sociale pe care sociologii nu-l scot în evidență deşi ar trebui să o facă. Îl cunosc în schimb – şi se folosesc de el din plin – mişeii – respectiv comuniştii care ne-au adus în această stare.

Plăcintă sfârâindă

Lipită de zidul închisorii era o plăcintărie. Dracu îi punea pe plăcintari să scoată din cuptor plăcintele în jurul orei 10 când foamea este cea mai profundă.

O boare de miresme călătoare trecea prin dreptul ferestrelor noastre. Cum stăteam întins, încercând toate metodele de luptă împotriva foamei, dâra mirosului de plăcintă m-a învins. S-au volatilizat toate rezistențele, rămânând doar mirosul plăcintei.

O vedeam de dimensiunile camerei, aburind şi cu mici bule de ulei ce sfârâiau pe suprafața ei. Îmi imaginam cum încep să mănânc dintr-o margine şi parcă plăcinta creştea pe măsură ce consumam din ea.

Un zgomot mai puternic m-a trezit din această visare în stare de veghe. Astfel am înghițit în sec, ca să termin odată şi cu plăcinta asta.

În continuare visam cu ochii deschişi la mâncare.

Aş fi mâncat omletă. Vedeam în imaginația mea fecundă un ou cât un bostan de mare. Apoi mi l-am imaginat cât casa, cât un munte, cât un astru, şi tot aşa până la dimensiunile universului.

Vedeam cu imaginația mea munți de mămăligă și râuri de lapte dulce. Râpi de slănină afumată și văioage pline de cârnați...

Niciodată în viața mea n-am ținut un post negru chiar atât de lung. Nici n-aș fi putut.

Deși n-am vorbit cu nimeni despre cum se manifesta foamea, totuși îmi dădeam seama că, gândindu-te mereu la mâncare, ajungi să te tâmpești de-a binelea.

Seara, la "stingere", burta mi-o simțeam lipită de șira spinării. Aveam impresia că stomacul și intestinele lipsesc. Cu toate acestea, mă simțeam destul de tare ca forță fizică.

După ce m-am culcat, senzația chinuitoare a foamei m-a mai lăsat și am putut să dorm liniștit până dimineața.

Când m-am trezit, simțeam din stomac un gust amar și miros acid de sucuri gastrice. Trupul avea un miros nesuferit de stârv.

M-am postat din nou lângă ușă, fără să mă gândesc anume la mâncare. Nu mă mai chinuia foamea. Eram cătrănit și aș fi băut doar puțină apă. Aveam senzația de sete, dar nu aceea chinuitoare. Eram decis să nu-i cer nimic gardianului.

De data aceasta am auzit ciubărul cu terciul hârâind aproape de tot și oprindu-se chiar în fața celulei mele.

Ușa s-a deschis și gardianul – moș Tivodar – mi-a întins o gamelă de aluminiu de formă rotundă, fără toarte, cam de un litru. Semăna a fes turcesc. Apoi mi-a oferit o lingură din fier brut oxidată până la negru, a cărui coadă era ascuțită, putând fi folosită drept cuțit.

La mirosul terciului, toate celulele trupului meu s-au trezit din amorțire și parcă urlau în mine să încep mâncatul cât mai grabnic.

Când plantonul mi-a pus terciul în gamelă, am avut impresia că o mare cantitate de terci rămăsese pe polonic. Și acela era dreptul meu de care fusesem frustrat.

Toate celulele trupului meu mă îmboldeau să protestez. Să-i cer gardianului ca să scuture bine polonicul în gamelă. Mai târziu

mi-am dat seama că dacă ceream gardianului un asemenea lucru, chiar că mă făceam de ruşine.

Am mâncat terciul încet, savurând fiecare lingură. Avea un gust desăvârşit, cum nu avusese niciodată vreo mâncare gătită de mama, care era atât de maestră în ale gătitului...

M-am liniştit. Nu m-am simţit sătul prea tare, dar nici chinuit de foame. Mi-am zis: "Să ştii că nu e chiar atât de rău".

Numai că acest "bine" n-a durat decât o oră. Un nou val de foame, şi mai crâncen, s-a abătut asupra întregii mele fiinţe.

Senzaţia foamei devenise de zece ori mai chinuitoare decât în zilele când primeam doar apă la discreţie.

Cu greu am răbdat până la amiază, când în nări îmi veni un fuior de mirosuri de supe drese cu frunze de pătrunjel.

Când hârdăul a sosit şi gardianul a deschis uşa, tăria condimentelor era gata să mă doboare. (În realitate erau doar câteva frunze de pătrunjel tăiate mărunt. Foamea era aceea care îşi spunea cuvântul).

Supa de cartofi fără carne era atât de subţire şi limpede încât nu m-am mai simţit ispitit de a reclama gardianului că ar fi rămas ceva pe marginile polonicului. Am primit şi pâinea, care se dorea să fie de 250 de grame. O fi fost ea de 250 de grame dar numai în stadiu de aluat, înainte de fi vârâtă în cuptor.

Supa era fierbinte şi grozav de gustoasă, deşi nu avea nici o consistenţă. Pe fundul gamelei a rămas cam un sfert de cartof zdrobit. Am luat lingura şi am ras gamela cu multă migală şi astfel am strâns cam o jumătate de lingură de cartofi zdrobiţi pe care i-am mâncat ca felul doi. Felul trei a fost pâinea goală.

Din nou m-am simţit bine şi oarecum sătul. După nici o oră foamea a bătut din nou la uşă, chinuindu-mă cumplit până seara.

Cina a constat exact din aceeaşi supă, gustoasă dar chioară, ca la amiază, mai puţin pâinea.

Şi zilele se târâiau una după alta – parcă fără capăt...

Am început să urinez mai mult decât lichidul pe care îl beam sau pe care îl conţinea ciorba, tot din cinci în cinci minute.

Această stare a durat vreo douăzeci de zile până ce am rămas numai piele şi os. Apoi fenomenul deshidratării organismului s-a oprit.

Voiau ticăloşii să ne impună – fără cuvinte – răsuflatul principiu că omul, ca să trăiască, trebuie să mănânce... Parcă vreodată ar fi fost altfel, sau în viitor nu va fi la fel!

În celulă cu "generalul"

În ziua următoare l-au adus pe Gavrilă Coman la mine în celulă. Pe "generalul" nostru.

M-am bucurat deoarece îl ştiam mult mai deştept decât mine şi ştiam că voi avea de auzit de la el lucruri interesante.

Cu adevărat aşa a fost, doar că eu nu aveam maturitatea necesară pentru a pricepe ce mi-a spus dânsul. De aceea nici n-am reţinut nimic.

Foamea ne chinuia pe amândoi. Trebuia să găsim o metodă să o învingem.

Gavrilă a propus o inovaţie:

Aveam cu mine în celulă câteva ziare mai vechi, în care fusese împachetată mâncarea venită de acasă în primele zile. Ce ar fi – zise el – să tăiem cu coada lingurii felii de ziar foarte subţiri şi să le amestecăm cu acea emulsie de cartofi. Mâncând-o, poate că ne va ameliora foamea.

- Şi dacă ne otrăvim cu tuşul de pe ziar?

- Nici vorbă. Nu-i otrăvitor.

Nu m-a convins.

Când a fost la amiază, Gavrilă şi-a pus în practică inovaţia. Eu, privindu-l, am botezat acest nou meniu cu numele de "tocană de ziar" sau "mâncare de scântei" cu piure de cartofi.

Privindu-l cum mânca, am observat că nu înghite deloc cu plăcere. Nu l-am întrebat cum a fost la gust, ca nu cumva să-l jignesc. Altă dată n-a mai repetat experienţa.

Discuțiile dintre noi s-au terminat curând. Eram prea tineri ca să știm multe. Mai ales eu...

Îl știam pe Gavrilă foarte credincios, de aceea i-am propus să mă învețe câteva rugăciuni pe care eu nu le știam. Propunerea a fost deosebit de fructuoasă, deoarece Gavrilă cunoștea câțiva psalmi de care eu nu auzisem. Conținutul acestor cântări religioase se potrivea bine cu situația noastră de atunci. Am îngenunchiat amândoi în celulă, unul lângă altul. El rostea psalmul cu glas tare și rar, iar eu repetam după dânsul, într-o meditație profundă. Parcă nu mă mai săturam să ascult și să repet.

- Hai să spunem "Tatăl nostru".

Pe loc am îngenunchiat și Gavrilă a rostit cu glas tare și rar rugăciunea "Tatăl nostru".

Parcă atunci descopeream o lume nouă. Rugăciunea am învățat-o de la mama mea, și mai ales de la bunica mea, cu mult înainte de a învăța să scriu și să citesc. Până atunci am rostit-o de mii de ori, dar abia acum descopeream și pătrundeam în adâncurile ei dumnezeiști. Seara îngenunchiam amândoi și ne rugam mult. Îmi plăcea ca el să rostească rugăciunea, iar eu să rostesc după dânsul. În felul acesta îl dezavantajam pe Gavrilă, deoarece eu și meditam în același timp. Era un câștig.

Ușor treceam de la o stare la alta. De la rugăciune la discuții despre fete și dragoste. Eram tocmai pe "vremea aceea"...

Milităros și din cale afară de scrupulos, Gavrilă considera că și în raporturile iubirii trebuie să fii la fel de corect ca în orice altă situație. Cum în acest domeniu eu mă învârteam mai mult în sfera imaginației, l-am crezut.

Primul cântec "studențesc"

O dată sau chiar de două ori pe zi eram scoși din celule ca să facem curățenie pe coridor. Să spălăm cu o cârpă dușumeaua

coridorului, iar pe urmă, cu altă cârpă muiată în motorină sau ulei de maşină ars, să finisăm curăţenia.
Într-o zi, muza lui Aurel Vişovan, inspirându-l, a compus nişte versuri, puse pe melodia veselă a studenţilor: "iupai-dia, iupai-da":

"Suntem studenţi la Domnu' Prim
Toată ziua lustruim
Iară seara la raport
Murdăria e de-un cot.
.....
Tocmai ca la facultate
Facem câte-un pic de carte
Bine noi ne pregătim
Dăm examen cu Domn' Prim.
.....
Primu-i de prostologie
De la secţia "Nu ştie"
Etc...

L-a cântat într-o zi Vişovan şi în câteva minute din toate celulele se auzea cântecul nou improvizat.
Auzeam comentariile gardienilor de pe coridor:
- "Ăştia-s draci împieliţaţi"...

La plimbare

Toate uşile ultimului etaj au fost deschise, iar gardianul ne-a poruncit să ieşim pe coridor cu tinetele şi cu sticlele pentru apă. Mergeam la plimbarea zilnică, conform regulamentului.
- După ce vărsaţi conţinutul tinetelor la canal, le limpeziţi cu apă, lăsaţi de un lat de mână apa în ele... Apoi vă încolonaţi unul câte unul, tot la trei metri distanţă. Mâinile la spate şi capul plecat. Înainte marş!

Gardianul o lua înainte şi noi după el.

În curte exista o gură de canal acoperită cu un grătar de fier, unde se vărsa murdăria. Alături se găsea o pompă manuală de format mare, cu care scoteam apa de băut în câte o sticlă de un litru pentru fiecare, apoi o luam pe alee la plimbare în jurul curții, aşa cum ne-a poruncit gardianul.

Pe lângă alee erau plantate roşii pe araci. Erau coapte şi ne făceau cu ochiul ispitindu-ne.

Educați în duhul cinstei şi onoarei a trebuit să fac două ocoluri ale curții până când m-am decis să fur o roşie. Ceilalți nu erau chiar atât de îndemânatici ca mine când era vorba de "a da cu stânga". Am ochit-o de la distanță şi, din mers, am înhățat-o. am mâncat-o pe loc ca să nu ajung de râsul celorlalți. Să mă vadă gardianul şi astfel să-mi pierd şi prada şi cinstea.

În partea opusă corpului de închisoare era clădirea tribunalului, care închidea latura de răsărit a curții. La parter avea geamuri mari, prevăzute cu gratii, iar la etaj era o sală de festivități ale căror geamuri nu aveau gratii.

Pe timpul cât noi eram încarcerați în această închisoare, clădirea tribunalului servea ca un fel de sanatoriu pentru ostaşii sovietici din unitățile rămase prin Maramureş.

Într-o zi, pe când ne plimbam, un flăcău rus ne-a făcut cu mâna atrâgându-ne atenția că are ceva pentru noi. Numai că de data asta n-am avut noroc să primim acel pachețel de mahorcă (tutun), pregătit să ni-l arunce printre gratii. Tocmai se dăduse ordinul de plecare în celule.

Ruşii cunoşteau de mult lecția pe care noi abia acum o învățam.

Ion Ilban, dascăl în manierele elegante

Într-o altă zi, înainte de a închide uşa, gardianul îmi dădu ordin să-mi fac bagajele şi să-l urmez.

Am fost introdus într-o cameră, în partea opusă a cozii T-ului închisorii, în care l-am găsit pe Ion Ilban. Nu era rău. Aveam o vedere mai largă spre miază-zi, în plus a doua stradă paralelă cu puşcăria era foarte aproape. Acolo se aşezau cunoştinţele şi părinţii ca să ne facă semne cu mâna şi să ne arunce câte o vorbă despre ce mai e pe acasă.

Văzând că de Gavrilă Coman m-au despărţit atât de grabnic, am considerat că şi de Ilban s-ar putea să mă despartă curând. De aceea speram să pot profita să învăţ de la el – cel cu mult succes la fete şi cu un an mai mare decât mine – codul manierelor elegante.

- Am auzit despre tine că ai fost invitat la multe sindrofii şi că deja eşti "introdus în societate". Pe mine nu m-a invitat nici dracu' şi nici din proprie iniţiativă n-am fost niciunde.

- E simplu. Nu-i aproape nici o deosebire între cinstea şi respectul pe care-l acorzi lui Gheorghe sau Ion din capătul satului sau din valea Cârligăturii, atunci când îi calci pragul casei.

Înainte de a intra în casă, nu ciocăneşti mai întâi la uşă?

- Ba da.

- Ai văzut. Şi dincoace la fel.

- După ce ai intrat în casă, nu dai bineţe oamenilor?

- Ba da. Dau.

- Acelaşi lucru îl faci şi dincoace. Abia acum urmează diferenţierea.

La noi, la ţărani, prima dată mergi direct la stăpânul casei cu care dai mâna, apoi pe rând la toţi bărbaţii. Femeile sunt neglijate. Dar şi femeilor – chiar dacă nu dai mâna cu ele- le spui o vorbă de duh. O glumă care să le înveselească şi să te înalţe în faţa bărbaţilor.

Dincoace – în societăţile intelectuale – lucrurile se cam inversează. Prima dată mergi la bunica, în faţa căreia te înclini reverenţios, dai mâna cu dânsa şi i-o săruţi. Apoi urmează stăpâna casei, adică mama fetei, pe care o cinsteşti cu aceeaşi pupătură de mână. În cazul că sunt mai multe femei – obligatoriu – le săruţi mâna la toate. După aceea treci la bărbaţi. Le strângi mâna

fecioreşte la toţi, începând cu stăpânul casei şi terminând cu bunicul. Ultima rămâne fata pe care o simpatizezi. Chiar şi ei trebuie să-i săruţi mâna.

- Cam complicat, Ioane. Prea multe înclinări fără nici un câştig. Ce mă fac dacă oamenii sunt amestecaţi? Dacă nu-i bunicul primul, ci bunica, dacă nu-i tăticul, ci mămica? Ce fac atunci, iau pe sărite? Parcă nu vine bine...

- Măi, că greu mai eşti de cap. Te descurci şi tu acolo, la faţa locului. Ordinea în care stau ei în casă nu contează. Contează să dai mai mult respect femeilor. Cu bărbaţii e simplu...

Mă declar mulţumit până aici. Ştiu cam cum stau lucrurile. Pândesc când nu-s acasă bătrânii şi atunci e lumea mea. Cu fata merge şi mai pe ţărăneşte... Când bătrânii se întorc, sunt în avantaj. Eu sunt un fel de stăpân al casei, iar ei un fel de musafiri ai mei.

- Să-mi spui acum cum procedez atunci când mă invită la masă? Drept îţi zic, n-am luat masa niciodată în case domneşti sau în faţa oamenilor străini. Acasă am mâncat mai mult cu lingura de lemn.

- La internat n-ai mâncat cu lingura de metal?

- Ba da.

- Înseamnă că ştii. Cum ai mâncat la internat mănânci şi la masa gazdelor la care ai fost invitat.

- Pe acestea le ştiu. Am auzit că trebuie să ţii cuţitul şi furculiţa într-un anume fel, cum mie nu-mi prea vine la îndemână. Că trebuie, din când în când, să faci mătănii reverenţioase în faţa stăpânei casei şi câte alte farafastâcuri de genul acesta. Despre acestea să-mi vorbeşti tu mie.

- Cine ţi-a spus şi-a bătut joc de tine. Ascultă bine la mine:

Ca să faci impresie bună, să nu te considere neam de traistă, primul lucru de care să ai grijă sunt nasturii de la haină. Nu cumva să agăţi nasturele în franjurile feţei de masă şi astfel să răstorni toată mâncarea. Nu te serveşti singur, ci o rogi pe stăpâna casei să te servească. Îi spui ca să-ţi pună cât mai puţin în farfurie şi că, dacă îţi va trebui, vei mai cere.

Să nu ceri niciodată să-ți mai pună. Ci să mai lași în farfurie câteva linguri de mâncare, semn că te-ai săturat. La fel faci și cu felul doi, trei, și așa mai departe. La urmă îi mulțumești reverențios stăpânei casei pentru masă.

- Gata, Ioane. Acum vreau să-ți repet eu lecția, ca să vezi că am înțeles-o și să știi și tu cum o voi pune în practică. Înainte de a face vizita unde sunt invitat, îmi trântesc o mămăligă cu brânză ca lumea, sau carne, cârnat și alte mâncăruri care să țină de saț. Mănânc zdravăn, pe săturate, apoi pot să merg liniștit în vizită. Fără grijă, îmi pot înfrâna poftele, lăsându-i în farfurie cucoanei cât dorește sau gândește.

- Măi, Ghiță, tu ești cam neserios!

- Să mă trăznească, dacă nu ți-am spus-o pe cea dreaptă!

Ultima treabă la care nu mă pricep e dansul.

După ce oamenii sunt sătui și mai dau pe gât câte un păhărel, le vine pofta de dans. În privința asta sunt un adevărat sălbatec. Nu cunosc decât jocurile țărănești.

Știu să tropotesc și să învârt fetele la joc de le sfârâie călcâiele. Joc sârba, "rața", jocul bărbătesc sau fecioresc, știu să joc sub ghirlicul ceterii, știu să strig strigături, dar de vals, tangou, fox și altele cărora li se zice "zdrăngănită" și "scuturată", habar n-am. Fără acestea n-am ce căuta printre domni.

- Nu-i deloc greu. Sunt mult mai ușoare de dansat decât jocurile țărănești. Uite cum vine ăsta:

"Du-mă-acasă, măi tramvai"

"Du-mă, du-mă, ce mai stai"

În timp ce Ilban dansa de unul singur cu mâinile larg desfăcute, eu am început să-l imit și să intru în ritm cu dânsul.

- Bravo, Ghiță, uite că merge. Mă, tu ai talent la dans. De la început știi să mergi și să te învârți domol și fin, ca valurile mării când lin adie briza după-amiezii. Nu faci ca alții, care saltă brusc ca țopârlanii. Să știi de la mine că vei deveni un dansator de soi.

Cât privește "zdrăngănita" și "scuturata", acestea se dansează ca un fel de fugă pe loc. Nu-i de făcut nici o figură. Doar

să te învârți ca un om grăbit. Foarte mult contează în fața tuturor ținuta în timpul dansului. Trebuie să fii drept, cu pieptul puțin scos, abia perceptibil, cu capul dat pe spate. Între tine și parteneră trebuie să existe distanța decentă...

- Măi, Ioane, iar se complică lucrurile. Eu am văzut că – mai ales la tango – partenerii sunt foarte apropiați. Ba cei mai mulți țin încleştate mâinile la piept. Cu dosul palmelor fiecare simte cum îi bate inima celuilalt. Asta mă tentează pe mine cel mai mult.

- Fii atent la ce-ți spun eu: să nu te pună dracu' să pui mâna la pieptul fetei, așa cum pune ursul laba. Asta-i o treabă care se întâmplă mai spre dimineață, după ce fata s-a obișnuit cu tine și începe să-ți ducă dorul. Nu trebuie să ataci tu. Las-o pe dânsa să atace. Știe ea bine unde-i este inima...

- ... Și dacă mămica ei o duce acasă mai devreme, n-am pierdut o seară de pomană?

- Nu-i nici o pierdere. Ce ai pierdut în prima seară, câștigi dublu în cea de a doua.

- Măi, Ioane, eu am auzit pe unul mai bătrân zicând că în dragoste se aplici principiul "Ce-i în mână, nu-i minciună". Dacă lași pe altă dată, lucrul e pe niciodată...

- Nu-i adevărat. Acest principiu se aplică feciorilor rămași de căruță. Celor care nu s-au însurat până la vârsta de 30 de ani. Aceștia plutesc ca un vapor cu cârma ruptă în mijlocul oceanului. Noi suntem ca o corabie cu multe pânze și vânturile toate bat în pânzele noastre.

- Gata, Ioane. Mă declar doctor în maniere elegante...

Ceasul, calendarul și țintarul

În permanență, unul din cei care eram încarcerați pe această parte a închisorii, făceam de serviciu la geam, pândind momentul în

care vreo cunoştinţă sau rudă ar fi venit în cea de a doua stradă ca să ne vadă.

Când apărea cineva, ne dădeam semnale prin ţeava caloriferului şi toată lumea apărea la geamuri. Apoi, cei neinteresaţi se dădeau jos, rămânând numai cel a cărui rudă sau cunoştinţă a venit.

Timpul era mult mai lung decât vizitele primite, astfel că trebuia să-l umplem cu ceva.

Ne-am gândit să facem un ceas solar. Am notat umbra zăbrelelor pe uşă şi pe perete, în funcţie de bătăile ceasului din turnul bisericii romano-catolice. A doua zi, ceasul nu se mai potrivea cu umbra. Ne-am dat seama că o singură oră putea fi stabilită cu ceasul de soare: ora douăsprezece. Pentru celelalte ceasuri, jumătăţi şi sferturi de oră, ne-ar fi trebuit un an întreg să tot notăm pe un spaţiu mai mare. Cum o asemenea treabă era prea complicată, am abandonat acest proiect.

- Hai să facem, mai degrabă, un calendar!

Cu un cui găsit la plimbarea prin curte, am făcut un calendar zgâriind pe uşă o tabelă care cuprindea întregul an 1948.

Eram gata să facem şi unul pentru 100 de ani, însă nu ne ajungea spaţiul ca să scriem. Iar ne-am oprit.

- Hai să jucăm "moara" (adică ţintarul), zise Ilban. Eu nu ştiam să joc ţintar, aşa că l-am lăsat pe Ion să zgârie pe duşumea cele trei patrulatere înscrise unul în celălalt şi să ne înveţe regulile jocului.

După câteva zile de joc intens, am ajuns la o asemenea specializare încât cel care punea primul piesa al aceluia era câştigul, cu condiţia să nu facă nici o greşeală în timpul jocului. Cu asta am abandonat şi această îndeletnicire, deoarece nu mai avea nici un haz.

Am fi vrut să încercăm şi un joc de şah, deşi nici unul din noi nu eram prea buni şahişti. Totuşi, am ajuns la concluzia că şi jocul de şah are cam acelaşi sfârşit: cine deschide jocul, făcând prima mişcare, acela câştigă. Era doar o formă de renunţare din

comoditate. Acest lucru nu-l puteam dovedi, deoarece şahul are de mii de ori mai multe variante şi soluţii, iar mintea omului nu este oricum atât de vastă ca să le cuprindă pe toate.

Lecturi "literare"

Administraţia a început să ne dea broşurele ateiste şi o carte intitulată "În umbra celulei" de dr. Petru Groza – primul ministru al ţării.

Broşurelele ne plictiseau de moarte, aşa că nu le-am citit. În schimb cartea lui Groza ne tenta, datorită titlului său adecvat situaţiei noastre.

Am citit eu până am ajuns la un capitol unde Petru Groza – încă bine ghiftuit de acasă – a refuzat în arestul de la Malmaison plăcintele calde şi sfârâinde.

Tocmai atunci, la plăcintăria din preajma închisorii se scoteau produsele aburinde din cuptor. Un val de miros ademenitor şi de nas rupător pătrundea printre zăbrele...

- Vasăzică, tu refuzai cu emfază – dobitocule – bunătăţile de plăcinte oferite de regimul burghez, iar acum, când ţi-a venit apa la moară, ne omori cu foamea?!... Şi trosc cu cartea de perete.

- Ai înebunit? Ce ţi-a venit? s-a mirat Ilban.

- Poftim, citeşte şi tu să văd ce atitudine iei.

Când Ilban a dat şi el cu ochii de textul cu pricina, aruncă volumul puţin mai sus şi-i arse un picior de a sărit până-n tavan. Apoi ne-am dispus unul lângă uşă şi altul lângă geam, şi astfel am jucat fotbal cu opera primului ministru.

Cartea era bine legată, aşa că nu s-a desfăcut. Am bătut la uşă şi i-am dat-o gardianului ca s-o de-a mai departe, susţinând că noi am citit-o. I-am avertizat şi pe ceilalţi, astfel că n-a citit nimeni altceva decât capitolul cu plăcintele, după care – ori au trântit-o de perete, ori au jucat un meci de fotbal cu ea. Când a fost restituită, era ferfeniţă făcută, dar nu şi dezmembrată.

Primul gardian Târnăveanu a rămas încântat de "succesul" pe care l-a avut cartea, deducând că uzura ei se datorează interesului nostru de a citi şi a răsciti.

Un "cârnat" misterios

Nu-mi amintesc cum – pentru un timp – am rămas singur în celulă.

În celula vecină, din partea dreaptă – tot singur – era Petiu Codrea, cu care toată ziua discutam prin crăpătura de lângă ţeava de calorifer.

La un moment dat, căutând prin buzunarele hainei, găsesc în buzunarul pentru ceas un "cățel" de usturoi destul de mare. Cum a ajuns acolo nu-mi dădeam seama nici atunci. Mare minune!

L-am curățat de coajă şi apoi l-am mâncat, savurându-l şi imaginându-mi că mănânc un cârnat abia scos din afumătoare şi prăjit de scumpa mea mamă.

Mi-a înviorat tot corpul. Mă simțeam un altul...

Îmi trecu prin minte că ar fi cazul să-l păcălesc pe Petiu Codrea din celula vecină. L-am chemat la calorifer şi i-am zis:

- Petiule, pune nasul lângă țeava de calorifer şi spune-mi ce simți?

- ... Văleu! Ai mâncat cârnat.

- Exact.

- De unde-l ai, spune-mi şi mie poate reuşesc să obțin şi eu...

- Mister.

Mult timp a încercat bietul Petiu să ghicească cum am reuşit eu să procur cârnatul...

Senzația libertății

După câteva săptămâni petrecute cu Ilban în celulă – într-o bună zi – a venit gardianul cu un deținut frizer, ca să ne tundă la zero şi să ne bărbierească dacă e cazul. N-a fost...

Frizer era nea Gică, un deținut de drept comun, condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru crimă cu tâlhărie. Purta favoriți şi avea o căutătură de om periculos, cu tot aerul paşnic pe care şi-l dădea. La vederea acestui om şi a sculelor lui ascuțite m-a apucat o frică instinctivă şi copilărească. Am mascat-o cât am putut ca să nu mă dau de gol că sunt fricos...

Interesant a fost că, aducându-ne frizerul, gardianul ne-a lăsat toate uşile deschise, după care a plecat la "hoții" lui din secția de drept comun.

Am scos la început puțin capul pe uşă şi am văzut că nu-i nimeni pe secție, am țâşnit pe coridor, intrând în celula vecină. I-am scos limba colegului de acolo şi apoi, strecurându-mă pe lângă perete, am intrat în cealaltă celulă. Şi tot aşa, până ce am intrat prin toate celulele, scoțând limba şi făcând fel de fel de grimase din cale afară de copilăreşti. Toate acestea au avut darul de a ne înveseli peste măsură.

Ieşit în larg, mi se părea închisoarea cât o planetă uriaşă ce trebuie acum cercetată şi cartografiată. Parcă toată lumea era a mea. Nici nu mai simțeam nevoia de a fi liber. Era destul de largă puşcăria şi avea atâtea taine şi ascunzişuri cum nici pământul întreg nu avea pe vremea lui Columb.

Revenit în secție, bătrânul gardian Tidovar de-abia îndrăznea să mă vadă. Zburam pe coridor mai ceva ca un mânz scăpat din padoc, spre disperarea lui, care avea o frică nemărginită de prim-gardianul Târnăveanu.

Laolaltă, în casă nouă

Am fost duşi în curte, unde am umplut nouă saltele de paie. Apoi, tocmai la capătul secţiei, ni s-a deschis o cameră comună, care avea aproximativ 25 de metri pătraţi. Ne-au dat şi paturi tip puşcărie de modă veche.

Era o realizare. În felul acesta nu mai simţeam curentul acela ce ne tăia – parcă – în felii atunci când stăteam culcaţi pe duşumea. Eram deja la sfârşitul lui septembrie sau începutul lui octombrie 1948 şi nopţile maramureşene sunt răcoroase.

Atât de mare a fost bucuria întâlnirii noastre, a tuturor, în aceeaşi cameră, încât am pus tot calabalâcul jos, într-o mare dezordine, şi am început să cântăm cânţoneta italiană *"Tornerai da me /Perche l'ultimo sogno sei tu*"... Cântam pe patru voci şi totuşi eram lăsaţi în pace. Parcă şi gardienilor le convenea să ne audă.

Paturi, saltele, pături, raniţe şi alte calabalâcuri erau trântite în mijlocul camerei. Vorbeam toţi deodată, fără ca vreunul să-l asculte pe celălalt. Peste toate plutea un praf de nu te vedeai. Ni se umpluseră nările şi gura de praf. Îl simţeam între măsele. Ronţăia ca făina de porumb măcinată la moară.

Terminam cânţoneta şi o luam iarăşi de la capăt.

Această cânţonetă avea în conţinutul cuvintelor şi în melodie ceva care se potrivea atât de bine cu vârsta şi dorinţele ascunse ale fiecăruia, încât toată lumea cânta...

Chiar şi Aurel Vişovan şi Ioan Virag – oameni maturi în toată puterea cuvântului- erau absorbiţi de veselia noastră, a celor neîmpliniţi la suflet şi la trup, şi se comportau aproape ca noi.

Când gardianul a deschis uşa ca să ne anunţe că vine Târnăveanu pentru "închidere", s-a luat cu mâinile de cap văzând praful şi dezordinea care domneau în cameră.

I-am strigat un "Să trăiască, să-nflorească" lui Târnăveanu încât acesta n-a mai avut ce să zică cu privire la debandadă. Totuşi, ne-a plasat una care-l caracteriza:

- Mă, voi toți ați vrut ca să vă faceți popi, de aceea v-au arestat.

Avea el ce avea cu popii...

Abia mai târziu, după miezul nopții, am terminat de aranjat şi spre ziuă am adormit.

Toate ar fi fost bune, numai că paturile erau de un model vechi, nemaiîntâlnit până atunci şi nici de atunci încolo.

În loc de plasă de tablă subțire, aveau dedesubt nişte drugi de fier dispuşi din 30 în 30 de centimetri. Cum paturile erau uzate de atâta folosință, nici unul din ele nu avea aceşti drugi completi. Câte unul sau chiar câte doi erau lipsă. Astfel distanța de la un drug la altul se mărea cu până la 60-70 de centimetri.

În timpul nopții paiele din saltea se lăsau printre aceste fierăraie, iar noi dormeam cu oasele direct pe ele.

Dimineața, când ne sculam eram cu toții înțepeniți în diferite poziții, după cum reuşeam să ne găsim culcuşul în timpul nopții. Deştepenirea dura o jumătate de oră.

Dar ce conta?... Uitam rapid de toate acestea şi ne aduceam aminte doar noaptea.

În fiecare seară – la "închidere" – primul gardian Tândăveanu ne punea întrebarea:

- Ați mâncat, mă, apă, tinetă, tot?

- Eu am mâncat apa.

De la un timp hotărâsem ca la numărătoarea de seară să-i cântăm primului gardian un cântec nou, care să-i satisfacă zelul bolşevic. Astfel i-am cântat "Hei-rup, hei-rup".

L-a cam gâdilat la ureche pe Tândăveanu, dar – totuşi – plin de prudență, ne-a zis:

- Să fiți atenți, nu cumva să vă prind că încurcați melodiiile cu altele de-ale voastre...

Pachetele şi vorbitorul clandestin

Mi-am ales vecin de pat pe Nelu Dunca. De fapt, eu l-am ales pe dânsul şi el m-a ales pe mine. Ne înţepam tot timpul cu vorbe urzicate, dar când un altul intervenea stricând echilibrul de forţe, ne dădeam mâna tăbărând pe "duşmanul" comun...

Frigul toamnei târzii s-a aşternut în această încăpere atât de profund, încât noaptea tremuram chiar şi sub zdravenele cergi primite de acasă.

Dimineaţa, când deschideam geamul pentru aerisire, simţeam cum frigul sfârşitului de noiembrie ne învăluia şi ne strângea în braţe la pieptu-i de gheaţă. Fiorii ne pătrundeau până la oase.

Nu era neapărat un frig extern organic, provocat de lipsa de consistenţă a mâncării de închisoare.

Când, în primele luni, primeam pachete, acestea se terminau cu mult înaintea lunii, rămânând câte un interval de nouă-zece zile când unica sursă a existenţei era poşirca puşcăriei. Era suficient ca trupurile noastre, în plină creştere, să redevină nişte dărâmături cuprinse de gheaţă şi de frig.

Cu timpul am învăţat să fim economi. Să drămuim cu chibzuinţă alimentele consistente, ca să ne ajungă şi chiar prisosească de la un pachet la altul... Numai că, până când am învăţat minte şi am prins experienţă, "a trecut baba cu colacii". S-a interzis primirea pachetelor.

*

Primirea pachetelor de acasă, atâta cât a fost, era considerată sărbătoare. Făceam curăţenie în cameră. Aranjam paturile, aeriseam şi apoi ne îmbrăcam cu cămăşile cele curate. Cu faţa spre răsărit, rosteam rugăciunea de dimineaţă mai rar, mai tare, aşa ca în zilele de sărbători "împărăteşti"...

Apoi aşteptam.

În jurul orei 11 sosea gardianul cu o listă în mână, de pe care ne striga pe nume. Eram toți, cu excepția lui Gavrilă Coman, "generalul" nostru, care n-avea de la cine să primească pachet.

La camera corpului de gardă ne așteptau pachetele gata desfăcute, cântărite și drămuite, purtând o etichetă cu numele fiecăruia. Fiecare dintre noi mai avea și 300 de țigări "Mărășești". Părinții au aflat că moneda forte în închisoare e tutunul.

Primul lucru pe care îl făceam, după sosirea în cameră cu bunătățile, era ca fiecare din noi să rupem câte o bucățică din tot ce aveam și să-i facem și "generalului" un pachet, aproximativ tot atât de mare ca al nostru.

Ne aranjam doi câte doi. Puneam alimentele împreună și astfel începea praznicul.

Paturile erau pline de bunătăți. Mirosurile condimentate ne zăpăceau mințile și ne îmbătau simțurile.

Bucurie ca aceea de atunci n-am mai avut niciodată.

Sortam și aranjam, făcând socoteli ca să ne ajungă până la pachetul următor. Nu ne-am gândit niciodată câtă greutate era pe bieții noștri părinți până procuraseră acele alimente.

Cântam cu toții canțoneta: "Tonerai da me / perche l'ultimo sogno sei tu"...

Acest cântec se repeta cu fiecare ocazie a primirii pachetelor, încât el devenise un fel de imn al sărbătorii.

Camera părea mai mare. Temperatura creștea și trebuia să deschidem geamul. Lepădam paltoanele de pe noi. Lepădam și puloverele, rămânând doar în cămașă. Chiar și așa ni se părea că temperatura din cameră era sufocantă. Era căldura pe care trupurile noastre o dădeau din interior în urma mistuirii acelor alimente pline de substanță.

Bucuria săturării acelei burți nespălate și veșnic flămânde nu poate fi descrisă. Aveam chef de glume, inspirați la bancuri, spontani și luminați.

Rudele noastre, după ce depuneau pachetele la administrație, treceau în curtea părăsită de după zidul închisorii ca să ne

poată face cu mâna şi, eventual, să ne transmită câte o veste sau să ne audă glasul.

Cu o asemenea ocazie, a venit şi sora lui Petiu Codrea, Geta, o fetiţă în jur de zece ani.

Am coborât de la geam cu toţii, lăsându-l pe Petiu să comunice cu surioara lui.

Fetiţa a scos din buzunarul de la palton o hârtie de pe care a citit aproximativ următoarele:

- Ţi-am adus un pachet cu: cârnaţi, prăjituri, pâine uscată şi o pereche de bocanci...

Petiu încuviinţa din cap fetiţei că a primit obiectele respective.

După ce a terminat întreg pomelnicul de lucruri pe care conţinea pachetul, a strigat cu glas şi mai tare:

- Acum să-mi spui câţi dintre voi au murit?

Am pufnit cu toţii în râs şi am început să-i cântăm o serenadă drept semn că suntem cu toţii în viaţă.

Reversul medaliei

Burţile odată umplute cu acele alimente consistente, ne venea cheful să facem filozofie...

De data asta nimeni nu mai contrazicea pe celălalt, chiar dacă ar fi susţinut o gogomănie. Când eram flămânzi ne sărea ţandăra imediat, încât trebuia să intervină Vişovan ca să ne împace. Deveniţi sătui, trăiam adevărata viaţă, de fapt o viaţă imaginară, cu totul alta decât cea trăită între cei patru pereţi ai camerei.

Când venea masa de prânz şi o gustam, ni se părea leşie curată. Era greţoasă şi necomestibilă. Nu merita să-i încerci gustul nici măcar cu vârful limbii.

Mai primisem pachete când eram singuri în celule. Ştiam ce înseamnă să faci imprudenţa de a mânca prea mult, de a depăşi o anumită limită. Asta însemna boală curată.

*

Cu toată prudența, necazurile nu ne cruțau. După ziua plină de bucurii urma seara doldora de necazuri. În stomac parcă se așeza o piatră. Se crea o indispoziție a întregului organism. Ca să ne treacă, ne culcam.

Cu toate acestea, indispoziția creștea vertiginos. Simțeam nevoia să ne ridicăm în șezut.

În această nouă poziție, "piatra" se ridica însă și ea în sus, devenind o râgâitură prelungă ce mirosea îngrozitor a ouă clocite. Un fuior de asemenea gaze venea dintr-un colț al camerei, un altul din celălalt, iar camera se umplea de o miasmă dezgustătoare.

Nu mai rezistam să stăm întinși pe pat. Simțeam nevoia de plimbare.

Acesta era unicul moment cânt toți ne plimbam.

Ne trecuse tot cheful. Unicul lucru pe care îl doream era să ne treacă răul de la stomac.

Gazele se formau vertiginos în stomacuri presând în toate direcțiile. Începea "aerisirea" stomacului, dosul și gura stând gata să concure la eliminarea răului și murdăriei din noi, numai să ne vedem o dată ușurați.

Geamul se deschidea complet. Nu era suficient. Râdeam unul de celălalt și fiecare de el însuși. Tinerețea, copilăria din noi își spunea cuvântul.

Răul de la stomac devenea atât de mare, încât făcând o cugetare rapidă am ajuns la concluzia că e mult mai bine să mori de foame decât să mori de prea sătul.

Nervozitatea plimbării creștea pe minut ce trecea...

Ușor se ghicea care va fi primul. Mai întâi îl învăluia o paloare de mort. Se îngălbenea la față ca ceara. Pielea pe corp se făcea zgrumțuroasă ca la găină și... p-aci ți-e drumul la tinetă.

Atât cele plăcute, cât și cele scârboase antrenează.

Se ocupa o tinetă, se ocupau două și apoi toate șase.

După ziua cea plină de bucurii şi seara cea doldora de greaţă urma redresarea, care dura cam o zi-două. Mai durau cât durau pachetele şi apoi luam de la capăt foamea de coarne, dorindu-ne să ne mai săturăm o dată...

Tinereţea din noi învingea foamea, scârba şi mizeria ce domneau în toate colţurile camerei.

Tot ce era în jurul nostru, tot ce trăiam constituia subiect de glumă. Toate conţineau în ele însele câte o poantă de care se putea râde cu plăcere.

Ne urmăream unul pe celălalt, căutând prilej de băşcălie.

*

Ilban l-a ochit pe Nelu Dunca, de care avea chef să râdă. Era periculos, căci Nelu Dunca era cel mai isteţ dintre toţi. Era expert în replici tăioase şi înţepături usturătoare. Nici unul din noi nu avea debitul de cuvinte al lui Nelu. Totuşi, Ilban începu atacul.

Nelu purta nişte pantaloni bufanţi, ţesuţi din lână ţurcană în timpul războiului, când nu se găseau stofe din lână mai fină. De atâta purtat, pantalonii lui Nelu s-au rupt în dos. Ca să-i repare, a tăiat două cupoane din alte părţi ale pantalonilor, mai puţin "vitale", şi a cusut două petece în dos, cu toatală neîndemânare. Petecele se desfăcuseră şi atârnau ca două clape de instrument suflător.

În toiul răului ce ne cuprinsese pe toţi, Ilban a făcut următoarea remarcă asupra pantalonilor lui Nelu:

- Nelu face aerisirea stomacului cu ajutorul clapelor de clarinet. Nelu le foloseşte în două scopuri. Primul este aerisirea, iar al doilea este datul tonului... Solfegiul lui nu este DO-RE-MI-FA-SOL..., ci DO-RU-MI-DE-FA-SO-LE.

Lui Nelu îi era rău. N-avea timp şi nici chef de replici. De aceea i-a arătat doar pumnul, semn că se va răzbuna nu peste mult ...

Pariul

Cu excepția taciturnilorVişovan, Nistor Man şi Virag, cultivam o modă, aceea de a ne lăuda cu foamea şi de a face fel de fel de glume ori de a pune fel de fel de pariuri pe socoteala ei.

Cum cea mai delicioasă mâncare era terciul de dimineață, terciul trecea drept un fel de valută universală, de monedă forte...

Într-o zi, Costică Radu s-a lăudat că este capabil să mănânce trei porții de terci fără pauză între ele.

Puiu Hotico a licitat mai departe, susținând că el este în stare să mănânce patru porții.

Ascultând aceste lăudăroşenii, Ionică Motrea s-a urcat pe pat stând în picioare. Şi-a dezbrăcat cămaşa, arătându-şi bustul cândva atletic, din care mai rămăseseră doar coastele, şi pântecele covățit, lipit de şira spinării.

- Ştiți ce?... Eu mănânc cinci porții de terci.

Costică Radu a rămas pe gânduri.

- Cinci porții? E prea de tot!...

Pe loc, Costică a luat cinci gamele şi, punându-le pe toate alături s-a urcat şi el pe pat ca să demonstreze că acceptă pariul.

Ne-am împărțit în două tabere: una îl susținea pe Ionică să pună pariul, iar alta era de partea lui Costică, susținând că nu este posibil ca cineva să poată mânca o asemenea cantitate de terci.

A procura patru gamele cu terci, la care se adăuga porția lui Ionică, nu era mare lucru , căci tocmai începuse postul Crăciunului 1948, iar o parte dintre noi țineau vinerea post negru până la ora 12. (Vişovan ținea post negru până seara). A doua zi era chiar vineri. Emoția spectacolului care urma să aibă loc ne-a trezit înainte de a suna clopoțelul închisorii deşteptarea...

Fiecare dintre noi am înțeles că terciul trebuie să fie mâncat normal, fără grabă, dar şi fără o încetineală ieşită din comun. Pentru că nişte reguli propriu-zise ale jocului n-am stabilit, aveau întâietate stilul tradițional în mâncatul terciului şi cuvântul de onoare.

Costică Radu a dat startul...

La prima gamelă cu terci n-a prezentat nici o apreciere. Oricine mânca această cantitate şi flămând rămânea.

Nici cea de a doua gamelă n-a prezentat vreo emoţie. Oricare dintre noi puteam să mâncăm fără prea mari dificultăţi două porţii.

Problema începea de la a treia.

Când Ionică a luat în primire cea de a patra gamelă, rumoarea s-a produs în rândurile galeriei, căreia îi era teamă că spectacolul nu va fi la înălţimea aşteptărilor. Chiar şi Ionică părea emoţionat. Dacă pierdea pariul, o săptămână-două ar fi fost ţinut numai în ironii.

Cum plinul era făcut şi mâncarea intra din ce în ce mai greu în stomacul suprasătul, Ionică s-a ridicat în picioare cu gamela în mână, ca să se prelingă mai bine terciul în stomac.

I s-a propus de către galerie un minut de pauză, în care avea dreptul să facă genoflexiuni şi să fugă încoace-încolo, de câteva ori, prin cameră...

A început din nou să mănânce, iar noi să-l încurajăm: Hai Io-ni-că! Hai Io-ni-că!

A trecut la gamela a cincea.

Galeria pasionându-se striga şi mai tare: Hai Io-ni-că! Hai Io-ni-că!

Lingură după lingură, din ce în ce mai cu silă şi mai încet intra prin gâtlejul disperat, în stomacul suprasăturat al lui Ionică. Privindu-l din profil, semăna cu un pelican.

În sfârşit – începu să vadă fundul gamelei.

Încă patru linguri, Ionică! Nu te lăsa!... Încă trei! Încă două!... Hai Ionică!... Încă una!

Gataaa! Pariul a fost câştigat, deşi pe fundul gamelei au mai rămas trei linguri cu vârf de terci.

Cu toţii am considerat că nu constituia o cantitate care să-l descalifice. Dacă ar fi mâncat-o şi pe aceasta, putea să i se întâmple cine ştie ce...

În mod solemn, l-am declarat învingător. Toți erau mulțumiți de modul în care au fost respectate regulile jocului.

Acum Ionică se plimba prin cameră cu burta ieșită în afară și cu mâinile la spate, prinse una de alta la coate, pentru a-i facilita cea mai bună încovoiere a corpului pe spate.

Galeria îl admira și comenta ce s-ar fi întâmplat dacă mai mânca și celelalte trei linguri.

Un răspuns de pomină

La una din numărătorile de seară eu și cu Nelu Dunca ne-am postat unul lângă altul tocmai în frunte, ca să ieșim în evidență. De aceeași înălțime, la fel de zâmbitori și gata de strengării . . .

Unul din gardieni, înainte de a închide ușa, ne pune nouă, celor doi, întrebarea:

- Mă, voi sunteți frați?

Eram gata să-i răspund eu că **da** ... însă mi-o luă Nelu înainte:

- Nu, domnule gardian, nu suntem frați, dar am fost colegi.

Făcând gardianul o figură plină de nedumerire, a închis ușa, iar noi ceilalți am pufnit în râs de promptitudinea cu care Nelu răspunsese la întrebare.

După câteva momente se trezi și Nelu din situația ridicolă în care-l aruncase răspunsul său grăbit, zicând:

- Măi, fraților, acesta a fost cel mai tâmpit răspuns pe care puteam să-l dau gardianului . . . și l-am dat!

Atâta sinceritate fu în concluzia lui Nelu, încât nici unul din noi n-a mai îndrăznit să-l ia în "spraituri" pentru acel răspuns.

Capra în patru şi capra cu figuri

Afară s-a făcut frig, în cameră la fel de frig. Ca să mai încălzim atmosfera, am început să jucăm capra.

Locul viran de la mijlocul camerei era prea îngust. Am împachetat paturile, care erau de tip vechi, cu balamale, putându-se plia în trei. Le-am împachetat pe toate, făcând un loc destul de larg pentru desfăşurarea jocului.

Toată lumea a participat la joc, cu Vişovan în frunte. Nu ne mai săturam de sărit şi parcă uitasem de foame, de frig, cu un cuvânt de puşcărie.

Când era jocul mai în toi şi pofta de sărit mai mare, s-a deschis uşa şi iată doi gardieni priveau la toată desfăşurarea noastră copilărească. Atât de antrenaţi eram în jocul de-a capra, încât nici nu i-am observat când deschiseseră uşa.

- Ce faceţi voi aici, măi!

- Ne încălzim.

- Mă, voi dărâmaţi puşcăria!

Văzând că oamenii mai mult glumesc decât ne iau la rost pentru ceea ce făceam, am prins curaj:

- Domnu' gardian, murim de frig. "Hoţilor" li s-au dat sobe de încălzit pe când nouă – deşi suntem mai tineri şi mai mulţi într-o cameră – nu ni s-au dat.

- Veţi primi şi voi, n-aveţi grijă. Numai să încetaţi cu săriturile acestea, că dărâmaţi puşcăria şi apoi unde veţi sta?

- Ce aş mai dărâma-o eu dacă aş putea...

Bucuroşi că am scăpat fără nici o pedeapsă, am aranjat paturile la loc şi am hotărât că diseară să raportăm primului gardian că îngheţăm de frig.

Meşteri sobari

Trei zile am insistat, atât dimineaţa, cât şi seara, când venea prim-gardianul la închidere şi la deschidere, să ne dea şi nouă o sobă şi lemne, ca să facem foc şi să ne încălzim cât de puţin.

A patra zi, Târnăveanu ne satisfăcu cererea.

După ce am mâncat terciul şi toată puşcăria a intrat în programul normal, bătrânul Tivodar a deschis uşa, însoţit de doi hoţi, care aduceau toate piesele unei sobe de încălzit, desfăcute. Numai să le montăm.

- Băieţi, v-am adus tot ce aţi cerut. În rest, vă descurcaţi singuri. Diseară am să vă dau şi lemne, ca să faceţi foc şi să vă încălziţi. Apoi a plecat.

Cu toţii am început să croim planuri pentru montarea sobei. Am început să numărăm piesele din care se compunea ca să vedem dacă sunt toate.

Prima piesă era un burlan de tablă neagră cam de doi metri lungime. Era drept, fără nici un cot.

A doua piesă a sobei era un butoi de tablă fără capac, care la partea de lângă fund avea decupată o bucată de tablă, semn că pe acolo se introduc lemnele de foc.

A treia piesă era un capac de tinetă, cu toartă, care pe partea opusă avea un strat de piatră. Era destul de ruginit, dar totuşi tare. Putea fi folosit. Cred că acest capac era din secolul XIX, când s-a dat în folosinţă puşcăria.

Capacul se potrivea pe butoi – adică pe sobă.

Cum toţi aveam fel de fel de planuri, unul mai aiurit decât celălalt, am lăsat toată treaba pe cei mai meşteri, Petiu Codrea şi cu Gicu Bulacu. Restul stăteam cuminţi pe paturi urmărind montarea sobei, gata de a da o mână de ajutor, dacă ar fi fost nevoie sau o sugestie competentă, deşi nu eram competenţi.

Din primul moment au apărut necazurile: cum scoatem burlanul prin geam? Dacă demontam sticla de la geam sau dacă-l

deschideam, ar fi intrat frig în cameră încât am fi înghețat în prima noapte geroasă.

Apoi cum introduceam burlanul în sobă? Nu avea nici un decupaj de formă rotundă de aceeaşi dimensiune cu burlanul.

Ce ne facem?

- "Greşeală de proiectare" îşi dădu cu părerea sentenţios "generalul" nostru, Gavrilă Coman.

După ce am râs, am bătut din nou în uşă ca să vină gardianul şi să-i explicăm situaţia.

A venit moş Tidovar.

- Ce mai vreţi ,mă, ce vreţi iar?

- Domnu' gardian, veniţi şi dumneavoastră înlăuntru ca să vedeţi că nu-s toate piesele de care avem nevoie. I-am explicat că nu putem scoate burlanul pe fereastră şi că nu există orificiu pentru a introduce burlanul în butoi.

- Da, mă. Aşa este! Las' că rezolv eu imediat. Aveţi răbdare.

Nu peste mult a venit din nou, însoţit de doi deţinuţi de drept comun. Unul dintre ei a scos soba afară, iar celălalt a înlocuit sticla de la geam cu o bucată de tablă prevăzută cu o gaură de diametrul burlanului.

După ce s-a adus butoiul înapoi, cu gaura de evacuare a fumului decupată, cei doi colegi meşteri s-au pus din nou pe lucru. Au montat la "marea meserie" burlanul şi au înălţat soba pe patru cărămizi.

Când a venit timpul de mers la plimbare, i-am explicat gardianului că avem nevoie şi de puţin noroi ca să lipim soba pe unde credem noi că ar putea ieşi fum. Ni s-a aprobat.

După masă, moş Tidovar a venit din nou, însoţit de un "hoţ" care avea în mână două rădăcini întortocheate de copac şi un ciot masiv, pe care nici o secure din lume n-ar fi putut să-l mărunţească.

- Poftim, aveţi şi lemne. Să vă plângeţi că răbdaţi de frig!

Am rămas cu toţii scărpinându-ne în ceafă: cum să le crăpăm?

Am strâns noi toate lingurile cu coadă ascuțită (erau 18 la număr) şi am căzut de acord să cioplim puțin câte puțin ciotul şi rădăcinile până ajung la dimensiunea lăcaşului uşii. Cu surcelele obținute urma să aţâţăm focul. Rădăcinile promiteau să ardă bine. Nu erau verzi, ci mai degrabă uscate spre putred.

Am purces împreună la treaba cea grea. Puşcăria te învaţă să încerci imposibilul. După ce crestam din greu o rădăcină, loveam cu ciotul de se cutremura puşcăria până în temelii.

Proba tehnologică

Când totul a fost gata, ne-am aranjat în semicerc la o oarecare distanţă de sobă, ca să începem toţi, iar Petiu Codrea a aprins focul.

Savurând aprinderea focului, ne-a fost dat să asistăm la două "minuni":

- prima minune era flacăra, ce n-am mai văzut de câteva luni;

- a doua minune era fumul, care în loc să-şi vadă de drum prin burlan afară, se încăpăţâna să iasă, în cea mare parte, în cameră.

Capacul de tinetă, din care noi făcusem acoperitoarea sobei, avea şi el o pojghiţă de piatră care nu era formată din altceva decât din sărurile provenite din urină şi depuse în straturi subţiri vreme de zeci şi zeci de ani. Atacate de căldură, acestea au început să se descompună, producând un fum înţepător şi de-a dreptul asfixiant. Nu era de glumă, puteam să murim cu toţii asfixiaţi.

Rapid, unul a sărit la geam deschizându-l, iar altul a răvăşit focul ce tocmai se încingea. S-a aruncat şi puţină apă, ca să se stingă. Apoi cu toţii ne-am vârât sub paturi, mulţumiţi să respirăm aerul curat ce intra pe geam, făcând un curent cu rostul de sub uşă.

Fumul şi mirosul otrăvitor s-au răspândit curând în toată închisoarea. Am auzit cum un gardian îi strigă altuia:

- Du-te sus, la etaj, să vezi ce-au făcut "dracii" ăia. Precis au dat foc la puşcărie!

Pe loc sosi moş Tivodar care a deschis în grabă uşa. Pe uşă ieşi un nor de fum, ca la incendiu.

- Unde sunteţi, mă? A strigat el, nezărindu-ne prin norul de fum care ieşea pe uşă, invadând culoarul închisorii.

- Aici! Am răspuns de sub paturi. Domnu' gardian, vă rugăm frumos lăsaţi puţin uşa deschisă că ne sufocăm.

După un timp camera s-a aerisit şi noi am ieşit de sub paturi.

- Domnu' gardian, soba e vinovată, că nu are "tragere". Cea mai mare parte a fumului iese în cameră. Vă rugăm să vedeţi că soba n-are grătar dedesubt. Tabla e plină, înfundată. Vă rugăm frumos să ne daţi un dorn, sau o scoabă mai mare, şi un ciocan cu care să facem găuri sub jăraticul sobei, şi astfel să aibă "tragere".

- Regulamentul interzice ca să dăm asemenea obiecte deţinuţilor, dar staţi liniştiţi, vă rezolv eu şi această situaţie.

După puţin timp moş Tivodar s-a întors cu un piron ruginit şi cu o despicătură de lemn prevăzută la un capăt cu un fel de măciucă.

- Vam adus sculele de care aveţi nevoie. Acum descurcaţi-vă.

Am montat din nou toată instalaţia de încălzit. Am întors cu fundul în sus butoiul şi l-am găurit, făcându-l ciur pe dedesupt. Capacul de tinetă l-am întors invers, cu mânerul înafară, şi apoi am montat totul la loc.

La terminarea lucrului, eram cu toţii invalizi la degetele de la mâna stângă. Din patru lovituri date cu măciuca peste capul pironului, cu trei nimeream peste degete. Când am făcut din nou "proba tehnologică", s-a dovedit că aici fusese buba... Soba mai scotea puţin fum la început până se încingea, dar apoi fumul îşi vedea de drum prin burlan, care stătea ieşit ameninţător prin geam, ca ţeava unui tun de mare calibru pe cuirasatele din largul oceanului.

Ionică-lăudărosul este sancționat

Cum soba noastră tot scotea fum la început până când fumul "dând din coate" îşi croia drum prin burlan, Ionică Motrea ne zise că el are în cap o inovație care – pusă în aplicare – poate face ca să nu mai iasă nici un pic de fum în cameră.

- Gata, Ionică, dacă tu te lauzi cu o astfel de invenție, treci la treabă şi vei fi răsplătit. Dar, să ştii că dacă asta nu-i decât o lăudăroşenie de-a ta, vei fi sancționat.

Ionică se apucă de meşterit şi după ce termină, fumul tot ieşea în cameră ca şi mai înainte.

Ca să o dreagă, începu să ne facă diferite explicații ştiințifice, dar i-o tăie Ilban, cel mai bun prieten al său:

- N-avem nevoie de explicațiile tale. Te-ai lăudat că o repari şi iată. "Na-ți-o frântă că ți-am dres-o". Gata, fraților, să vedem ce pedeapsă îi aplicăm lui Ionică.

După vreo jumătate de ceas de frământări am căzut de acord în unanimitate asupra pedepsei:

Îi vom bolşeviza numele. Şi de atunci i-am zis lui ionică "IVAN AFUMOROVICI MOTREOV".

Rapsodia Maramureşului

Ceea ce ne-a ținut în închisoare moralul ridicat şi starea de bărbăție (deşi eram încă copii) a fost cântecul.

Cunoşteam la cântece cum puțini mai ştiau. Romanțe, cançonete, cântece de dragoste şi populare. Când ne apuca dorul, timpul trecea parcă zburând şi uitam de foame. Cântam, cântam şi nu ne mai săturam de cântat. Cântece americane nu cunoşteam că le-am fi cântat cu multă plăcere, dacă ar fi putut răzbate prin "cortina de fier" proaspăt lăsată.

Oricât ne-ar fi amăgit firea cu cântecul de dragoste, tot cântecul de luptă era cel mai potrivit cu vârsta şi situația în care ne

aflam. Curios era că aceste cântece le fredonam piano, ca să nu poată fi auzite decât de noi, cei din cameră.

Şi mai curios era că, de câte ori le terminam, simţeam nevoia de linişte şi de rugăciune. Prin însăşi conţinutul lor, cântecele noastre de luptă erau adevărate rugăciuni care ne înălţau, ne fortificau.

Aurel Vişovan mai compunea din când în când câte un cântec potrivit vârstei şi situaţiei în care ne găseam. Asta ne înviora din cale-afară de mult pe noi, cei neîmpliniţi la trup şi la spirit.

Într-o zi îl văd că se saltă brusc de pe pat şi începe o plimbare năvalnică prin cameră. Era complet transfigurat şi se vedea că mintea îi zburda în altă parte decât în puşcărie. Fredona ceva şi dirija cu arătătorul de la mâna dreaptă.

Nu era prima oară când făcea acest gest. Eram siguri că din nou compune o melodie cu care ne va încânta sufletele. De câte ori îl vedeam în această stare, ne potoleam din joaca noastră copilărească şi ne întindeam cuminţi pe paturi, lăsându-i întreg spaţiul din mijlocul camerei. Toate discuţiile le ţineam în şoaptă şi nu-l priveam ca să nu-l deranjăm.

Cu un cui pe care-l găsise prin curte nota, zgâriind pe pereţi, apoi din nou îşi continua plimbarea, dirijând o orchestră imaginară. Eram atât de liniştiţi, încât aveai impresia că în cameră rămăsese numai el singur.

A durat aceasta toată ziua, până seara la stingere. A doua zi, din nou, mai înverşunat. A treia zi îl cheamă pe Nelu Dunca şi îl pune într-un colţ, să repete la nesfârşit o arie. Îl cheamă apoi pe Gicu Bulacu (un alt bun cântăreţ), dându-i în sarcină să repete o altă arie. Apoi pe Vasile Dunca, pe Puiu Andreica. Era un spectacol inedit, care a durat şapte-opt zile.

La început fiecare îşi repeta aria, apoi cântecul în întregime. La urmă de tot – timp de vreo două zile – l-au cântat toţi împreună în surdină, iar Aurel Vişovan făcea ultimele retuşuri ale melodiei şi ale versurilor urmărind pe pereţi nişte hierogrife numai de el ştiute.

Când a fost a noua sau a zecea zi, cei 6-7 cântăreți urmau să-l cânte cu glas mai tare, ca să se știe dacă execuția e pe măsura proiectului.

Trebuia neapărat să contribui și eu cu ceva la asta, deși ursitoarele nu m-au dăruit la naștere cu harul cântatului.

M-au postat la ușă, în dreptul vizetei, să dau în momentul propice semnul începerii cântecului. Sub bagheta lui Aurel Vișovan, corul a început:

"În cântecul tulnicului
Munții Maramureșului gem
Slugile rele se tem
Frunza se scutură
Pâraiele murmură . . .
E semn de furtună
Cu țurțură . . .
Munții Maramureșului gem
Blestem
de potop și de pară
Pe toate năpârcile
ce-au năvălit în țară
Pe toate domniile
cu sufletul de fiară..."

Când corul a început cântecul, la rândul meu am început să urlu la vizetă:

"Sculați, voi oropsiți ai vieții,
Voi osândiți la foame, sus"!...

Intuiția mea de a masca primul concert al "Rapsodiei Maramureșului" cu urletul "Internaționalei" i-a înviorat și mai mult pe cântăreți, dar m-au păgubit de prima audiție. Nu-mi păsa. Dar cea de a doua este numai a mea. Chiar acum, nu cumva să mor în ceasul ce urmează.

Cu o plăcere deosebită, cei vreo 6-7 cântăreți s-au strâns laolaltă ca un buchet de flori și, sub dirijarea lui Vișovan, mi-au

cântat numai mie – în surdină – pentru a doua oară "Rapsodia Maramureşului".

Am închis ochii şi parcă pluteam în altă lume, o lume de basm. Ochii mi s-au umplut de lacrimi, iar în nări – parcă – simțeam un fum pătrunzător. Inima din mine o simțeam bătând într-un izvor de munte, cu apă limpede şi rece ca gheața.

Emoția de atunci n-a fost o simplă copilărie, un efect al vârstei pe care o aveam. Chiar şi astăzi, la bătrânețe, când aud ariile "Rapsodiei"... acelaşi fior mă încearcă, cu lacrimi care curg şi semnale de luptă vitejească...

Oloi!... şi trânta

În Maramureş, untdelemnului i se zice "oloi".

Cei mai voinici din cameră se luau la întrecere, la trântă. Aşa, peste paturi, stând în genunchi. Cel trântit nu se lăsa pus cu umerii la "podea", ci se întorcea cu fața în jos. Concurentul său striga atunci "oloi!", ceea ce însemna că ceilalți trebuia să ne aşezăm unul peste altul şi să-l presăm până va ieşi "oloiul" dintr-însul...

Joaca aceasta devenea periculoasă – dacă n-am fi fost prudenți. Penultimul de jos era de regulă cel mai vlăjgan, care mişcându-se puțin răsturna toată grămada. Aceasta era o mare distracție a noastră.

Şi trânta a devenit astfel un prilej de mare haz.

Cei mai ambițioşi trântaşi erau Ilban şi Motrea. Mureau de necaz că nu pot să-l înfrângă pe Costică Radu, călineşteanul. Costică era un flăcău vânjos, numai cu ceva mai înalt decât mine, avea un gât scurt şi ceafa groasă. Oricât încercau cei doi să-i prindă capul ca să-l imobilizeze pe Costică – acesta ridica puțin din umeri şi se elibera. În schimb când Costică îi prindea el de după cap, celor doi le era peste putință să scape. Nu-i lăsa din strânsoare până nu se

jurau că pe vecie nu-l vor mai ataca "mişeleşte". Când n-ai încotro, promiți și sub jurământ...

După ce scăpau din strânsoare, cam un sfert de oră era liniște, căci trebuiau să-și potrivească la loc capul pe vertebre. Apoi din nou îl pândeau amândoi să le vină la îndemână și să-l doboare... Să-l doboare numai o singură dată și mulțumirea ar fi fost deplină. Numai că acest lucru nu s-a întâmplat niciodată.

Hoția cea dreaptă

Ca să avem un spațiu mai mare în cameră, alimentele de acasă erau ținute într-o celulă vecină.

Dimineața gardianul ne deschidea ușa de la această celulă și noi intram de ne luam câte o bucățică din ce consideram că ne trebuie. Apoi camera o închidea cu zăvorul, fără ca să o închidă și cu cheia.

Într-o zi, cam pe la ora 11 înainte de masă a venit moș Tidovar, ca să ne deschidă. A motivat ora nepotrivită de unele bănuieli ce le avea, că i s-a părut că hoții din celelalte secții, profitând de unele lucrări ce le făceau în incinta închisorii, au dat o raită și prin această cameră fără să fie prinși.

La prima vedere n-am sesizat nimic. Toate lucrurile păreau la locul lor. Nimic nu era răvășit. Când am început să privim mai de aproape în ranițele noastre, toate alimentele ce le aveam erau înjumătățite.

Cu atâta dibăcie au lucrat încât aveai impresia că au avut cu dânșii un cântar. Unul, chiar a avut o prăjitură mai mare. Jumătate i-a luat-o și jumătate i-a lăsat-o.

Ne-am necăjit noi de paguba produsă, dar totuși i-am admirat pe hoți că au fost drepți. Puteau să ni le fure pe toate – sau să ne ia cea mai mare parte. Oricum, atitudinea hoților a fost "cinstită". A fost atitudinea omului flămând care înțelege suferința celuilalt. Nu-l despoaie cu totul.

Unul din noi a făcut remarca:

-"Hoțimea română e dreaptă și cinstită".

Începând din ziua aceea, gardienii au încuiat camera cu cheia...

Primul Crăciun în închisoare

Cu post, cu rugăciune, cu repetarea tuturor colindelor zile la rând, învățând unul de la celălalt tot ce s-a uitat sau ce nu s-a știut deloc, am ajuns în seara de Crăciun.

Puiu Andreica nu-și putea imagina să treacă seara de Crăciun fără să plângă când își va aduce aminte de alte Ajunuri petrecute cu familia. Era și normal să cugete astfel. El încă nu trecuse pragul copilăriei. Noi, ceilalți, chiar dacă nu depășisem cu mult hotarul – eram măcar cu ambele picioare pe acest prag și pregătiți a face pasul următor, spre bărbăție.

Întreg programul închisorii a fost devansat. Cina s-a servit cu o oră mai devreme. Gardienii erau îmbrăcați în haine curate și parfumați. Chiar și moș Tivodar mirosea a busuioc și măghiran – parfumul cel plăcut și sănătos al țăranilor din Maramureș. Arpacașul primit la cină era mai gros ca de obicei.

Pe două paturi am aranjat puțină mâncare din pachetele de acasă, așa cum am crezut noi că ar fi mai cu gust. Am aprins focul și am așteptat să iasă fumul.

Dintr-o bucată de hârtie rătăcită prin pachete am tăiat 18 fâșii subțiri, care trebuiau să simbolizeze lumânările de pe pomul de Crăciun.

Cum a trecut "închiderea", am aprins cu toți aceste mici torțe, iar Nelu a dat tonul colindelor, începând cu "O, ce veste minunată". Ne-am ridicat cu toții în picioare și am cântat în surdină. După ce am terminat de mâncat, am continuat cu cu toate colindele pe care le știam și am evocat toate obiceiurile din Maramureș.

A fost o seară de înălțare cum până atunci nu mai trăisem. Ne miram cu toții, şi mai ales Puiu Andreica, cât de sublimă a fost acea seară în care – după socoata lui – ar fi trebuit să plângă.

Ne-am culcat târziu, după miezul nopții, iar în loc de rugăciunea de seară am colindat "Nouă azi ne-a răsărit"...

Meci nul între mine şi Nelu Dunca

Nelu Dunca – de la o vreme – era mereu inspirat. Îi lua "în pinteni" pe toți cu mare efect. M-a luat şi pe mine, prietenul său cel mai bun şi tovarăşul de pat cu care împărțea pachetul primit de acasă.

El era "naşul" tuturor. Părea de neînvins. Dacă nu te dovedea cu argumentele, te dovedea cu mulțimea cuvintelor.

Fiecare din noi – fiind tocmai în sezonul "tentativelor" de iubire – aveam câte un secret, pe care l-am fi dorit uitat, căci era oarecum penibil.

De regulă aceste secrete se refereau la eforturile făcute pentru cucerirea inimii vreunei frumoase de la liceul "Domnița Elena". Cei mai micuți dintre noi eram timizi. Făceam gafe. Emoția primei iubiri ne-a copleşit cu totul. Toate acestea au devenit pentru noi materia primă a băşcăliilor pe care le îndreptam unul spre celălalt... Nelu era asul şi ne făcea "marț" pe toți. M-a făcut şi pe mine.

În una din zilele lui de mare vervă, când îşi vântura sabia-i tăioasă în toate direcțiile, îmi veni şi mie inspirația că aş putea să-l înfrâng dând pe față unul din secretele mortale care priveau iubirea lui Nelu pentru o frumoasă fată din Ieud, pe nume Ileana Sas. Era un secret pe care numai eu îl ştiam.

Eu eram – uneori – chiar mai periculos decât Nelu în dezvăluirea secretelor, deoarece, din câte spuneam, doar unu la sută era adevăr, restul era fantezie şi exagerare.

Am ridicat mâna sus, autoritar, făcând semn tuturor că am ceva important de dezvăluit.

Nelu îmi dădu cuvântul reverențios şi plin de cavalerism. Nu ştia ce-l aşteaptă...

M-am ridicat în picioare pe pat, cu picioarele puțin desfăcute, ca să am stabilitate. Am tuşit în stânga una, am mai tuşit şi în dreapta vreo două. Aşa cum fac politicienii demagogi înainte de a-şi începe discursurile:

- Fraților! Până acum colegul şi camaradul nostru Nelu ne-a făcut o mulțime de dezvăluiri despre alții, dar despre sine însuşi n-a scos o vorbă...

Auditoriul, extrem de curios, a luat loc pe paturi, înghesuindu-se unul în celălalt ca să audă şi să comenteze din aproape.

Eu vorbeam rar, cu mari pauze între cuvinte, anume pentru a spori curiozitatea celor care mă ascultau şi a-i da posibilitatea lui Nelu să se căiască (măcar în sinea lui) că m-a atacat pe mine, cel mai apropiat prieten.

- În cele ce urmează mă voi referi la dragostea înfocată şi plină de mii de peripeții – care s-a întâmplat anul trecut – între Nelu al nostru şi frumoasa-frumoaselor, zâna-zânelor, Ileana Sas.

Privindu-l pe Nelu cu coada ochiului, îl văd cum roşeşte până-n vârful urechilor. Nu putea să reziste la o asemenea dezvăluire.

- Termină, Ghiță! strigă el la mine furios.

Asta tocmai că a pus paie pe foc. Toți ceilalți au început să mă încurajeze şi să strige: Zi-i, Ghiță, spune-ne, Ghiță, cât mai repede, că murim de curiozitate.

- Şi cum v-am spus – fraților – a fost vorba de un lucru total nou, ce nu s-a mai pomenit pe fața pământului. O tactică nouă pentru a prinde o fată la înghesuială, să nu poată scăpa fără ca Nelu să-i fure din mers o sărutare...

- Termină Ghiță! Se zborşi la mine Nelu disperat, ştiind că fantezia mea fecundă ar fi în stare să născocească cine ştie ce snoavă care să-l facă definitiv de râs.

- ... Noua tactică ce trebuia folosită pentru prima dată în dragoste era "tactica stalinistă de retragere şi încercuire".

- Termină, odată, Ghiță! urlă Nelu disperat.

Vişovan urmărea din colțul său desfăşurarea întregului conflict ca să intervină înainte de a ajunge, eventual, la o încăierare.

Ceilalți – în schimb – începură să facă galerie. Comanda suporterilor a luat-o Ionică Motrea, marele microbist, scandând:

- Ghiță, zi-i!... Ghiță, zi-i! Zi-i, zi-i, zi-i!...

Vişovan, constatând că gluma prea s-a îngroşat, a strigat la noi:

- Gata! Terminați cu prostiile!

Soldați disciplinați, ne-am potolit cu toții, aşezându-ne pe paturi, căutând alte îndeletniciri ca să ne mai treacă din timp.

Nelu s-a potolit încetinind cu atacurile țepoase la adresa celorlalți. Galeria a amuțit. Eu îmi făceam socoata că voi folosi acest mijloc de şantaj asupra lui Nelu ori de câte ori acesta va depăşi măsura.

Două ore a durat liniştea după înfrângerea lui Nelu. Apoi toate au fost uitate. Nelu din nou învârtea sabia deasupra capului, făcându-şi cărare prin cetele "duşmane".

La rândul meu, m-am ridicat iar în picioare, pe pat, începând:

- Fraților! Acum voi continua expunerea cu titlul "Cum se aplică în dragoste tactica stalinistă de retragere şi încercuire"...

- Termină, Ghiță! strigă Nelu cu disperare...

- Termin eu, dar termini şi tu.

Şi astfel l-am potolit din nou pe Nelu. Mijlocul acesta de şantaj era grozav de eficient. Eram hotărât să-l folosesc fără întrerupere, de câte ori va fi nevoie.

Totuşi, cu ulciorul n-am putut merge prea mult fără să mă întorc o dată doar cu toarta în mână...

Şi eu aveam anumite slăbiciuni la capitolul dragoste, pe care numai Nelu le ştia. Dar nu şi le-a amintit decât târziu. Iată că veni şi scadenţa acelui "târziu":

Într-o zi, când tocmai începusem să expun – a nu ştiu câta oară – despre "tactica stalinistă de retragere şi încercuire", Nelu – în loc să se înfurie – făcând aluzie la una din slăbiciunile mele, a început din senin să cânte:

- "Foaie verde, lămâiţă
Colo jos în grădiniţă
Paşte calul lui Gheorghiţă
Priponit de-o garofiţă
Haide, mândruţo
Haide, mândra
Haide, mândruţo, Ioana mea"

Acest cântec avea un efect deosebit asupra mea. Îmi producea senzaţia că toate tainele iubirii din suflet sunt etalate în faţa celorlalţi şi nu mai am nici un secret. Multe din aceste taine erau penibile şi aş fi vrut să nu le ştie nimeni. Senzaţia era atât de puternică, încât n-am rezistat. Muindu-mă ca o ceară în faţa focului, m-am aşezat pe pat rezemat de perete şi, râzând într-un dinte, am aşteptat.

Galeria toată a trecut de partea lui Nelu, acompaniindu-l. Iată-l cântând şi pe Nistor Man, cu splendida lui voce de tenor. El până atunci păstrase o neutralitate totală faţă de ciondănelile noastre copilăreşti.

Vai mie, chiar şi Ion Virag – bărbat în toată firea, la vârsta de 24 de ani –, şi el s-a alăturat corului. Până şi Vişovan – şeful nostru suprem – cu zâmbetul pe buze, cânta şi el alături de ceilalţi. Toată lumea cânta pe patru voci şi corul era atât de frumos, atât de melodios încât aveam impresia că şi lucrurile fără viaţă cântă şi ele.

Numai eu ştiam ce ştiam, ceea ce mă făcea să tac chitic şi să aştept demascarea...

Înainte de arestare m-a pus dracu să încerc a "trage clopotele" – fără nici un succes – surorii lui Nistor Man, pe nume

Ioana, în vârstă de 14-15 ani. Cum Nelu îmi cunoştea toate încurcăturile neizbutite, schimbase cu subînţeles refrenul cântecului din "Haide mândruţă, mândra mea" în "Haide mândruţo, Ioana mea"!

Cu acest şantaj, nedus până la capăt, şi pe care îl înţelegeam doar eu, Nelu m-a redus la tăcere.

C.O.R.N.

Costică Radu povestea cu o plăcere deosebită – pentru a nu ştiu câta oară – idila lui de astă vară cu Nastafa Opriş, consăteanca lui din Călimăneşti.

Ne relata cu multă satisfacţie cât a trebuit el să explice tâmpiţilor de anchetatori ce însemna C.O.R.N., adică iniţialele găsite pe o fiţuică de dragoste trimisă de Costică Nastafei.

Minţile înfierbântate ale securiştilor ar fi vrut să facă din aceste iniţiale o mare organizaţie subversivă, cu multe filiere în toată ţara şi dacă se poate şi cu câteva depozite de armament.

Explicaţiile date de Costică au fost convingătoare şi i-au potolit pe anchetatori. Aceştia aveau oricum suficiente probe ca să-l înfunde la puşcărie şi nu mai trebuiau să intervină cu invenţii.

Iată ce însemna cuvântul "CORN":

C – era iniţiala numelui de botez al îndrăgostitului: Costică.

O – însemna numele de familie al "rândunicii". Adică Opriş.

R – numele de botez al îndrăgostitului: Radu.

N – numele de botez al "rândunicii": Nastafa.

Unde nu începea Costică să ne plictisească cu principiile lui despre dragoste, căsătorie etc... Vorbea retoric despre iubirea lui de astă vară, aşezată temeinic pe o temelie de granit.

În timp ce Costică vorbea astfel, Ionică Motrea se scărpina în moalele capului, semn că nu prea-i convenea povestea lui Costică. Încurajat de băşcălia noastră, îl întărâtă:

- Mă, tu cunoşti fata? E ceva de capul ei?

Costică o ținea într-una şi părea că mai avea de vorbit pe puțin încă vreo trei săptămâni fără întrerupere. Dar l-a întrerupt brusc Ionică, făcându-ne pe toți atenți:

- Ascultă, măi Costică. Eu înțeleg să te lauzi şi tu cu o fată pe care n-aş cunoaşte-o. De, n-o cunosc şi te cred pe cuvânt. Mi-o imaginez aşa cum cred eu că ar arăta o fată frumoasă şi virtuoasă – pe deasupra. Dar tu-mi prezinți tocmai pe *melița* asta, pe care eu o cunosc atât de bine? Dacă te pune dracu să o scuturi mai tare de codițe, i se surpă toate oasele în călcâie. Ai să rămâi cu pielea şi cu căpățâna. Plus că eu cred că are şi *piele de drac*. Dacă o îmbraci în negru este muma pădurii, dacă o îmbraci în verde este ciumă... Cel mult poți să o foloseşti ca sperietoare contra păsărilor în holda de secară.

Noi toți ne tăvăleam de râs... Efectul replicii lui Ionică Motrea a fost mare. Costică Radu s-a supărat foc pe Ionică. Cum a fost posibil să-i insulte iubita cea atât de venerată. Fata care-ı model de sfințenie, o adevărată pildă pentru orice iubită şi despre care noi trăncăneam toată ziua.

Simțindu-se rănit în amorul propriu şi strivit de vorbele grele ale lui Ionică, Costică s-a întins bosumflat pe pat, renunțând să-i mai dea vreo replică.

... Dar timpul s-a scurs încet, mistuind în drumul său şi binele, şi răul.

Ionică Motrea a fost condamnat la doi ani închisoare, iar Costică Radu la cinci, mai târziu la încă douăzeci.

Ionică a executat doi ani şi jumătate închisoare, iar Costică Radu a executat zece.

Nastafa Opriş s-a împlinit la trup, din fetița aceea slăbuță pe care uşor o lua vântul la o adiere mai tare, a devenit o fată frumoasă, sportivă şi deosebit de atrăgătoare pentru orice holtei pornit spre căsnicie.

Cum osânda nu umblă niciodată pe garduri, ci numai pe oameni, Nastafa i-a rănit inima lui Ionică Motrea, care acum era liber. Rana a fost mortală, pentru că s-au căsătorit.

După cum se vede, povestea aceasta îşi are morala ei. O morală mult mai lungă decât povestea...

Oh, "Popescu Daniela"!

Pe Costică l-am văzut înfrânt. A încetat să ne mai plictisească cu banalităţile sale "de astă vară" şi totuşi nu ne simţeam satisfăcuţi. Lipsea ceva. Acel ceva era: "inamicul". Eram în căutarea unui vrăjmaş pe care să-l facem praf, aşa cum a procedat Ionică cu Costică.

Scormoneam în mare secret în scurtul trecut sentimental al celorlalţi ca să găsim o mică dragoste, fie ea şi cât negrul de sub unghie, dar să fie. În exagerări şi fabulaţii eram experţi. Dintr-o nimica toată, cream legende de dimensiunea unui roman.

Un singur cadidat rămăsese neatacat. Acela era tocmai Ionică Motrea, învingătorul lui Costică.

Ionică era mai vârsnic decât noi, aşa că era peste putinţă să nu fi trăit vreo idilă.

Ne-am căznit să-i găsim lui Ionică o legătură cât de fragilă. În zadar. Ionică era alb ca neaua. Nici o aventură de dragoste...

Deşi n-am găsit nici o probă, totuşi n-am disperat şi n-am abandonat investigaţiile. Pe parcurs tot va scăpa el să-şi aducă aminte de vreo idilă. Şi atunci, gata, l-am prins... Până atunci, va trebui să fim deosebit de vigilenţi şi să nu ne scape din ochi. Să nu-i dăm de bănuit că este filat...

Aşa treceau zilele şi săptămânile, iar Ionică nu putea fi deocamdată luat în tăbarcă decât făcând haz de bocancii lui cu talpa de cauciuc, care de prea mult purtat s-au încreţit făcând gurguie ca opincile.

Gluma era uzată şi alta nu mai găseam pe seama lui. Dar iată că într-o seară, după cină, Ionică începu ca din senin o poveste ce o auzeam atunci pentru prima oară. Era ultimul episod al vieţii sale, consumat cu câteva zile înainte de arestare.

Ionică – fiind considerat un băiat sărac, părăsit, un copil al nimănui- fusese selecționat pentru a participa la o tabără de tineret, organizată de regimul comunist la Eforie Nord. La această tabără participau băieți și fete, iar scopul principal era îndoctrinarea tineretului cu mătrăguna comunistă.

Printre altele, s-a scăpat vorbind despre o fată "excepțional de simpatică și frumoasă", pe nume Daniela Popescu.

Când i-a pomenit numele, Ionică a rămas pentru câteva clipe extaziat, cuprins de amăgirea și dorul dragostei ce nu se mai întoarce.

Pe loc, am fost numai ochi și urechi. Fiecare dintre noi am făcut semnul celei mai grozave mirări care era specific fiecăruia:

Nelu a fluierat una lungă, Petiu își freca mâinile cu cea mai mare viteză posibilă, Gicu Bulacu se scărpina în cap cu ambele mâini, iar eu cu un deget ridicat am și compus primele zece fraze ale unei înfocate declarații de dragoste.

Bietul Ionică era căzut în plasa cu năpârci, dar încă habar n-avea de lucrul acesta.

Ne-am dat seama că aveam prea mult material de "sprăițuit" și nici așa nu era bine. Abundența nu e sănătoasă.

Ne-am sfătuit noi în șoaptă și până la urmă am adoptat părerea propusă de Nelu Dunca de a-i cânta "Șatra de țigani...". În cântec vom introduce și numele "iubitei" care l-a vrăjit pe Ionică.

Ne-am postat noi în fața lui Ionică tot unul câte unul, ca să nu dăm de bănuit ce uneltisem împotriva lui. L-am lăsat să-și termine povestea până la ultimul cuvânt, apoi Nelu a dat tonul și am început:

"Șatra de țigani pe-nserat s-a oprit
.....
Florile au plecat capul și au adormit
Mângâiate încet de un cântec de seară"
.....

Apoi urma oftatul cel drăgăstos: "O, Maria Magdalena!". Dar noi am schimbat langurosul oftat cu un altul potrivit situației de moment:

Ne-am pus cu toții mâinile pe piept în formă de cruce şi cu priviri pierdute în infinitul iubirii am oftat desfăcând mâinile spre dragostea din eter: "O, Popescu Daniela!"...

Atunci le-au căzut fisele la toți şi ne-am strâns în jurul lui Ionică, luând cântecul de la capăt.

"Şatra de țigani pe-nserat s-a oprit
când de după un deal luna-ncepe s-apară".

De trei ori am reluat cântecul şi apoi a trebuit să ne culcăm, căci clopoțelul a sunat stingerea.

Mă întreb eu: Oare în acea seară, necunoscuta Daniela Popescu o fi visat măcar pe unul dintre cei 18 admiratori ai ei? Şi ce mai admiratori!...

"Honolulu"

Aşa cum am arătat în primele capitole, trei dintre noi erau oameni în toată firea:

Aurel Vişovan, care era cel mai respectat de toți şi căruia noi, cei mititei, îi ziceam "Domnu' profesor"...

Domnul Virag, care intrase în al 25-lea an de viață şi pe care îl consideram un om bătrân ce nu putea să participe la nebuniile noastre.

Ultimul "bătrân" era Milu Vlad care, cu un picior stătea în lumea "lor" (a celor bătrâni) şi cu celălalt în lumea "noastră" a celor puşi pe şotii. La început a fost mai distant, dar cu timpul ne-am apropiat de dânsul, smulgându-l între noi. Într-o zi, Milu Vlad se apucă să ne povestească despre diferite filme, artişti americani, de care noi atunci auzeam pentru prima oară.

Ne-a vorbit şi despre casele de filme din Hollywood. Din greşeală, în loc să zică Hollywood a zis "Honolulu". I-o fi stat mintea în altă parte.

Noi am izbucnit în râs. Bietul Milu s-a corectat pe loc, dar în zadar. I-a scăpat porumbelul din gură.

Pe loc am început să-l luăm în "spraițuri" pe Milu:

- Măi, Costică, tu ce faci cânt te liberezi din închisoare?

- Simplu ca bună ziua. Merg la *Honolulu*, la casa de filme patronată de Milu. Chiar dacă nu ajung artist de prim rang, măturător sau hamal tot ajung. Nu mă lasă Milu să mor de foame. E de-al nostru.

*

Un nou regulament pentru deținuții politici prevedea şi câteva minute de "înviorare" pe lângă plimbarea de fiecare zi.

Această înviorare era numai cu numele de înviorare, în realitate era un mijloc de terorizare. Cu excepția noastră, Sighetu-Marmației era închisoare de drept comun. Înviorarea de dimineață rămânea în definiția proprie.

În unanimitate l-am ales pe Aurel Vişovan ca să conducă înviorarea de dimineață. Gardienii nu se amestecau, îi interesa doar ca programul să se realizeze.

După un timp oarecare, noi cei mititei am considerat că e o mare nedreptate şi lipsă de democrație: numai Vişovan să conducă exercițiile de înviorare?... Ar trebui să-i dăm comanda şi lui Milu Vlad – care tot student este.

În felul acesta, s-a procedat la predarea şefiei, într-un cadru solemn.

Am imaginat şi o fanfară care dă onorul noului conducător. Apoi am defilat cu "fanfara" prin fața lui Milu în pas de front.

Lui Milu i se urcase la cap că e mare şef. Şi-a potrivit căciula țărănească pe o sprânceană (pe haiducește) şi începu să comande:

- Un-doi... un-doi... atenție, stai! Urmează lăsarea pe vine. Mâinile la şold! Încet, în trei timpi... Unuuu... doiii... trei...

Apoi, în poziția de "lăsați pe vine", a început să ne facă "teoria chibritului": că n-am făcut corect genoflexiunea; că ăla de acolo are o poziție indecentă, parcă ar folosi tineta. Ne lua pe fiecare la mușțruluială.

N-am mai putut rezista. Așa că ne-am ridicat pe rând cu tendoanele înțepenite. Petiu Codrea a strigat la Milu:

- Fui, arbitru!

Nelu Dunca continuă:

- Jos tiranul!

După ce am ajuns sus în cameră, am simulat cu toții un tribunal "revoluționar", un fel de curte marțială care să-l judece pe Milu pentru "crimă împotriva umanității", "abuz de putere"și "uzurpare de bunăvoință"

Sentința s-a dat pe loc și a fost fără drept de apel:

1. I se ridică pentru totdeauna dreptul de a mai conduce o înviorare.

2. După punerea în libertate, Milu Vlad va fi expulzat din țară în "Honolulu", la "fabrica de filme", unde să tot facă – după plăcere – înviorare cu artistele...

Cum în camera noastră democrația funcționa perfect, am votat în unanimitate readucerea lui Vișovan în funcția de conducător al înviorării de dimineașă.

Cel mai grozav șahist

Cei mai mari șahiști din cameră – în ordine – erau următorii:

- Ionică Motrea pe locul întâi;
- Nistor Man pe locul doi;
- Costică Radu și Petrică Ulici, zis "Ursu", pe locul trei. Restul erau sau începători sau cu totul nepricepuți...

În ce privește pasiunea pentru șah, *primele trei locuri* erau ocupate de Petrică Ulici, zis "Ursu", restul nu contau.

Eu mă situam la coadă, atât în privința cunoștințelor de șahist, cât și în privința pasiunii pentru șah. Șahul chiar mă deranja în visările mele fanteziste...

Materia primă pentru piesele de șah era miezul de pâine. Tabla de șah se desena cu cărbune pe o bucată de pânză sau chiar pe câte o foaie de hârtie ce mai scăpa uneori prin pachetele pe care le primeam de acasă.

Petrică Ulici, zis "Ursu", vorbea toată ziua numai despre șah. Când lua câte o bătaie de la Ionică Motrea sau chiar de la Costică Radu – o zi întreagă îl obseda greșeala pe care a făcut-o.

Discuțiile acestea sterile mă plictiseau de moarte și tot croiam la planuri cum aș face ca să-i dau o lecție de șah spre a-l sătura să mai trăncănească despre acest joc.

N-am fost niciodată lipsit de noroc. Ocazia mi-a dat-o chiar Petrică "Ursu". El era organizatorul tuturor concursurilor. Multe au avut loc, dar unul a rămas de pomină. Petrică a vrut să se știe odată care-i cel mai mare șahist din cameră.

El însuși a stabilit regulile concursului. Vom juca doi câte doi, prin tragere la sorți. Cel ce pierde este eliminat din joc. Victoriosul va juca cu altul (tot prin tragere la sorți) și așa mai departe.

Trăgându-se la sorți au ieșit pentru prima partidă tocmai Petrică și Nistor Man.

Nistor Man avea cu totul alte preocupări decât șahul, deși juca bine. "Ursul" nostru, necunoscându-i iscusința, a crezut că e începător și a jucat lejer. Din câteva mișcări, Nistor i-a tras un mat de toată frumusețea, spre marea bucurie a tuturor.

La a doua tragere la sorți s-a nimerit să joc tocmai eu cu Nistor. I-am făcut semn discret să se lase învins de mine. Nistor a înțeles și a jucat slab, anume ca să fie bătut. Din câteva mișcări l-am făcut mat.

Eram în fruntea clasamentului. Petrică pleznea de invidie și – mai ales – de rușine.

După următoarele trageri la sorți a căzut să joace cu mine Puiu Andreica, Petiu Codrea și Nelu Dunca. Toți trei erau niște ageamii în ale șahului, încât i-am învins din câteva mișcări. Apoi i-au căzut sorții lui Ionică Motrea, care cu aceeași ușurință m-a bătut. În continuare, i-a învins pe toți ceilalți și a ieșit campion.

În timp ce "Ursu" se văicărea de greșeala făcută (ținea minte și mutarea), eu am început să-i dau – condescendent – lecții de șah. Murea de necaz... iată cine a ajuns să-l învețe!

Mi-am pregătit un discurs solemn pentru seară, după numărătoare:

- Fraților! Trăim vremuri apocaliptice care sunt toate profețite în "Sfânta Scriptură". Așa cum micul David l-a învins pe uriașul Goliat, tot astfel prăpăditul de mine – chiar în fața voastră – l-am învins pe vicleanul Nistor, spălând rușinea înfrângerii marelui nostru as al șahului, Petrică, zis "Ursu".

Petrică numai că nu pufnea de necaz și de obidă că îmi bat joc de el. N-a mai putut rezista și s-a năpustit spre mine ca să mă prindă în labele lui vânjoase. Dar și eu, atent la orice mișcare a lui Petrică, am zbughit-o în brațele lui Vișovan – singurul loc unde mă simțeam în siguranță.

Nu m-am mulțumit cu atâta. A doua zi după terminarea tuturor programelor de pușcărie, am invitat pe toți colegii de cameră, mai puțin pe Vișovan și Virag, la festivitatea de premiere. I-am aranjat în flanc câte unul. Primul în ordine era Ionică Motrea, apoi am lăsat un loc liber. Urmau Costică Radu, Nistor Man și tot așa, ultimul l-am aranjat pe Petrică al nostru.

- Fraților, acesta este podiumul de onoare, în ordinea rezultatelor de la concursul de șah care a avut loc ieri.

Am mimat că le fac la toți o fotografie spre veșnică amintire, apoi am continuat:

Ionică Motrea e primul și cel mai mare dintre toți șahiștii. Cinste lui!

Ura!... Ura!...Ura!...

Locul cel gol este al meu. Deşi, după câtă minte am în cap, ar fi trebuit să fiu primul.

Tot aşa i-am caracterizat, după inspiraţia momentului, pe fiecare până am ajuns la Petrică:

Regret pentru prăbuşirea inexplicabilă a marelui nostru maestru Petrică. Înfrângerea pe care a suferit-o e mult mai mare decât înfrângerea Germaniei în cel de-al doilea zăzboi mondial.

Petrică a ieşit din flanc, privindu-mă cu dispreţ şi zicându-mi că sunt neserios. S-a supărat atât de mult încât n-a mai vrut nici să mă privescă, nici să stea de vorbă cu mine.

Supărarea nu i-a trecut nici a doua zi, nici a treia. Era o apăsare întunecată care ne frământa pe toţi în această luptă pe care o duceam cu foamea umilitoare şi cu spaţiul îngust în care trăiam. Mă simţeam vinovat. Astfel, călcându-mi peste mândrie, am mers direct la Petrică, zicându-i:

- Tu nu ştii de glumă? Nu-ţi dai seama de situaţia în care ne găsim?... Toţi facem băşcălie unul de celălalt şi nu ne supărăm, ci ne veselim unul pe seama celuilalt, ca să mai uităm de necazuri. Uite ce este: dacă te-ai supărat pe mine chiar atât de rău, eu te rog să mă ierţi. Îţi promit că nu mai fac glume pe socoteala ta.

Pentru moment Petrică nu mi-a dat nici un răspuns. Însă începând din ziua următoare a intrat din nou în horă cu toţi ceilalţi. Eu n-am mai pomenit de "înfrângerea" lui, dar nici el nu ne-a mai plictisit cu discuţiile despre şah.

S-a legiferat pedeapsa cu moartea

Într-una din zile Vişovan este scos din cameră imediat după servirea terciului. S-a instalat între noi o tăcere de mormânt. Fiecare – în felul său – îşi punea întrebarea: oare de ce l-au scos?

Întârzia să se întoarcă. Veni şi masa de prânz, veni şi cea de seară şi tot nu s-a întors. Abia înainte ca clopoţelul de la parter să sune numărătoarea de seară, uşa se deschise şi Vişovan intra în

cameră. Pe fața lui se citea îngrijorarea, dar nu l-am lăsat, ci înconjurându-l, l-am întrebat:

- Ce noutăți ne aduci?

După ce a suspinat una din toată ființa lui, ne anunță că a fost legiferată pedeapsa cu moartea pentru infracțiunile politice în care ne încadram şi noi.

Un moment de uimire cu tăcere profundă.

Am rupt eu tăcerea, luând cuvântul retoric:

- La noi în sat, când se întâmpla să moară tineri de vârsta căsătoriei, dar necăsătoriți, după îmormântare, atunci când se face pomana (după obicei) li se face şi nunta care nu avusese loc. În acel moment nimeni nu are voie să fie trist, toată lumea se veselește ca şi cum acea nuntă post-mortem ar fi adevărată.

De când e lumea nimănui nu i-a fost dat să joace la propria sa înmormântare. Noi suntem primii . . . Deci, Nelule, Gicule, Costică, începeți "dirlaiul"!

Nelu Dunca dădu semnalul cu un "hei!" şi unde n-am început să jucăm o "feciorească" de s-au cutremurat puşcăria. Şi am jucat şi tropotit până ce am obosit şi ne-am întins cu toțiipe paturi . . . Tocmai atunci se deschise uşa pentru numărătoare. Ne zice moş Tivodor, care era de serviciu pe secție:

- Mă, voi dărâmați puşcăria şi unde veți sta? Eu, făcând pe bățosul, i-am dat replica:

- Nu acum, ci mai târziu, tot o vom dărâma-o.

Vizitele securiştilor în închisoare

Situația noastră – ca singurii deținuți politici- la închisoarea Sighetu-Marmației era cu totul aparte față de alte închisori din țară. Fiind aici, printre cei de drept comun, doar o mică minoritate, fiind atât de tineri şi aflându-ne doar "în depozit", până la proces n-am fost supuşi unui regim special de teroare. Dar – pentru vârsta

noastră- ce teroare putea fi mai îngrozitoare decât foamea cronică la care eram supuşi?

Securiştii din Sighetu-Marmaţiei ne aveau în gheare. Aşa că îşi puteau permite să ne facă vizite în închisoare, spre a se juca cu noi de-a şoarecele şi pisica.

Trei dintre securişti au avut ambiţia să ne viziteze:

Primul era chestorul Siguranţei comuniste, pe nume Mureşan. Avea gradul de căpitan şi se spunea că fusese instruit în Uniunea Sovietică, făcând parte din divizia "Tudor Vladimirescu". Ambele "vizite" ni le-a făcut îmbrăcat în civil. La gât purta un fular scump, cu câteva dungi roşii, ca să se ştie cui aparţine. Şi-l ridica în dreptul gurii, dar asta mai mult de fandoseală decât din cauza frigului. Avea palton de stofă scumpă şi pălărie maron cu boruri late. Era parfumat de mama focului.

Discuţia o începea astfel :

(Întâi tuşea ca să-şi dreagă glasul...)

- Nu-i aşa, măi băieţi, *nu-i aşa?...* În curând o să vi se lămurească situaţia, *nu-i aşa?...* Nu durează decât foarte puţin, *nu-i aşa?* Pedepsele pe care le veţi lua, *nu-i aşa?,* nu vor fi ca să vă distrugă, *nu-i aşa?*, veţi ieşi din închisoare, *nu-i aşa?,* şi vă veţi vedea de treabă, *nu-i aşa?...*

După ce pleca din cameră, Nelu Dunca şi cu mine nu ne dădeam rând să-l imităm. La câte zicea chestorul, mai adăugam şi noi câte ceva din fecunda noastră imaginaţie, până când ieşea o adevărată operă literară.

Puiu Hotico pretindea a şti mai multe despre acest bărbat "bine" şi atât de elegant, şi anume că nu prea avea succes la femei.

- Cum este posibil? Ne-am mirat eu şi Nelu. Un bărbat atât de "bine", de elegant, având şi puterea absolută în mână pe întreg Maramureşul, să nu aibă succes la femei?!

- Uite aşa! Am auzit eu nişte femei care vorbeau între ele cum că Mureşan e cam "slab de brăcinar".

Deodată, din omul înalt, frumos la făptură şi ultraelegant, a rămas un pitic din poveste, îmbrăcat în zdrenţe. Şi am tras atunci o

concluzie destul de matură: că o vorbă de rău, aruncată la întâmplare asupra unui om, distruge mai mult decât grindina o grădină înflorită.

Al doilea vizitator al nostru a fost căpitanul Stern. O pocitanie de om, care privea cu un ochi la slănină şi cu altul la făină. În plus, mai avea şi nişte ochi bulbucaţi, ca de broscoi, dând impresia că stau gata-gata să-i sară din orbite. Făptura lui era hidoasă chiar în haine civile, dar în noua uniformă, atunci croită după modelul NKVD-ului, părea de-a dreptul un monstru albastru.

Când a intrat în celulă, pur şi simplu m-a speriat. Instinctiv m-am tupilat în spatele celorlalţi, lăsându-i în faţă pe Vişovan şi pe Gavrilă Coman.

Stern era destul de şmecher. Făcea pe omul "de onoare", încercând – în felul acesta – să stoarcă din noi, cu binişorul, cât mai multe informaţii asupra a ceea ce mocneşte ascuns în sufletele noastre, spre a ne înfunda cât mai mult.

Asupra "generalului", de pildă, a găsit o scrisoare cifrată, pe care acesta o scrisese iubitei lui, Felicia Melnic, fiica profesorului de limba rusă de la Liceul "Dragoş Vodă". I-a promis – sub cuvânt de onoare – că i-o va restitui, cu condiţia să-i dea cifrul. Gavrilă i-a dat "cheia" cifrului, dar securistul – cum era de aşteptat – nu i-a mai restituit scrisoarea. Coman l-a luat la zor pe securist, că n-are "onoare", că nu şi-a ţinut cuvântul. Pe toţi ne-a pufnit râsul – sesizând cât de copilăros era până şi "generalul"...

Al treilea vizitator cu "pălărie" albastră a fost un plutonier major, pe nume Toth.

Pe acesta îl cunoşteam, întâmplător, încă din anul 1945, după venirea la putere a guvernului prezidat de Petru Groza. Pe vremea când făcea şcoală de cadre comuniste la Sighetul Marmaţiei. Regimul încă nu se înfipsese prea bine în banii publici ca să-şi îmbrace învăţăceii în costume elegante. Fiecare venea de acasă cu ce avea.

Toth era atunci costumat ca o paparudă. În picioare purta papuci de casă. Pantalonii, "de cizmă", erau din pănură ţărănească,

cu petece rupte în fund. Avea pe cap o pălărie de paie ruptă, în formă de turn, cum poartă țăranii din jurul Şomcutei Mari. Toate acestea le-am văzut în postul Crăciunului, când nu prea era potrivită pălăria de paie şi nici, mai ales, papucii de casă.

Acest plutonier major nu era altul decât un analfabet prăpădit. Iată-l acum țanțoş şi degajat vorbindu-ne despre ideologia comunistă, încât aveai impresia că încă din leagăn ținuse numai discursuri...

O figură necunoscută

La un moment dat a intrat în cameră încă un bărbat – să fi tot avut în jur de patruzeci de ani. Mic de statură, subțirel şi cu mustață. Era noul director al închisorii.

Cum a deschis gura, ne-am dat seama după accent că este străin. A trimis pe un gardian să-i aducă un scaun, spre a sta de vorbă cu noi.

Ne-a spus că şi el a stat în puşcărie. A pomenit şi numele câtorva legionari cu care s-a întâlnit prin închisoare. Nu i-a vorbit de rău. Apoi, brusc, a schimbat discuția, abordând un subiect la care noi n-am visat niciodată: cauza victoriei comunismului.

După părerea lui, cauza victoriei comunismului consta în unitatea şi disciplina internă a partidului. Faptul că toți au acționat ca unul.

Se vedea că acest subiect făcea parte din preocupările lui de bază. Era un fel de obsesie.

A fost corect în discuție. Nu ne-a insultat şi nu ne-a reproşat nimic, nici n-a încercat să ne facă prozeliți ai comunismului. Ne-a promis, însă, că ne va da cărți de citit. Şi ne-a dat, cum am spus, "Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice!

"Pociumpii"

Nelu Dunca şi cu mine l-am atacat, de multe ori pe Ilban, dar tot fără succes. Prin firea lui, acesta nu se supăra niciodată, aşa că împunsăturile noastre nu aveau succes.

În schimb Ilban avea un mijloc de a ne face praf pe amândoi, dintr-o singură lovitură.

Ridica genunchiul drept în sus, punea pe genunchi două căciuli, care – zicea el – ne reprezintă pe noi, cei doi "pociumpi" (adică eu şi Nelu, care eram cei mai mici de statură). Trăgea o palmă cu dreapta celor două căciuli, semn că ne-a făcut praf pe amândoi.

De zeci de ori a făcut acest gest. Zeci de planuri am făcut împreună cu Nelu ca să-l punem la punct, dar nici unul n-a dat rezultate. Atunci mie mi-a venit prin minte o metodă indirectă de a-l anihila prin umor şi a-l face să termine cu batjocorirea.

- Zici tu, Ioane, că noi suntem "pociumpi"? Înseamnă că n-ai nici cea mai mică imaginaţie asupra realităţii.

Să ştii că, în ordine genealogică, eu sunt cel mai voinic flăcău din tot neamul meu. Ca să-ţi demonstrez cum vine asta, să vină patru inşi încoace...

Pe unul l-am pus să stea în genunchi pe duşumea, pe un altul l-am pus să stea pe pat şi, în sfârşit, eu am rămas în picioare.

Ce să mă fac, fraţilor, că trebuie să-i demonstrez lui Ilban, care-i greu de cap, aşa ca unui copil când învaţă cât fac unul şi cu unul?

Îl vezi pe Petiu că stă în şezut?... Cam aşa arăta strămoşul meu pe care l-a chemat Chiriac. Chiriac şi-a luat o nevastă cu o palmă mai înaltă decât dânsul. Din căsătorie a rezultat celălalt strămoş, pe nume Toma. Acesta semăna cu maică-sa şi a crescut cu o palmă mai înalt decât tatăl său, Chiriac. Toma s-a căsătorit în Sălişte şi şi-a luat o nevastă mai înaltă cu un lat de palmă decât dânsul. Din căsătorie a rezultat Dumitru – bunicul meu – pe care l-am cunoscut. Bunicul meu – Dumitru – s-a căsătorit cu bunica

Maria, care la rândul ei a fost mai înaltă decât el. Din ei doi a rezultat voinicul tata, bărbat mai înalt de 1,54 metri.

Tata s-a căsătorit cu mama – care este mai înaltă decât dânsul, tot cam cu un lat de mână- şi a rezultat cel pe care îl aveţi în faţă, înalt de 1,64 metri la data arestării.

Iată care a fost evoluţia familiei mele. Înceată, dar sigură!

Acum să spui şi tu, Ilbane – care te lauzi că eşti atât de grozav- care a fost evoluţia familiei tale?

N-a fost mod să mai răspundă Ilban la întrebarea mea, deoarece Petiu Codrea a început să meargă de-a buşilea, încercnd să imite mersul celui mai îndepărtat strămoş al meu. Au început să imite şi ceilalţi mersul unor pitici, şi astfel toată ciondăneala noastră s-a transformat într-o adevărată comedie.

De atunci Ilban nu şi-a mai pus căciula pe genunchi, uitând pentru totdeauna să mai facă această glumă – de altfel destul de uzată.

N-am scăpat cu una cu două... Când nimeni nu mai avea ce zice, îmi cereau mie să le povestesc câte ceva despre strămoşii mei. Eu cu plăcere le povesteam tot felul de "gogoşi" care-mi treceau prin minte. 99% erau "bărbi" stufoase.

Ilban din nou m-a atacat, propunând să se constituie un "tribunal" de urgenţă ca să mă judece pentru "falsificarea istoriei".

Apărător l-am avut pe Nistor Man. Iată şi pledoaria acestuia:

- Domnilor juraţi, în camera noastră nu adevărul istoric ne interesează (de altfel nici nu putem să-l verificăm), ci numai partea literară. Poate cineva să spună că istorisirile lui Ghiţă n-au fost frumoase şi nu ne-au încântat sufletul?

Deci, onorat juriu, având în vedere că Ghiţă al nostru a făcut mai mult literatură decât istorie şi că tocmai această latură ne-a interesat cel mai mult pe noi, vă cer: "Achitarea" inculpatului.

Pentru acuzele nedrepte care i s-au adus, cer daune morale. În mod expres, daunele morale să i se acorde pentru vătămarea onoarei şi să fie cât mai mari cu putinţă.

Ora exactă

La secția femei exista o hoață, pe numele ei Pițigoi. N-am văzut-o niciodată, doar am auzit strigându-i-se numele, iar pe ea răspunzând gardiencelor de la secția femei.

Pe această femeie o apuca dorul cântatului tot la ore fixe. Şi nu orice fel de cântece, ci numai cântece "proletare". Începea cu "Doftana" şi termina cu "Internaționala".

N-ar fi fost mare lucru, cânta atât de fals, încât trebuia să ne vârâm degetele în urechi ca să nu o auzim. Cu timpul ne-am obişnuit. Urla cât putea de tare. Când o auzeam zicând "Enternaționala prin noi s-o făurim" ştiam precis că e ora cinci fix şi că mai avem două ore până la cină.

De la un timp n-am mai auzit-o cântând "Enternaționala". Parcă lipsea ceva, cu care noi ne-am obişnuit. Ne lipsea un punct de reper: nu mai ştiam cât e ora şi cât mai avem până la cină...

Zbuciumul lui Aurel Vişovan

Aurel Vişovan era deosebit de apăsat din cauza soartei noastre, a unor copii ale căror rosturi le vedea spulberate pentru totdeauna. El era destul de matur în gândire ca să-şi dea seama că regimul comunist va fi de lungă durată.

Nu vedea altă soluție decât un fel de "cumințire" a noastră, a celorlalți. Spera că astfel măcar noi vom scăpa. Nici prin gând nu-i trecea ce anume îi pregătesc lui înşuşi mişeii: zece ani de închisoare, apoi încă douăzeci şi cinci, din acest total peste şaptesprezece ani executați efectiv. Nu ştia că va trece şi prin Piteşti, prin acea gheenă a studenţimii române.

Era agitat din cale afară. Ancheta era terminată şi aşteptam cu toții să fim duşi la proces.

Ar fi vrut să ia totul asupra sa. Să fie doar el singur condamnat – noi să fim puşi în libertate.

El sesiza doar latura tragică a situației, noi – pe cea comică.

A cerut hârtie ca să facă un memoriu prin care să arate că suntem nevinovați.

Instinctul mă făcea să nu fiu de acord cu o asemenea atitudine, dar m-am supus ca un soldat disciplinat.

Deşi eram mai copilăros decât vârsta celor şaptesprezece ani pe care-i aveam, intuiam că nu va fi posibil să păcălim atât de simplu fiara feroce care ne ținea în gheare şi care avea un singur simțământ: cruzimea.

Nici unul din noi n-am fost capabili să sesizăm durerile ce-l încercau pe acest om.

Nici Vişovan n-a ținut cont de timpul care trecea şi care, în mersul său, schimba atâtea lucruri, scoțând la iveală din adâncurile ființelor noastre de copii, tării ce stau ascunse, până când le vine vremea.

În mintea lui cea chinuită de atunci ne vedea mereu copiii plăpânzi de care ar trebui să aibă întruna grijă...

Nici un calcul nu i-a fost de folos, nici un plan nu i-a izbândit. Dar rugăciunea către Dumnezeu a avut efect. Tăria umilinței în fața celui Prea Înalt am învățat-o de la el şi ne-a condus paşii întreaga viață.

O sabie cu două tăişuri

Aşa cum am mai spus, împreună cu Dunca alcătuiam un cuplu greu de controlat. Încercam măsura tuturor gogomăniilor posibile şi imposibile. De la rugăciunea de dimineață şi până la rugăciunea de seară o țineam întruna... Nimeni nu se mai putea înțelege cu noi decât modelându-se şotiilor pe care eram puşi.

Blânda teroare a foamei şi mizeria rău mirositoare a camerei nu mai impresionau. Ne-am obişnuit atât de mult cu ele încât treceau fără să le sesizăm.

În spate aveam copilăria, iar în față un viitor neclar, imposibil de imaginat.

În orice moment puteam fi puşi în fața unor situații noi, a unor încercări grele, care să ne ia prin surprindere fără nici o pregătire.

Toți credeam că ar fi timpul să ne maturizăm.

Nistor Man şi Costică Radu erau îngrijorați pentru noi. Vişovan nu ştia ce măsuri să ia. Îl năucisem cu boroboațele.

Nistor şi Costică au conceput un plan pentru a ne îmblânzi. Iată cum au procedat:

Nistor l-a luat deoparte pe Nelu, lămurindu-l că ar fi bine să mă mai potolească în năzbâtiile pe care le fac. La rândul său, Costică mi s-a adresat mie, ca să-l potolesc pe Nelu.

Această primă tactică politică a celor doi (mai vârstnici cu trei ani decât noi) a dat chix din primul moment. De cum am deschis discuția, ne-am dat seama că treaba e pusă la cale. Ne-am spovedit unul altuia de-a fir în păr... Nelu mi-a relatat ce l-a povățuit Nistor.

Am cumpănit noi bine lucrurile ca să nu cădem în aceeaşi greşeală în care au căzut ei. Eram decişi să le dăm o lecție pe care să o țină minte. Totuşi, pentru că era evident că n-au făcut-o din rea voință, replica nu trebuia să fie caustică...

Am căutat ocazia să-i atacăm pe cei doi simultan. Eu l-am atacat pe Nistor, iar Nelu pe Costică Radu. Era un fel de foc încrucişat, ca să-i prindem nepregătiți şi să nu aibă timp să-şi ticluiască răspunsul potrivit.

- Ce zici tu, Nistore, jocurile politicienilor de a rezolva treburile prin minciună şi fel de fel de acolişuri sunt admise de morală sau sunt imorale?

- Categoric sunt imorale.

- Care e drumul cel mai scurt spre dreptate? Adevărul şi cinstea, sau minciuna?

- Numai adevărul şi cinstea sunt lucruri drepte. De aceea aceste virtuţi trebuiesc însuşite cu prioritate. Pe temelia lor se clădesc toate celelalte...

- N-ai zis rău, Nistore. La aceeaşi concluzie am ajuns şi eu. Numai că întrebarea pe care vreau să ţi-o pun este cu totul alta: să-mi spui tu mie de ce l-ai pus pe Nelu să mă facă pe mine mai serios, iar pe mine m-a dăscălit Costică să procedez în acelaşi fel cu Nelu? Nu era mai uşor să o luaţi pe drumul drept?...

Şocul suportat de Nistor a fost deosebit de puternic. M-a privit ţintă cu ochii săi de vultur şi a zis:

- Rău a făcut Nelu că ţi-a spus, şi rău ai făcut şi tu că i-ai spus lui... N-a fost vorba să păstraţi taina?

- Taina da. Însă numai în faţa vrăjmaşilor. Or eu cu Nelu nu suntem vrăjmaşi unul altuia, ci camarazi. Spune sincer, cine a mers pe drumul cel drept: tu şi Costică sau eu cu Nelu?

Nistor a amuţit. Iar eu i-am arătat cu degetul semnul victoriei.

Din această mică întâmplare, toţi patru am învăţat lucruri pe care nu aveam de unde le învăţa niciodată mai bine.

Unul cu insomnia, celălalt cu visele

Într-una din acele nopţi ce precedau sosirea pachetelor de acasă, când acestea ne mai erau permise, n-am putut să adorm. Foamea pusese stăpânire pe mine sub formă de obsesie.

Simţeam stomacul mâncând în gol. Pereţii se frecau unul de altul împroşcând un acid puternic, pe care-l simţeam în gură. Aşa m-a prins miezul nopţii. Orologiul bisericii romano-catolice din Sighet bătea ora 24.

Deodată îl văd pe Nelu Dunca că se scoală de lângă mine smucit şi grăbit, şi din doi paşi, ajunge la cofa cu apă. Şi unde nu bea vreo trei căni.

Mă gândeam în sinea mea: oare ce-o fi păţit?

La întoarcere l-am întrebat:

- Ce-i cu tine, Nelule, de-ai băut atâta apă?

- Ce să fie... Am visat că am mâncat o mămăligă cu brânză şi multe jumări gustoase. Mi s-a făcut o sete atât de mare încât m-am trezit din somn să-mi atâmpăr setea.

Turtoiul şi slănina afumată

După ce pachetele au fost sistate, foamea a devenit atotstăpânitoare pe trupurile noastre.

Într-o zi, în celula vecină au fost aduşi nişte ţărani din Dragomireşti. Motivul arestării lor era "sabotarea agriculturii" şi alte bazaconii inventate de comunişti.

Oamenii au fost lăsaţi să intre în celulă cu traistele pline de bunătăţile puse de nevestele îndurerate.

Aveau ca merinde *pită de mălai* şi slănină afumată. Niciodată nu mi-au plăcut nici turtoiul şi nici slănina... De data asta, visam la un turtoi măcar cât puşcăria de mare şi o opincă de slănină cât peretele celulei.

Am luat legătura cu noii veniţi, vorbind pe lângă calorifer sau chiar prin geamul cel mai apropiat. Teroarea tăcerii încă nu fusese introdusă la Sighetu-Marmaţiei. Proaspeţii veniţi încă nu ştiau ce înseamnă foamea, aşa că erau miloşi şi darnici. Prin gardieni nu era posibil să primim mâncarea din celula vecină, cu toată omenia de are dădeau dovadă. Pentru dânşii pericolul era enorm. Aşa că trebuia să ne descurcăm singuri cum vom putea.

Inventivi – cum sunt tinerii (mai ales când sunt flămânzi), am găsit pe loc rezolvarea:

În celulă aveam o mătură cu coadă destul de lungă. Măsurând distanţa dintre geamuri şi lungimea braţelor lui Nistor şi Ionică Motrea, ne-am dat seama că mătura ajungea din marginea geamului nostru la marginea geamului de la celula vecină. Astfel,

din trei încercări, am făcut transportul de pite de mălai şi a unei bucăţi zdravene de slănină.

Le-am împărţit frăţeşte stând cu toţii cerc în jurul turtoiului, iar Nelu Dunca a zis rugăciunea de mulţumire lui Dumnezeu pentru norocul din ziua aceea.

În ce mă priveşte, abia am simţit pentru prima dată bunătatea slăninei afumate şi dulceaţa turtoiului acrişor.

Am jurat că niciodată nu mai vorbesc de rău aceste bucate atât de bune şi atât de bine rânduite de Dumnezeu.

Prima Înviere în închisoare

Foamea cea cruntă ne ţintuise pe toţi la pat. Tot mai rar câte unul din noi se ridica de pe pat ca să facă câte o rundă de plimbare. Doar Aurel Vişovan – şeful nostru – se plimba în permanenţă îngrijorat de soarta noastră, a "celor mici"... Plimbarea şi-o făcea grăbit, uneori se transforma aproape în fugă. Uşor ghiceam ce se petrece în sufletul său. Începuse Postul Mare.

Cu toate că mâncarea era extrem de slabă, iar pachetele s-au sistat, Vişovan ţinea post negru în fiecare zi de miercuri şi vineri. Treptat, unii dintre noi, printre care şi eu, i-am urmat exemplul. Noi ţineam post negru doar până la amiază.

N-am slăbit, dimpotrivă, ajutaţi de rugăciune, ne-am întărit.

Şi iată că sosi şi ziua sfântă a Învierii Domnului.

Îmbrăcaţi cu ce aveam mai bun şi mai curat în ranițe, am îngenunchiat, rugându-ne cu înfocare şi cântând "Hristos a Înviat".

Parcă sufletele noastre s-au scuturat de teroarea foamei care le mistuise.

A trecut programul de dimineaţă...

Deodată uşa se deschise şi în cameră intră gardianul Ioan Bizău.

Ne-a salutat cu "Hristos a Înviat" şi ne-a urat "La mulţi ani în libertate".

I-am răspuns în cor, înveseliți. Parcă întreaga restrişte s-a spulberat. Cu gândul zburam la anii mai din urmă, gustând parfumul sărbătorilor de altădată.

Gardianul ne zise:

- Pentru că azi e sărbătoare mare, ca să simțiți şi voi dulceața ei, am să vă las uşa deschisă. Nu o încui.

Vă rog să nu ieşiți pe coridor, ca să nu mă răsplătiți cu rău pentru binele ce vi-l fac.

Am rămas uimiți. Nu ne venea a crede că este adevărat gestul creştinesc pe care-l face gardianul. Mai ales că era considerat ca unul din cei mai duri paznici.

Atitudinea gardianului Bizău a fost atât de binefăcătoare, încât – pur şi simplu – ne-a stopat senzația foamei care ne obseda zi şi noapte.

Ziua întreagă am petrecut-o mai mult în rugăciune şi meditații.

Percheziția

La închisoarea Sighetu-Marmației ni s-a făcut o singură dată percheziție. A fost una destul de sumară şi pigmentată cu glumele gardienilor.

Noi am luat-o drept o glumă pe care o fac gardienii din proprie inițiativă.

La ora aceea era departe de noi gândul că în închisorile comuniste perchezițiile urmau să fie cele mai eficiente mijloace de terorizare a deținuților.

Singurul "corp delict" ce a fost găsit la perheziție era un cuțit țărănesc rătăcit prin bagajele unuia dintre noi.

A fost confiscat.

Totuşi noi i-am rugat pe gardieni să ni-l lase.

Nu s-a aprobat.

Atunci gardianul Bizău a luat cuțitul în mână, zicându-ne:

- Mă, dacă voiați să aveți un cuțit în celulă trebuia să știți să-l ascundeți.

Zicând aceasta a înfipt cuțitul sub masă cu vârful în sus.

Dacă ați fi făcut astfel, noi n-am fi căutat sub masă și rămâneați cu cuțitul.

Unul din noi îi zise:

- Dați-l încoace, că-l înfig acum.

- Gata. "A trecut baba cu colacii".

Un pachet misterios

Era într-o zi din februarie 1949. Pachetele cu alimente fuseseră sistate cu vreo lună în urmă. Camera era rece ca gheața. Stăteam întinși sub pături ca să ne mai încălzim puțin. Lemne nu mai primeam. Ni s-a comunicat că rația pentru iarnă a fost epuizată.

Ne rugam lui Dumnezeu sau visam lucruri absurde...

Era o zi tăcută. Cu toții simțeam nevoia unei zile liniștite ca aceasta. A sosit.

Zadarnic priveam din când în când prin geam, la curtea părăsită de dincolo de ziduri: de vreo lună de zile nu mai venise nimeni. Ba, ce-i drept, în zilele mai din urmă geamul se făcuse sloi de gheață și nu se mai putea vedea nimic prin el.

Când liniștea părea mai profundă, s-a deschis ușa și moș Tidovar m-a chemat tocmai pe mine să-l urmez la administrație.

Îmi sosise un pachet de acasă. Nu cu haine, ci cu alimente. Curios – nu erau alimentele obișnuite ce le primeam de fiecare dată. Era un pachet ceva mai mare, de vreo trei kilograme, în care se găsea numai felii de cozonac uscat. Era un fel de cozonac șvăbesc pe care în tot Maramureșul numai mama știa să-l facă. Mama a fost bucătăreasă la un șvab bogat de lângă Arad.

Pe ambalaj era scrisul tatălui meu. Deci nu putea fi vorba de vreo cursă întinsă de Securitate. Mi-a trecut o clipă prin minte că

ăştia ar fi în stare să-mi trimită alimente otrăvite şi astfel să ne omoare pe toţi.

Ajuns în cameră, l-am pus pe pat şi l-am rugat pe Ilban şi pe Puiu Andreica să facă optsprezece porţii egale, şi cu asta să declare ziua de atunci sărbătoare.

Cozonacul a fost suficient ca să ne învioreze pe toţi, iar temperatura în cameră să crească cu câteva grade. Şi tot nu puteam să-mi dau seama cum de am primit numai eu pachet.

Explicaţia mi-a dat-o mama, după ce am fost pus în libertate:

La un moment dat, în grădinile din preajma închisorii s-a instalat o santinelă, astfel ca să nu mai putem comunica cu exteriorul. Apoi, administraţia închisorii ne-a anunţat familiile că am plecat într-o direcţie necunoscută.

Mama nu i-a crezut. De aceea a trimis acel pachet misterios, ca să vadă dacă-l voi primi sau nu. După acest test, şi-a dat seama că încă mai eram la Sighetu Marmaţiei.

"Mărţişorul"

Pentru logodnica sa, Valerica, Aurel Vişovan a compus un cântec în ritm lent de tango, pe care noi l-am cântat pe loc cu multă plăcere şi l-am difuzat apoi prin toate închisorile prin care am trecut.

Iată şi versurile, pe care le-am regăsit într-un târziu prin noianul memoriei:

"...Tu mărţişor
Din umbra închisorilor te chem,
Cu vraja ta în suflet peste vremi;
Zbura-voi mai uşor
De se va întâmpla
La mine tu să nu mai poţi veni
Şi-n calea ta închise porţi vor fi

Păstra-voi umbra ta..."

Versurile şi melodiile compuse de Vişovan ne entuziasmau, întărindu-ne sufletele.

Totuşi, cel mai îndrăgit cântec, compus special pentru noi, cei mai mici, a fost "Valsul". Un cântec pentru copii nevinovaţi:

"Prin zile şi nopţi de-nchisoare
Ne ducem prigoana cântând
Deşi mai e-o urmă ce doare
Nu-l vezi pe nici unul plângând"

Refren:
"Dar va veni o zi frumoasă
Când vom porni cu toţi în zbor
Ne vom întoarce din nou acasă
La cei ce ne-au aşteptat cu dor

De-i cerul noros sau albastru
Noi nu ştim, căci rar îl vedem,
Avem însă soarele nostru
De-aceea tot timpul cântăm..."

Era un cântec la fel de nevinovat ca noi. De aceea l-am şi cântat prin toate puşcăriile comuniste, prin care am trecut, în momente grele când alte cântece, de luptă, prezentau un pericol pentru cântăreţi ajungând la urechea vreunui codoş.

O idilă absolut neaşteptată

Veni şi începutul lui aprilie şi copacii au început să înflorească. O boare caldă trezea la viaţă întreaga natură şi lăstarii din curtea închisorii au început să îmbobocească.

Vine primăvara. O simțeam că vine și ne pregăteam s-o întâmpinăm. Am scos de prin raniți cămășile cele albe, am lepădat hainele de piele în care stătuserăm înfofoliți. Mi-am îmbrăcat pantalonii în care fusesem arestat, ce păreau chiar a fi călcați, iar pe cap-în loc de căciulă- mi-am pus fermecătorul chipiu de licean, înzorzonat cu fel de fel de frunze cusute în fire aurii.

Chipiul era accesoriul ce mă aranja cel mai bine. Mă făcea mai înalt, mai frumos, mai autoritar. Făcea din mine un cuceritor de inimi ce doreau a fi iubite. A și jucat un rol în această privință...

Într-o bună zi, astfel îmbrăcat, am ieșit la plimbare cu toți ceilalți.

Ostașii ruși din clădirea, devenită sanatoriu, a tribunalului erau în geamuri și ne priveau, pregătiți, ca de obicei, să ne arunce mahorca împachetată în hârtie de ziar. Dacă asta nu puteau să o facă direct, atunci răsuceau o țigară enormă în hârtie de ziar și, după ce o aprindeau, se prefăceau că aruncă chiștocul printre zăbrele, chivernisindu-ne cu un tutun pentru câteva zile. Cred că își luau acest risc din compasiune pentru niște tineri apropiați de vârsta lor și pe care îi găseau încă mai lipsiți de libertate decât ei înșiși.

De data asta, însă, la geamul ostașilor ruși apăru o schimbare, o adevărată minune. Era o fată tinerică, îmbrăcată ca toți pacienții în pijama. Nu putea să aibă mai mult de 15-16 ani. Avea un păr lung, blond, cum ne închipuiam că sunt rusoaicele, și se arăta foarte tandră. Urcată pe pervazul geamului, ne privea atentă pe fiecare.

Gardianul care făcea de pază la ghereta din interiorul curții îi strigă:

- Dă-te jos de la geam!

Dar ea, cu un aer nevinovat, i-a răspuns:

- "Nieznaiu"...

- A dracului e pielea pe tine! Faci pe "nieznaiu"?

Dar fata înțelegea bine ce zice gardianul, căci avea alături un ostaș basarabean, îi traducea tot.

Văzând că nu o scoate la capăt cu rusoaica, gardianul a dat-o pe glumă şi a întrebat-o:

- Ia, spune, pe care ţi-l alegi? Care ţi-i mai drag?

Fata pe loc a întins mâna arătând cu degetul spre mine. A zis ceva pe ruseşte, din care eu am înţeles doar două cuvinte: "Haroş cavaler".

Mi-a zâmbit cu multă dragoste şi mi-a transmis o sărutare "discretă"- atât de discretă, încât toată lumea a văzut-o, inclusiv gardianul de la postul de pază.

Eu, cu ochii ţintă la ea, era să-mi rup gâtul împiedicându-mă de o piatră ieşită din bordura trotuarului.

Fata s-a înfiorat, scăpând un scurt ţipăt, apoi a respirat uşurată că n-am păţit nimic. A înlemnit cu mâna stângă pe inimă.

Să nu credeţi că ceilalţi camarazi ai mei nu au încercat să cocheteze cu ea, arătându-se fiecare pe sine. Dar rusoaica le-a arătat cu degetul că nu. Eram singurul ei preferat.

Când am trecut prin dreptul geamului şi am întrebat discret cum o cheamă, basarabeanul i-a tradus şi la următorul rond mi-a răspuns în persoană: "Marusia".

I-am făcut şi eu o declaraţie de dragoste, aşa cum m-am priceput:

- "Ia iubliu Marusia".

Eram atât de zăpăcit de această întâmplare, de această idilă cu rusoaica, de vraja dulcei iubiri, încât nu mi-a mai păsat de tachinările pe care, desigur, mi le pregăteau ceilalţi, morţi de invidie şi gelozie.

Din nou gardianul s-a răţoit la fată, să plece de la geam. Dar fata nu era din acelea fricoase sau timide, ci a scos limba la gardian cu atâta haz încât pe toţi ne-a pufnit râsul, inclusiv pe sumbrul gardian Bizău.

Plimbarea se apropia de sfârşit. Fata a adus în grabă o balaică şi i-a dat-o unui ostaş, ca să-mi cânte un cântec de dragoste.

Apoi, la următorul tur, fata a luat balaica din mâinile ostaşului, încercând să mi-o dea mie pe geam. N-a reuşit, pentru că

instrumentul era prea bombat ca să încapă printre gratii şi, chiar dacă încăpea, mi l-ar fi confiscat gardianul.

Tocmai în acel moment însă gardianul ne-a anunțat terminarea plimbării. Cu capul plecat şi cu mâinile la spate, am dispărut din marginea paradisului în pântecul infernului acela strâmt şi rece.

Abia atunci, după ce am dat colțul, mi-am dat seama ce mă aşteaptă din partea celorlalți. În timp ce urcam scările îmi făceam planul cum să parez înțepăturile şi să-i fac praf pe toți.

Eu aveam toate atuurile şi nici de frică nu sufeream. M-am decis rapid, să-i las mai întâi pe ei să mă atace şi abia pe urmă să le dau replica. Mi-am formulat contraatacul cam astfel:

"Carol al XII-lea a fost înfrânt, Napoleon s-a retras zdrobit, Hitler a pierdut partida. Doar eu singur am "cucerit" Uniunea Sovietică. Biruitor este numai acela ce are sexul frumos de partea lui..."

"... Sabinele i-au iubit mai mult pe latini decât pe bărbații lor. Astfel latinii au învins şi au creat un imperiu ce a dăinuit multe secole. Eu sunt GHEORGHE CUCERITORUL!...

Am scăpat, însă, mai uşor decât mă aşteptam. Imediat ce am intrat în cameră şi ne-am răspândit fiecare pe la paturile noastre, Puiu Hotico începu ofensiva:

- Măi, fraților, trebuie să-i ascundem chipiul lui Ghiță, că a făcut adevărate ravagii în rândurile bravei armate sovietice. Ceilalți n-au zis nimic. Doar au râs... amenințător şi semnificativ.

Vişovan – din colțul său de la uşă – a observat pregătirile de luptă care se făceau pe îndelete. A luat cuvântul pe un ton poruncitor:

- Încetați şi nu mai fiți răutăcioşi !

Porunca lui Vişovan era lege pentru noi. Aşa că invidioşii s-au abținut, mârâind.

Nelu Dunca a mai luat cuvântul – chipurile lăudându-mă.

- Ce vreți, măi, fraților? La urma urmei fata trebuia să aleagă pe unul din noi. Că s-a nimerit să-l aleagă pe el, asta-i altă

poveste. Asta-i legea firii. Dacă n-ar fi astfel, atunci jegoşii nu s-ar mai însura şi nici toantele nu s-ar mai mărita. Ţineţi cont că majoritari sunt aceştia. După părerea mea, însă, zâmbetul acela senin şi sărutarea languroasă nu aparţine în exclusivitate lui Ghiţă, ci tuturor. I s-a adresat lui pentru că a ieşit la plimbare în ţinută mai decentă decât noi. Era cu capul acoperit, pe când noi ceilalţi aveam bostanele descoperite...

A doua zi Marusia mi-a pregătit o surpriză şi mai mare:

De unde şi cum... a procurat o carte scrisă în limba română. Era, nici mai mult, nici mai puţin, decât *Scrisoare de dragoste* de Mihail Drumeş.

Mi-a arătat-o şi se pregătea să mi-o arunce printre gratii. Era cu ochii numai la mine, neglijând sentinela care ne urmărea mişcările. A aruncat-o, am prins-o, dar mi-a confiscat-o sentinela. Apoi am fost duşi în cameră.

După aproximativ o oră, sentinela a venit în cameră, purtând sub manta, dosită, cartea cu pricina. Ne-a dat-o s-o citim până seara, iar apoi să i-o restituim.

Să citească unul, iar ceilalţi să asculte, era peste putinţă. Ne-ar fi trebuit pe puţin patru-cinci zile. Aşa că am hotărât ca unul, care avea cea mai mare viteză, să citească rapid cartea, iar după aceea, ne-o va povesti.

Aşa s-a ajuns că singurul care a citit-o a fost Nelu Dunca, dar de povestit n-a mai povestit-o, căci lucrurile s-au precipitat.

O răsplătim pe fetiţă

După ce ne potolirăm din cuvintele cele ţepoase, Nelu Dunca nu se putu răbda să nu ne mai propună una bună, cu care se dovedea că suntem cu adevărat cavaleri, mai ales în faţa unei astfel de frumuseţi cum ni se păru nouă rusoaica:

- Ce crede Ghiţă, că numai lui i-a transmis toate

sărutările? . . . Voi n-aşi fost atenţi, eu le-am numărat pe toate. Au fost 18 în total. Deci, câte o sărutare pentru fiecare. De aceea datoria tuturor e să ne revanşăm . . .

- Hop! sări şi Puiu Hotico din culcuşul său din pat cu o idee: ca eu să urc la geam ca să mă vadă fata, iar ceilalţi să ne strângem ciorchine sub geam şi astfel să-i cântăm o serenadă exact atunci când clopoţelul va suna masa, căci în acel timp gardienii sunt ocupaţi cu alte treburi, de regulă primul gardian (Târnăveanu) nu era prezent în penitenciar, aşa că puteam "să ne facem de cap".

Vezi să nu uiţi chipiul – fiţi-ar şapca de râs – căci cu ea ne-ai făcut praf pe toţi.

Cum începu să sune clopoţelul, noi ne şi aranjasem. Eu, cocoţat pe ţeava ce voia să fie calorifer, iar ceilalţi până la unul în spatele meu, dregându-şi vocile. . .

Un rus ce era la geam mă observă şi dispăru ca să o cheme pe fetiţă. Aceasta apăru ca fulgerul şi se urcă pe pervazul geamului ca să o văd întreagă. Cu pieptul aţâţător de iubiri fantastice apăsat printre zăbrele şi mâinile la fel, îmi transmitea sărutări duioase.

Corul i-a cântat "Volga, Volga, dragă Volga", iar un soldat rus veni cu balalaica şi ne acompanie, întregind sublimul serenadei.

Parcă tot ce era în jurul nostru cânta. Chiar şi zidurile cele reci şi groase şi zăbrelele oţelite . . . Nu se auzeau decât vibraţiile melodiei şi polonicul care bătea în gamelele cazone.

Sublimul şi urâciunea s-au întâlnit atunci în puşcăria Sighetu-Marmaţiei şi parcă se armonizau, una fără alta nu aveau sens.

Doi deţinuţi de drept comun trecură de colţul clădirii prin curte, vorbind cu voce tare ceva, dar gardianul din ghereta din interiorul curţii le făcu semn cu degetul la gură ca să tacă . . . Gusta şi dânsul din frumoasa serenadă cântată de noi pe patru voci şi acompaniată de balalaică.

Pregătiri de plecare

În a treia zi n-am mai fost scoşi la plimbare la ora obişnuită. Aşteptam gata pregătiți pentru plimbare, când bătrânul Tidovar ne-a deschis uşa şi a zis:

- Lăsați jos tinetele şi faceți-vă bagajele. Plecați din camera aceasta.

Apoi a închis uşa, spunând că vine mai târziu.

Eu am urcat repede la geam să-mi iau rămas bun de la Marusia.

La camera ruşilor doar un singur soldat privea pe geam.

Cu mâna pâlnie la gură, am strigat scurt: Marusia! Soldatul a luat seama şi a dispărut de la geam, sosind peste câteva secunde cu fata.

I-am făcut semn că plecăm. Fata a înțeles şi mi-a transmis ultima sărutare...

Din uşă m-a trezit bătrânul Tidovar:

- Hai mă, ia-ți bagajul şi lasă rusoaica în pace, vei avea tu alta mai bună decât dracul ăsta.

Am coborât toți cu un etaj mai jos, pe aripa T-ului, unde fusese până atunci secția "femei". A fost golită anume pentru noi. Camera era mult mai luminoasă. Aveam soare aproape toată ziua şi parcă era mai cald decât sus. În schimb eram complet înconjurați de ziduri. Nu era posibil să luăm nici cel mai mic contact cu exteriorul.

ADIO, PUȘCĂRIE DIN SIGHETU-MARMAȚIEI

Adio puşcărie din Sighetu-Marmaţiei

De câteva zile eram mutaţi de la ultimul etaj pe secţia femeilor cu un etaj mai jos- de unde nu puteam lua nici un fel de legătură cu exteriorul.

Izolarea era totală.

Un singur avantaj aveam: Celula fiind dispusă cu faţa spre sud-vest, aveam soare de dimineaţa şi până seara.

Trecuse mai mult de opt luni de la arestare.

Istoviţi de foame şi de apăsarea spaţiului îngust stăteam pe marginea paturilor clipocind într-o tăcere surdă, visând la absurd.

Ni se terminaseră povestirile. Aşteptam să fim duşi la proces sau să se întâmple ceva. Fie ce-a fi – bine sau rău – numai să ne mai schimbe monotonia clipelor ce se târau atât de greu.

Dar mie îmi trecu una prin minte ce le-am zis-o celorlalţi camarazi:

-Fraţilor, suntem în "luna a noua", aşa că timpul se împlineşte...

- Aprecierea mea a fost bine plasată, i-a înveselit pe ceilalţi. Dar timpul era a ploaie, ba chiar începuse să picure. Auzeam sunetul ploii cum cade pe ţiglele puşcăriei ca vuietul unui şuvoi de munte. N-aveam chef de vorbă, eram dispuşi la visare.

*

Liniştea a fost întreruptă de răsucitul cheii din uşă şi de zăvorul ce fusese tras cu mai multă îndrăzneală ca altădată.

În faţă apăru un gardian care ne zise:

- Urgent vă faceţi bagajele. Plecaţi!

Eu triumfător le-am zis-o celorlalţi: - Spusu-v-am...?!

Trupa de gardieni – plină de emoţie – se postară în faţa uşii închisorii cu pistoalele în mână.

Uşa dădea direct în stradă, aşa că a fost blocată circulaţia pietonilor pe trotuarul dinspre puşcărie. La câţiva metri de uşă aştepta un camion fără prelată cu oblonul din spate lăsat.

Opt ostaşi înarmaţi, patru de o parte şi patru de cealaltă parte, ne aşteptau pe bănci în tăcere. Lângă camion un sergent în termen ne privea prefăcându-se a fi sever. Era un flăcău cunoscut, prieten cu unii dintre ai noştri înainte de arestare.

Vreo zece comisari în civil se învârteau în jurul camionului dând instrucţiuni şoptite gardienilor.

Comisarii erau eleganţi, puternic parfumaţi şi aspri în mişcări. Se învârteau în jurul camionului, bâz în sus şi bâz în jos. Fiecare din ei voia să fie mai important decât celălalt, iar gardienii chemaţi la ordin luau poziţia de drepţi în faţa lor zicând: "Am înţeles!", deşi sunt sigur că nu înţeleseseră – sărmanii – nimic.

Unul din comisari se zborşi la noi:

- Veţi trece prin faţa liceului. "Capul la cutie"! Dacă vă prind că ridicaţi "dovleacul" va fi vai de pielea voastră!

În faţa securităţii am întârziat doar câteva minute, apoi am plecat la drum întins spre Satu-Mare.

Norocul nostru că nu ne-a însoţit nici un comisar.

Când am trecut podul de peste Iza, ce era socotit ca piatră de hotar al oraşului am respirat uşuraţi zicând cu toţii:

- Adio puşcărie din Sighetu-Marmaţiei!...

Dracul ne iese în întâmpinare

Am trecut de comuna Săpânţa şi acum ne apropiam de dealul Huta în al cărui vârf era hotarul dintre vechiul Maramureş şi ţara Oaşului.

Maşina se opri şi şeful escortei ne rugă politicos să stăm cuminţi că trecem prin pădure.

La rândul nostru i-am cerut sergentului să ne permită a cânta ceva. Ne-a aprobat.

Împrejurarea ne inspiră la cântec de jale şi de ducă...

Nu ploua.

Din când în când soarele apărea de după norii zdrenţuiţi de furtună. Nu era nici cald nici frig. Se simţea doar o răcoare binevenită de primăvară şi un aer atât de proaspăt încât nu ne mai săturam a-l respira.

Deşi feţele noastre erau albe ca varul de atâta umbră a celulei şi carnea de pe noi secătuită de foamea îndurată, vocea ne rămăsese aceeaşi.

Am cântat pe patru voci numai cântece ce se potriveau situaţiei de moment.

Soldaţii din escortă – fii de ţărani – au rămas fermecaţi de cântecele noastre. Nu mai auziseră ei de un astfel de concert. Mai că le dădeau lacrimile din ochi.

După ce am cântat cântecul:

"Eu mă duc, codru rămâne
Plânge frunza după mine"

...

Soldaţii ne-au rugat să-l mai cântăm o dată. Li se potrivea şi lor.

Pe la mijlocul pădurii, cam la jumătatea urcuşului, observăm cum în vârful dealului, exact pe hotarul dintre judeţe apar două "Jeep-uri".

Şeful escortei exclamă:

- Vine securitatea. Gata, încetaţi cântecul şi capul la cutie.

Toţi membrii escortei îşi compuseseră figuri crâncene şi pline de vigilenţă.

Noi, şezând fiecare pe ranița lui, stăteam cu capul plecat aşa cum poruncise şeful escortei. Şi eu îl ţineam tot plecat, dar mai ţanţoş ca ceilalţi, anume ca să pot vedea şi să-mi întipăresc în minte această întâlnire.

Cele două "jeep-uri" erau ticsite de securişti, toţi bine înarmaţi cu arme automate. Erau echipaţi în haine nou-nouţe şi comisarii, ca semn distinctiv, purtau pe cap "clabat" albastru, după moda marilor "maeştrii" din răsărit.

Un singur civil "triumfa" printre dânşii şi se vedea că acesta era şeful cel mare.

Era la capul gol şi vânăt de frig. Purta un pardesiu pepit pe fond albastru ca cerul. O adevărată pocitanie:

Ochii bulbucaţi parcă stăteau gata să-i sară din orbite. O faţă prelungă şi descărnată. Mic de statură, cu umerii strâmbi. Parcă era mai mult un umeraş improvizat ca să nu-i şifoneze pardesiul ultraelegant. Adus de spate, câş spre stânga, cum păşea dădea din cap ca o oaie capie... Trăgea dintr-o ţigară fum după fum. Când ajungea la jumătate aprindea alta şi pe prima o arunca. Avea degetele de la mâini subţiri şi afumate de la ţigări.

Privindu-l hoţeşte m-am înfiorat de moaca lui spurcată.

Acesta era şeful securităţii din Satu-Mare. Numele lui era Weis – de origine etnică evreu.

Doamne-Dumnezeule. Dacă l-aş fi întâlnit când eram liber, în preajma vreunui cimitir, precis muream de spaimă.

Acesta a fost primul care a coborât din maşină să inspecteze – plin de importanţă – prada ce i se aducea.

Eu i-am şoptit lui Gicu Burlacu care se găsea în stânga mea:

- Ăsta-i dracu. A venit să ne întâmpine.

Din a doua maşină a coborât un ofiţer mai arătos la figură, dar cu aceeaşi sclipire de ură în priviri. Acesta era adjunctul lui Weis, pe nume Földeşi – tot evreu, cu nume maghiarizat.

La închisoarea Satu-Mare

Cele două maşini au întors. Una s-a postat în faţă şi alta în spate. Astfel escortaţi am intrat spre seară în frumosul Satu-Mare la "casa noastră" cea cu ziduri groase, cu pază sigură şi bună...

Închisoarea din Satu-Mare era construită după acelaşi plan ca şi închisoarea din Sighetul Marmaţiei, doar că era ceva mai mare şi avea un etaj în plus.

Am fost introduşi la parter în trei celule, tot câte şase în celulă.

Acelaşi mobilier ca şi la Sighet: O tinetă din tablă, în rest nimic. La tinetă aici i se zicea "Chiblă".

Când am ajuns, pe vremea "închiderii", mi-a fost dat să aud acelaşi salut ca şi la Sighetu Marmaţiei: "Trăiască Republica Populară Română" doar că răspunsul era mai scurt: "Trăiască", în loc de "Să trăiască, să-nflorească" cum se răspundea de unde am plecat.

Dimineaţa am servit un terci subţire din mălai abia opărit în care se simţea perceptibil – de către noi cei hămesiţi de foame – puţină marmeladă.

N-am terminat de mâncat terciul că şi sună alarma, alungând de pe coridoare pe toţi hoţii ce făceau diferite munci în închisoare. Apoi noi cei sosiţi de aseară am fost anunţaţi să ne facem în grabă bagajele.

După nici un minut am fost scoşi afară din celule şi număraţi. Abia la a cincea numărătoare gardienii s-au convins că nu ne-am înmulţit şi nici nu ne-am împuţinat...

Eu şi cu Nelu Dunca ne ţineam de mână ca să nu ne pierdem (precum copiii de la grădiniţă).

De la ultimul etaj se auzeau tropote de oameni ce coboară scările în fugă. Iată-i! Erau toţi tineri, dar puţin mai maturizaţi decât noi.

Deci, asta-i duba!

Securitatea a mobilizat pe toţi gardienii închisorii spre a ne păzi să nu luăm legătura unii cu alţii. Gardienii erau mult mai terorizaţi decât noi deţinuţii.

Şi aceasta era o tâmpenie specific comunistă care avea un singur scop: Teroarea. Ajunşi o dată în dubă, am tot vorbit cât am vrut fără să ne oprească nimeni.

*

Pe o linie moartă era tras un vagon cu uşă la mijloc, ce părea a fi mai mult un vagon de poştă.

Jumătate din vagon constituia "ograda" gardienilor amenajată ca o adevărată gospodărie: un mic dormitor, sufragerie cu masă şi scaune, un colţ de bucătărie şi instalaţie sanitară.

Cealaltă jumătate era împărţită în celule mici, trei de o parte şi trei de alta, la mijloc cu un culoar strâmt în fundul căruia se afla o uşă prin care se intra în camera comună – un compartiment mare cât trei compartimente ale unui vagon de persoane.

Am fost introduşi în compartimentul cel mare.

Avea acest compartiment amenajat – de-a lungul lui – două bănci trainice din lemn. Lateral, cu spatele la pereţi, mai erau două bănci. La mijlocul vagonului pe o bancă laterală, era o clapă ce se ridica. Acesta era WC-ul deţinuţilor.

Toţi cei peste 40 de inşi am încăput în acest compartiment. Cam înghesuiţi, dar am încăput.

Unul dintre noi făcu remarca:

- N-am călătorit niciodată într-o asemenea înghesuială. Dar îi răspunse un altul care mai făcuse puşcărie pe timpul regimului Antonescu:

- Să ne ferească Dumnezeu de mai rău. Ăştia înghesuie în acest spaţiu şi de trei ori pe atâţia câţi suntem noi acum.

Încă nu eram prea înghesuiţi ca să simţim şi povara aceasta, aşa că în câteva minute am făcut cunoştinţă cu flăcăii proveniţi din închisoarea Satu-Mare.

Ne împrietenisem rapid... De parcă eram prieteni de când lumea.

Eu mi-am ales un loc pe speteaza băncii comune pe bagajele mele desfăcute pentru a face mai mult loc celorlalţi. Oarecum eram în avantaj stând cu nasul tocmai în dreptul acelei

mici găuri de aerisire de pe acoperişul vagonului. Eram hotărât să nu-mi schimb locul ci să rabd până la capăt într-o singură poziţie. Doar mergeam la Cluj pentru judecată. Distanţa nu era chiar atât de mare.

Am început să cântăm aşa, piano, ca să nu atragem atenţia gardienilor.

Băimărenii – ca treziţi din somn – ni s-au alăturat şi astfel nici n-am ştiut când am ajuns în gara Oradea.

*

Pe peronul gării din Oradea – la un moment dat – aud o activitate intensă şi lanţuri zornăind pe pietriş. Înjurături şi ameninţări mârlăneşti... Îmi dădeam seama că peste noi vor introduce alţi deţinuţi.

Uşa se deschise şi rând pe rând începură să intre în compartimentul "comun" al dubei unul câte unul tot tineri cu rucsacurile în spate strigaţi nominal şi apoi număraţi...

-Unu, zece, cincizeci... şi încă mai intrau.

S-au umplut cele patru bănci lungi la o înghesuială atât de mare încât dădea impresia că pe fiecare loc stăteau doi inşi, unul în braţele celuilalt. Genunchii unuia se petreceau strâns pe lângă ai celui de vis-à-vis...

Şi tot mai intrau.

S-a umplut şi printre bănci. Au fost aşezate cu mare greutate rucsacurile noilor veniţi jos între bănci şi oamenii stăteau în picioare peste ele. Cu mare greutate îşi potriviră picioarele printre ale celorlalţi.

Atâtea picioare erau strânse unul lângă celălalt încât oamenii nu mai ştiau care-i piciorul lui şi care-i al vecinului.

Şi speteaza băncii de la mijlocul compartimentului "comun" s-a umplut până la refuz... şi încă mai erau de venit.

Aud zornăitul lanţurilor celor care încheiau convoiul. Erau doi deţinuţi de drept comun care încheiau şirul oropsiţilor, de altfel şi singurii vinovaţi din întreaga viemăraie de oameni aruncaţi unul peste celălalt.

Nu se putea închide uşa compartimentului. Toţi gardienii s-au pus pe împins pe ultimul care era legat în lanţuri.

Cu mare greutate uşa s-a închis şi gardienii au pus zăvorul. De acum puteau respira uşuraţi şi puteau da permisiune să plece trenul.

Cum trenul a prins viteză, parcă ne-am mai înviorat. Prin cele patru ferestre blindate pe dinafară cu plasă de sârmă destul de groasă şi oţeloasă, parcă mai pătrundea puţin aer. Eu nu-mi luam nasul din dreptul aerisirii.

Ne-am mai revenit puţin din stadiul de asfixiere pe care o simţeam. Totuşi câte unul mai leşina şi atunci se bătea în uşă ca să ni se dea puţină apă rece.

Gardienii erau oameni în vârstă. Regimul comunist n-avusese încă timp să-i înlocuiască cu alţii mai tineri din noua generaţie satanizată. Ne dădeau câte o căniţă cu apă rece ca să-i frecţionăm să-şi revină.

Cei ce stăteam călare pe speteaza băncii din mijloc ne-am dezbrăcat la chiloţi. Tabla de oţel a vagonului s-a încins de la soare, iar noi aveam senzaţia că suntem într-un cuptor puşi la fript pentru cine ştie ce ospăţ al canibalilor. Curgea transpiraţia de pe noi valuri-valuri. Apoi o sete cumplită a pus stăpânire pe trupurile noastre. La mulţi li se umflaseră picioarele, astfel că odată scoasă încălţămintea din picioare, nu se mai potrivea spre a fi reîncălţată.

Nu-mi amintesc cum s-au descurcat aceştia la coborârea din dubă...

De la Oradea se urcară şi un grup de fete, o "cetăţuie". Vreo 8-9 fete. Ele au fost introduse în celulele mici.

Un grup de elevi ce tocmai terminaseră şcoala normală din Oradea îl aveau în frunte pe Ghiţă Brânda – un bărbat frumos la înfăţişare şi plin de tărie.

A urmat un alt grup de la Aiud. Toţi absolvenţi ai liceului.

Un alt grup format din "bătrâni". Aşa ni se părea nouă celor ce abia împlinisem vârsta de 15-16 ani. În realitate ei erau tineri în plină putere având vârsta între 20-25 de ani.

Ultimii au fost cei doi hoţi recidivişti ce purtau lanţuri la picioare.

*

Am trecut de gara Ciucea. Ne apropiam de Cluj.

Hurducăturile trenului ne-a făcut fiecăruia un amarnic culcuş pe care îl păstram cu sfinţenie.

Câţi au avut de leşinat, au leşinat... Prin văile întortochiate ale Transilvaniei parcă aveam mai mult aer. Mai apucam şi câte o brazdă de umbră. Soarele se apropia de apus. Aerul se mai răcorise.

Unul a început încet să fredoneze o romanţă sau serenadă. Pe rând ne-am aliat cu toţi acelui cântec.

Nu se mai auzea nici un zgomot, nici un scâncet, doar cântecul cel stins, pe patru voci, mult mai sincronizat şi mai sublim decât al oricărui cor din lume... Cu câteva cântece ce le simţeam – parcă venite din adâncurile pământului sau din depărtările universului – ca-n basmele cu sirene, am ajuns în gara Cluj, iar un gardian deschizând oblonul uşii ne anunţă "pregătirea pentru coborâre".

Închisoarea din Cluj

Trenul se opri în gara Cluj, ce mi se părea luminată feeric.

Aşa mi se păru mie – ciobanul – care nu mi-a fost dat să văd atâtea lumini aprinse toate deodată într-o splendidă seară de primăvară. Eu am crescut la ţăruş şi lampa de petrol.

...

Iată-ne în curtea închisorii.

Parcă aş fi ajuns acasă la mine.

Curtea luminată ca ziua. Acelaşi tip de puşcărie ca la Sighetu Marmaţiei şi cea de la Satu Mare. Toate fuseseră construite

sub stăpânirea imperiului austro-ungar şi destinate mai mult naţiei române.

Vai ţie, naţie română, căci blestemul încă nu s-a stins. Pe vremea stăpânirii străine, puşcăria era plină de români, iată că sub stăpânire românească puşcăria geme sub numărul românilor cărora le-a fost dat să treacă printr-însa.

...

Ni s-a făcut o percheziţie sumară, mai mult de formă, condusă de un prim-gardian înalt ce purta o mustaţă rară şi lungă, parcă ar fi fost "motanul încălţat" din poveste.

Acest prim-gardian avea o voce de femeie. Cum noi, sighetenii, eram tocmai în fruntea coloanei de deţinuţi, ni se adresă nouă chiuind:

-"Iepuraşilor"... În rând câte doi după şeful de secţie până la ultimul etaj. În linişte că vă jupoi...

Epitetul de "iepuraş" rostit de un prim-gardian nu putea fi decât de bun augur. Faţă de un "iepuraş" nu poţi avea decât milă. În plus, prezenţa acestei vietăţi îi produce omului o stare de nostalgie.

În noul "apartament"

Tinerii am fost despărţiţi de cei "bătrâni".

Camera în care am fost introduşi era de mărimea celei de la Sighetul Marmaţiei – din care am venit... aproximativ de mărimea a două celule mici la care se adăuga încă un spaţiu de aproximativ 50 cm (cât era grosimea unui perete interior dintre celule). Se vedea clar că acea cameră era formată din două celule mici, după ce a fost decupat – oarecând – peretele despărţitor.

Pe acest spaţiu trebuia să aşteptăm osânda un număr de 64 de inşi.

Stând în picioare – am încăput. Dar oare cum vom încăpea culcaţi?!

În cameră nici un fel de mobilier. Doar trei tinete puse una peste alta într-un colț, lângă ușă. Pe capacul tinetei de sus era și o cutie de conserve goală a cărei rost nu l-am înțeles la început, dar în curând îl vom cunoaște:

Când tineta de jos se umplea de urină și n-aveai cum să urinezi în cea de deasupra, atunci urinai în acea cutie și conținutul îl vărsai în tinetă.

...

Ne-am aranjat pe grupuri.

Noi, sighetenii, în dreapta, apoi grupul elevilor din Baia Mare, grupul studenților de la școala de subingineri din Baia Mare, grupul orădenilor și grupul arădenilor.

Vișovan ne-a oferit nouă celor mai tineri locurile de lângă geam. El și Virag Ioan s-au plasat mai înspre ușă în apropierea tinetelor.

Nu era timp și nici mod de a face comentarii. Trebuia să ne întindem pe jos care cum vom putea spre a mai ameliora din chinul îndurat pe timpul transportului cu duba. Cu greu ne-am desfăcut boarfele făcând din ele așternut, apoi am făcut "proba" culcatului cap la picioare și picioare la cap.

Picioarele unuia ajungeau până la pieptul celuilalt. Nu se putea dormi decât pe dungă. Pe spate sau pe burtă (ciobănește) nu era posibil.

Tinetele cu urină se umpleau ochi și debordau.

În timpul nopții, mai beți de foame, mai somnoroși, vărsam din urină și pe jos lângă tinetă. Mizeria se scurgea pe podeaua lustruită cu motorină până sub capetele celor ce dormeau în apropierea lor.

Un miros grețos de duhoare infectă – urină în descompunere – se degaja din fiecare cameră ticsită de oameni.

Toate camerele de pe această secție gemeau de atâta lume înghesuită pe un spațiu atât de strâmt.

Secția "politicilor" părea un furnicar de cadavre vii din care ploșnițele sugeau cu poftă sângele, atâta cât a mai rămas pentru supraviețuire sărmanilor oameni.

Ploșnițele

Închisoarea din Cluj era un adevărat paradis al ploșnițelor.

Nu mi-a fost dat să văd și nici să aud ca la vreo altă închisoare ar fi existat mai multe "dihănii", mai flămânde și mai inteligente decât în această închisoare.

Pereții, pe o porțiune de aproximativ doi metri de la podea – atât cât putea ajunge un om cu mâna- erau numai urme de ploșnițe strivite.

La început am crezut că e o zugrăveală sinistră anume concepută pentru a înspăimânta și a descuraja.

Ghiță Dipșe – veteran al închisorilor – ne dădu toate explicațiile în ce privesc aceste gângănii considerate de dânsul cele mai inteligente din câte există pe fața pământului.

Ploșnița e un "ciupitor" de noapte.

Rareori se vede ziua. Noi pe aici le mai vedeam și ziua din cauză că erau cu zecile de mii.

Mușcă avidă de sânge cald și apoi fuge, ascunzându-se în vreo crăpătură a podelei, a pervazului de la geam sau ce-i vine mai ușor la îndemână... chiar și-n cutele hainelor, ca un hoț prudent.

După ce ciupește destul de dureros timp de două secunde, fuge lăsând în urma sa o dâră de sânge minusculă de forma unei comete. Chiar dacă nu dai cu ochii de gânganie, de vezi această urmă, să fii sigur că ploșniță a fost.

În timpul zilei – unele din ele, mai flămânde și mai curajoase – urcă sus pe tavan, își fixează de sus ținta apoi își dau drumul asupra victimei, ciupește și se ascunde. Acest lucru se

constată mai ales în timpul când se ia masa. Din senin te pomeneşti cu câte o ploşniţă înotând prin ciorbă.

Ascultam şi nu-mi venea a crede... Dar, numai într-o singură zi spusele lui Ghiţă Dipse s-au dovedit a fi exacte.

Regimul de închisoare

Nici la închisoarea din Cluj încă nu se instaurase lupta de clasă cu zdrobirea "banditilor". Noţiunea de "bandit" încă nu era implementată.

De la director până la ultimul gardian, toţi făceau parte din vechea gardă nebolşevizată. De aici şi comportamentul – ceva mai blând – al gardienilor.

Spre dimineaţă – de multe ori – tinetele se umpleau ochi şi nu mai aveam unde urina. Băteam discret la uşă şi gardianul de secţie ne deschidea în mare linişte, uşa spre a vărsa conţinutul tinetelor la WC-ul din capătul coridorului.

Iată un gest ce nu l-am întâlnit la alte închisori şi nici n-am auzit de la alţi deţinuţi, ca pe întinsul lagăr al socialismului să se fi acordat astfel de facilităţi prin închisori.

La închisoarea din Cluj deţinuţii aveau dreptul să primească pachete, dar n-aveau dreptul să scrie după pachete. Aşa că am rămas numai cu "dreptul" în timp ce călcam cu "stângul"...

Totuşi, cu ocazia procesului s-a aflat despre noi unde suntem şi am primit un singur pachet cu alimente şi ţigări destul de sărac. Am simţit că n-a fost mâna mamei mele.

Unii au fost arestaţi cu bani asupra lor – banii au fost depuşi la administraţie şi îi însoţeau odată cu dosarul personal. Toţi aceştia puteau – conform regulamentului – să cumpere pe bani, ţigări şi fructe la discreţie.

Oficial – nu ni s-a comunicat acest drept – dar, în mod discret ne-au şoptit gardienii care erau oameni destul de cumsecade.

Pe loc i-am cerut primului gardian ca să ne cumpere țigări și fructe din banii ce-i aveam la administrație.

Ne-a promis solemn că ni se va satisface cererea...

Numai că, în aceeași zi, spre seară, ni s-a comunicat printr-un gardian că medicul a interzis orice consum de fructe în închisoare. Era mare "pericol" de izbucnire a unei epidemii de dizenterie. Dizenteria se propaga – mai ales – prin consumul de fructe.

"Mititeii de ei"... I-a apucat grija de deținuți!

*

În cele patru luni și jumătate cât am stat în închisoarea Cluj, am fost scoși la plimbare într-o curte dosnică, doar de trei ori.

Era acea curte lungă și care se întindea pe toată lungimea celor două brațe ale T-ului.

Jur-împrejur era o alee betonată atâta cât încap doi oameni alături. La mijloc era verdeață și un rând de flori splendide de culoare roșu aprins care ne incita vederea și gândurile, ni le împingeau spre meditare.

Acestă fâșie plină de verdeață și nădejde nu avea o lățime mai mare de un metru, dar era lungă cât întreaga curte.

Tocmai în dreptul ușii de ieșire în curte verdeața se întrerupea cu o placă betonată în mijlocul căreia era un orificiu de formă pătrată cam 30/30 cm. Era locul unde se introducea oarecând stâlpul spânzurătorii pentru cei condamnați la moarte.

...

*

Luna iunie veni cu călduri înăbușitoare. Gardienii au fost destul de înțelegători și ne-au lăsat ușa deschisă. Ba au mai deschis și geamul de pe coridor și astfel un curent de aer proaspăt și binefăcător ne alinta trupurile noastre istovite de foame, dar în care vigoarea tinereții se menținea dârză.

*

Dar în socialism "binele" nu ține nici măcar trei zile.

La un moment dat auzim o intensă activitate cu ciocăniturі cu porunci de: "dă-i drumul""".. "gata""".. "trage"""..

Oare ce poate să fie?

Ne-am dumirit doar peste câteva minute. Se montau obloane la geamuri. Obloanele confecționate în mare grabă din ambalaje de scândură, cutii în care hoții primeau pachete de la familii.

Am protestat. Dar, gardienii ne-au răspuns cu un tremur în glas că e ordin ca până diseară toate geamurile de pe secția "politici" să fie căptușite cu obloane.

Constatam că gardienii erau mult mai terorizați decât deținuții.

În această situație de lipsă acută de aer am mai stat vreo două săptămâni, apoi ne-au mutat pe toți pe secția "secret" unde geamurile nu erau căptușite cu obloane.

...

Percheziția

În perioada cât am stat în închisoarea Cluj ni s-a făcut o singură percheziție. Percheziția a fost condusă de însuși directorul închisorii și de primul-gardian.

Gardienii s-au purtat civilizat.

Percheziția era mai mult formală, de mântuială, ca să poată raporta că a fost făcută.

Un gardian găsește o biblie ascunsă printre boarfe. i-o arătă directorului:

- Uitați ce am găsit.

Directorul i-o restituie gardianului zicând:

- Lăsați-o băieților să se roage.

Era acesta un gest ce n-a mai fost înâlnit în alte închisori.

...

Târziu de tot am aflat că acest director precum şi primul-gardian ar fi fost condamnaţi pentru "favorizarea" deţinuţilor politici.

...

"Vin americanii"

Chestiunea celor "trei luni" până la sosirea americanilor era floare la ureche... Speranţă deşartă, vis mieros şi plin de năluciri pentru cei închişi – aşa – pe "daiboje".

Această frenezie s-a transmis tuturor deţinuţilor – mai mult sau mai puţin. Chiar şi nouă celor mai tineri care oarecum ştiam ce vrem.

Dacă n-ar fi fost psihoza pornită – mai mult – din dorinţa oamenilor, din fantezia lor, a celor ajunşi în situaţia unicei dorinţe, atunci jalea acelor zile ar fi fost de nedescris.

Ce gustoasă a fost amăgirea! Ce dulce a fost minciuna, cu mult mai bună şi mai de folos decât adevărul...

Regimul comunist expert în cele rele – în mod ocult – a încurajat acea psihoză prefăcându-se – pe faţă – a o combate.

Noi cei tineri trăiam cu totul în altă lume. Vigoarea anilor puţini de viaţă îşi avea visurile ei.

Gândurile noastre ţâşneau din iadul celulei, înălţându-se sus spre ceruri şi apoi acolo pluteau prin lumi dumnezeieşti fără teroare şi mai ales fără minciună.

Treceam vertiginos pe lângă cei ce aşteptau sosirea americanilor, devenind cu fiecare ceas ce trecea tot mai precoce, tot mai maturi şi cu picioarele pe pământ.

Am aflat târziu cum la închisoarea Aiud dintr-o cameră de tineret se lansau zvonuri care erau transmise prin morse celorlate celule, făceau înconjurul închisorii întorcându-se pe cealaltă parte

în camera de unde au pornit drept "informații" de ultimă oră. Adevărate "bombe" pline de gogomănii adăugate pe parcurs.

A fost aceasta una din distracțiile deținuților despre care astăzi nimeni nu-şi mai aduce aminte.

Nimic nu e mai grav decât credința că vei fi salvat de altul. Oamenii – în această postură – își pierd virtutile de luptători.

Povestitorii

Ca să umplem golul timpului ce se târa încet, unul dintre noi propuse ca cei ce au citit mai mult să povestească un roman. Pe loc băimărenii ni l-au arătat cu degetul pe unul din studenții de la şcoala de subingineri pe nume GONTOIU MIRCEA.

Gontoiu s-a dovedit a fi cu adevărat un bun povestitor, ba pe deasupra mai introdusese în limbajul povestirilor sale şi sintagma "tânăra fată".

Şi povestea Gontoiu al nostru cu multă patimă despre "o tânără fată" până când în rândul personagiilor apăru şi o babă pe care Gontoiu o numi "o tânără babă".

În cameră s-a produs o adevărată explozie de râs şi voie bună, încât povestea lui Gontoiu s-a întrerupt aici. Prin această expresie scopul povestirii era realizat. Voia bună era asigurată pentru mai mult timp.

...

Dar plăcerea celor mulți era să asculte, astfel că iar am început să căutăm un povestitor printre noi. L-am găsit. A fost pârât de unul dintre arădeni care l-a lăudat că este un model de om cult, fost bibliotecar la o şcoală din provincie unde a avut ocazia să citească mult, dar nu numai să citească ci şi să rețină ceeace a citit.

Numele acelui flăcău era Ion Brad.

... Nici prea frumos ca bărbat şi nici înalt ca statură, de loc grozav în calități exterioare, după care se apreciază – de regulă – oamenii la prima vedere.

Doar ochii săi de un albastru țipător se roteau în orbite liniștiți dând o și mai mare expresie zâmbetului său ce îi însenina în permanență fața.

Nu ne-a refuzat.

A început o povestire pe care nimeni dintre noi nu o cunoștea.

Vorbea rar, domol și sigur, cu fiecare amănunt din carte.

Reținuse și numele personajelor. Nu s-a încurcat niciodată în cuvinte și nici n-a ezitat vreodată lungind vocalele în căutarea ideilor.

Vreo sută de zile am stat în acea cameră. Câte zile, atâtea povestiri.

Cele mai minunate povestiri au fost tocmai mult hulitele romane de "15 lei"... Povestiri captivante cu bandiți și detectivi vestiți.

Atât de mult l-am admirat pe acest camarad încât am făcut din dânsul un model pe care l-am urmat după ieșirea din închisoare.

Nevinovații

Securitatea a zvârlit în lotul subinginerilor de la Baia-Mare și doi nevinovați.

Nu mai reținu cu ce anume l-au agățat pe Paicu, știu doar că Fulicea a scris o scrisoare unuia dintre cei ce făceau parte din "frăția de cruce" de la Școala de subingineri. Scrisoarea a fost găsită la percheziție și de aici a început hora.

În scrisoare, Fulicea își aducea aminte cu multă duioșie de plimbările făcute undeva printr-o pădure cu un peisaj încântător de la marginea orașului Baia-Mare...

Ghinionul lui Fulicea a fost că tocmai în locul pomenit de dânsul frații de cruce țineau ședințele lor conspirative.

Securitatea atâta l-a torturat pe Fulicea până când acesta a recunoscut că a făcut parte şi dânsul din organizaţie şi a semnat toate declaraţiile aşa cum le-a ticluit securitatea.

Cu voie sau fără voie, iată-i pe cei doi: "mari luptători" anticomunişti.

În condiţiile de închisoare, Fulicea ajunsese la culmea disperării.

Era greu să scoţi pe cineva dintr-o astfel de stare sufletească. Atunci colegii lui s-au hotărât să-l boteze cu un nume potrivit pe limba maghiară.

L-au rebotezat cu numele unguresc de "Fulik-ur". "Fulik-ur" pe limba maghiară însemna "domnu' Fulicea".

Sărmanul Fulicea...! Când s-a judecat procesul, la ultimul cuvânt a rostit câteva lozinci: "Trăiască Partidul Comunist", "Trăiască Republica..." şi încă câteva. În zadar. A fost potcovit cu ani grei de închisoare, după cum sunau declaraţiile de la dosar ce erau semnate de dânsul.

Sărmanul Murgoci

În cadrul lotului de la Oradea exista un flăcău de vârsta mea şi statura mea, ce părea mai mult mort decât viu. Numele lui era Murgoci.

Trupul lui părea mai mult un schelet acoperit cu o piele galbenă lividă din care izvora în permanent transpiraţie. În fundul orbitelor îi mai licăreau doi ochi ca două scântei aproape de stingere.

Oasele umerilor îi erau ieşite în relief, când îşi mişca mâinile vedeam felul în care încheieturile de la umăr erau legate între ele.

Pulpele picioarelor erau cât mâinile de groase, doar genunchii – parcă – mai rămăsese din ele şi păreau ca două gheme mari straniu înfăşurate la încheietura oaselor.

Coastele toate îi erau ieşite în relief, vertebrele pe spate puteau fi numărate...

Tuşea sec şi scuipa într-o sticlă ce-i fusese îngăduit să o aibă cu dânsul.

Sărmanul – se îmbolnăvise de "tuberculoză galopantă".

În viaţa mea mulţi morţi mi-a fost dat să văd, dar nici unul n-a fost atât de secătuit ca acest tânăr încă viu, dar care nu-i păsa de soarta lui. Era vesel şi cu moralul ridicat.

Faţă de camarazii săi din lotul Oradea părea oarecum izolat. De aceea m-am împrietenit cu dânsul.

Nu-l interesa destinul cu zilele puţine zvârlite în faţă doar să fie numărate. Îl interesau cântecele legionare şi poruncile Căpitanului pe care le memora ahtiat în a le cunoaşte, a şi le însuşi şi a le trăi în cea mai ascunsă intimitate a sufletului său.

Din atitudinea acestui tânăr mi-am formulat expresia concisă: "Până-n ceasul cel din urmă"... Figura acelui tânăr mi-a fost mie toiag de sprijin în multele obstacole ce mi-a fost dat ca să le trec.

A stat cu noi în cameră vreo câteva săptămâni, apoi a fost dus la infirmerie unde nu peste mult a murit.

Jocul de cărţi

La percheziţia făcută în zilele de început ale sosirii noastre la închisoarea Cluj, nu ni s-au confiscat cărţile de joc confecţionate din mai cine ştie ce cartoane găsite la întâmplare prin curţile închisorilor sau din ambalajele de carton în care au venit pachetele.

Jocul de cărţi era unul din cele mai eficiente mijloace de "omorâre" a timpului care în condiţii de închisoare se scurge atât de greu.

Noi copii din Sighet nu aveam cărţi de joc şi nici nu ştiam să jucăm "licitaţie" sau "66" – cele mai preferate jocuri în

puşcărie – Aşa că ne postam pe lângă grupurile pasionaților jucători făcând pe chibiții şi învățând cum vine jocul.

Iată şi un grup de patru inşi extrem de pasionați care-şi luau rolul în serios cufundați fiind cu toată ființa lor în dorul "câştigului" partidei:

Față în față se aflau Mazilu Stanciu şi Dumitru Cristea, iar de cealaltă parte, unul pe nume Paicu... şi Grovu Emilian. Toți patru de la şcoala de subingineri Baia-Mare.

Mazilu şi Cristea jucau lejer, mai mult de dragul jocului, dar Paicu şi Grovu erau cufundați în vârtejul jocului urmărindu-se unul pe celălalt ca să nu trişeze.

Paicu trişa.

Grovu îl urmărea să-l prindă cu mâța-n sac.

Cei doi adversari păreau ca două fiare ce se întâlnesc față-n față pe potecă undeva în junglă. Nu puteau trece unul pe lângă celălalt fără o încăierare majoră pe viață şi pe moarte.

Aveau şi figuri cu totul aparte față de ceilalți – modele rare pentru caricaturişti de mare talent.

Paicu avea o figură rotundă cu ochi mari, înfundați tot în orbite rotunde ca o bufniță – parcă toată expresia feței lui era dată de cercuri concentrice dispuse unul în altul. Mai avea pe cap şi un început de chelie.

Avea doar o singură cămaşă făcută ferfeniță pe care a aplicat atâtea petece din zdrențe tot putrede de culori diferite, încât nu mai semăna a cămaşă.

Subinginerii de la Baia-Mare i-au botezat cămaşa lui Paicu "armura de zdrențe cu puțină cămaşă".

Adversarul său Grovu Emilian avea o figură exact contrară lui Paicu:

O față prelungă şi osoasă, barbă spinoasă şi o mustață lungă, rară şi țepoasă. Purta ochelari cu multe dioptrii. Figura lui ducea mult cu cea a lui Vlad Țepeş.

Iată-l pe Paicu trişând. Grovu observă şi-l prinde subit de pieptul cămăşii vrând să-l tragă spre dânsul spre a-l vârâ cu nasul în

cărțile de joc. Dar "armura" lui Paicu a cedat pârâind peste tot, iar Grovu a rămas cu armura în mână iar Paicu dezbrăcat până la brâu.

Un hohot de râs a izbucnit în cameră acompaniat de aplauze furtunoase...

- "Cinste ție, cavalere Grovu", l-ai dezbrăcat de "armură" pe adversar. Nici cei mai vajnici cavaleri ai evului mediu n-au reușit o astfel de performanță.

...

Chiar și azi – după 50 de ani de la acele vremuri – mă pufnește râsul când îmi aduc aminte de acea scenă.

Fetele

Așa cum am arătat într-un capitol anterior, organizația din Oradea avea și un grup de fete. Nu mai reținem câte au fost în total. Cel mult vreo nouă...

Toate erau frumoase, dar una ieșea în relief prin ținuta ei deosebită. Numele ei era Ani și era chiar șefa lotului de fete.

Le-am văzut pe toate doar o singură dată când erau duse la celula de pedeapsă, la "neagra", care se afla tocmai în capătul coridorului, când fetele au trecut prin dreptul celulei noastre.

Față de noi, băieții, fetele erau mult mai nedisciplinate. Făceau ce făceau și tot la trei-patru zile erau pedepsite cu câteva ore de celulă neagră.

Norocul lor a fost că un gardian tânăr s-a îndrăgostit cui de Ani. Cum acesta era zilnic de seviciu într-un schimb sau altul, am profitat și noi băieții din plin de duioasa lui simpatie față de această fată.

Într-o zi, pe când treceam spre WC auzim o splendidă melodie cântată piano de către fete pe patru voci:

"Aseară la șezătoare"

...

Îmi imaginam că aceste voci nu sunt ființe umane ci îngerii din cer ne cântă spre a ne înveseli.

Aveam impresia că zburam în alte lumi, că trupul îmi este imaterial şi că pluteam – fiind numai duh – undeva la marginea paradisului...

Fetele au calculat bine momentul când treceam prin fața uşii lor şi ne-au făcut acea surpriză deosebit de plăcută.

Noi nu puteam să ne revanşăm deoarece eram tocmai la capătul coridorului... Astfel că am rămas datori pentru vecie acestor fete minunate.

...

Concertul

Unul câte unul ne întorceam tăcuți în cameră aşezându-ne la locurile noastre. Cu toții eram fermecați de cântecul "sirenelor" din celălalt capăt al coridorului.

Nu ştiu ce or fi simțit ceilalți, dar eu parcă mă imaterializasem. Pluteam cu gândul peste mări şi oceane, peste păduri, peste câmpii şi poiene însorite. Treceam prin hățişuri cu umbre licărinde de mesteceni...

Imaginile copilăriei de al cărui hotar încă nu mă depărtasem prea mult îmi apăruseră toate în față cu plăsmuirile ei pline de zmei şi Feți-Frumoşi, dar mai ales cu Ilene-Cosânzene.

Farmecul iubirii ce atunci înmugurea în suflet mă copleşise cu totul. Zeci de paradisuri simțeam că se perindă prin fața minții mele şi puşcăria cu mizeriile ei nu mai exista. În starea aceea puteam să mor că nu mi-ar fi păsat de o astfel de soartă...

*

În închisoare vuia un fel de gălăgie ce ducea cu un vâjâit surd. Şi vuietul punea un fel de barieră fonică între noi cei din cameră şi gardianul care se ocupa cu treburile sale pe coridor.

O asemenea liniște se așternuse în cameră încât forfota de dimineață a închisorii se percepea ca zumzetul unui știubei de albine o depărtare oarecare.

Niciunul din noi nu îndrăznea să rupă această tăcere profundă, ci tacit fiecare asculta acordurile serenadei ce o dăduseră fetele când am trecut prin dreptul ușii lor. Sufletele noastre păreau o vale în care ecoul cântecului se repeta de zeci de ori tot mai stins până ce se pierdea în adâncul liniștii din suflet.

Pe la sfârșitul acestei liniști depline, unul din subinginerii de la Baia-Mare – pe nume Mazilu Stanciu- începu să fredoneze – cu o voce splendidă de tenor- un cântec nemțesc de dragoste "Marianka".

Era cântat în limba germană.

Pe loc i se adăugă și Dumitru Cristea – tenor și dânsul de mâna întâi. Apoi Grovu Emilian cu vocea lui de bas, Gontoiu Mircea-bariton, Murgu Silviu, Amza Petre-gălățeanul, și alții dintre subingineri care aveau voci bune de cântat.

Melodia era cea mai potrivită – ca replică la cântecul fetelor.

Păcat că ele nu ne auzeau.

Dar corul nu s-a limitat doar la subingineri.

Și cei din Arad, orădenii și chiar noi, sighetenii, aveam buni cântăreți. Cu toții au început să-i acompanieze pe subingineri printr-un murmur perfect acordat. Am închis ochii spre a nu-mi strica visul pe aripile căruia pluteam în lumi de basm.

Când am terminat de cântat am aplaudat cu toții uitând pentru moment că suntem în închisoare.

Gardianul a deschis ușa zicându-ne:

- Mai încet că se aude până jos la administrație. Apoi a închis-o, dar nu de tot. Ne-am dat seama că-i plăcuse și lui cântecul, de aceea a lăsat ușa întredeschisă căci deschisă de tot o lăsa numai "îndrăgostitul" nostru și acesta era de serviciu după masă în ziua aceea.

Unul dintre noi propuse să facem un adevărat concurs de coruri pe grupuri.

Cu toții au aplaudat ideea.

Primii la rând erau băimărenii, subinginerii şi elevii. Urmau cei de la Oradea şi Arad, noi maramureşenii fiind cei mai tineri am rămas ultimii ca să arătăm ce putem.

*

Iată-i pe tenori strânşi pachet: Mazilu Stanciu, Cristea Dumitru, Amza Petre, Silviu Murgu şi încă vreo doi.

În spatele lor baritonii cu Gontoiu Mircea şi câțiva elevi.

Emilian Grovu şi încă vreo trei formau galeria başilor. O adevărată formație corală căreia îi lipsea dirijorul.

Începură să cânte:

"A fi părăsit
De fata ce-am iubit
Mai bine zău
Bătut de Dumnezeu."

...

Vocile formate ale băimărenilor erau atât de sublim armonizate încât pe mine – a puține ştiutorul – mă făcură pur şi simplu să mă pierd într-o adevărată visare, uitând pentru moment unde mă aflu.

Gardianul îşi adusese scaunul în fața uşii ca să audă şi el această frumusețe de cântece şi deschise uşa ceva mai mult.

Tot ce-au cântat băimărenii – pentru noi sighetenii – era în "primă audiție". Acele cântece nu le mai auzisem niciodată. Abia atunci ne-am dat seama că nu suntem noi chiar atât de buni cântăreți precum ne consideram.

Flăcăii din Baia Mare erau la zi cu cântecele moderne compuse la ultimul "răcnet" al tehnicii. Astfel ne-au cântat cel mai modern cântec ce se strecurase ilegal prin mulțimea cântecelor comuniste cu care oficialitățile se străduiau să ne intoxice: "Racheta"

"Sunt sătul să stau pe acest pământ
Înspre zări albastre îmi iau avânt
Vreau să ştiu şi eu ce este nou în cer.
Totul mă îndeamnă să pornesc,
Chiar din vis racheta-mi făuresc
Şi încep călătoria spre mister.

Cu racheta vreau să fac mia de mile
Şi să rătăcesc prin astre două zile
Şi-n viteză să pornesc tot mai departe
Înspre Venus, Jupiter sau înspre Marte.

Să zbor către Soare
Şi să-i fur o rază mică de splendoare,
Să mă cert cu Luna
Şi din Calea Laptelui să-mi stâmpăr setea mea.

Să pornesc cu Carul Mare-n croazieră,
Să-mi agăţ o stea de-argint la butonieră
Şi să văd cum stelele devin geloase
Că pământul are stele mai frumoase.

În valiză-am luat tot ce-am putut:
Radio, termos, aţă de cusut,
Pijamaua galbenă şi surogat,
Tabachera plină cu ţigări
Şi-un carnet micuţ de însemnări
Şi-aparatul nou de fotografiat.

Şi racheta mea mă poartă-n goana mare,
Cu Diana o pornesc la vânătoare,
Iar pe Venus sărutând-o -aşa, în goană-
Îi ofer inelul lui Saturn podoabă.

Să zbor către Soare
Şi să-i fur o rază mică de splendoare,
Să mă cert cu Sirius,
Care ne-ncetat dansează şi m-a enervat.

Mă opresc puţin să văd Steaua Polară,
Dânsa iute mă tapează de-o ţigară . . .
Şi curând sătul de-atâtea zări senine
Mă trezesc cuminte iarăşi lângă tine.

Mă vedeam zburând prin spaţiu printre mii de stele ce păreau a fi chiar zâne... Gardianul de pe coridor ne devenise complice. Cu urechile ciulite savura cântecele noastre, iar cu ochii ţinea "şestul" ca să nu fim surprinşi de mai marii puşcăriei.

Iată-l pe Emilian Grovu ("Ţepeş Vodă" al nostru) cum acompaniat de ceilalţi începu cântecele cele mai moderne pline de elemente hazlii:

"A, a, Africa.
Sunt bărbat african
Şi sunt rudă cu Tarzan
Şi mă fâţâi prin banane
Şi prin aeroplane.
Maimuţele au disperat
De vestea ce au aflat
Că sunt bărbat african"
...

Flăcăii băimăreni erau dezlănţuiţi pe cântat, iar noi ceilalţi pe ascultat.

N-am sesizat trecerea timpului. Ne-am pomenit doar cu un damf de poşircă cu arpacaş ce venea de jos de la parter unde era bucătăria puşcăriei. Acesta era semnul că ciorba se toarnă în

ciubere spre a fi distribuită deținuților. Deci, încă o jumătate de oră până ajunge la noi.

Corul băimărenilor și-a încetat concertul cu minunatul imn al minerilor pe care noi ceilalți îl auzeam pentru prima oară:

"În fund de munți când noi intrăm
Cu bun noroc ne salutăm
Iar când ieșim din sânul lor
Noi toți noroc strigăm în cor
...
Și moartea vine tot mai des
Să vadă ce-are de cules
Din lumea noastră fără cer
C-așa-i viața de miner."
...

Celelalte două formațiuni corale – a arădenilor și orădenilor – precum cea a noastră, a "moroșenilor", urmau după masă sau ziua următoare.

O veste tristă

A trecut și masa de prânz. Gardianul ne scosese pe toți la program, adică la WC-ul din capătul opus al coridorului.

Trecând pe lângă camerele vecine ce aveau ușile puțin întredeschise am aflat că înainte de masă, în una din aceste camere au sosit câțiva inși de la securitatea din Oradea. Era prin iunie-iulie 1949.

Cu permisiunea gardianului, Aurel Vișovan s-a strecurat în acea cameră pentru ca să afle ultimele știri.

După vreo trei minute s-a întors în camera noastră.

Era transfigurat. Fața i se înroșise iar în ochii săi – pentru prima oară – vedeam sticlind două lacrimi.

- Ce s-a întâmplat, domnu' profesor?

După câteva clipe de ezitare ne-a răspuns oftând:

- Lică Popşa a fost împuşcat de securitate.

O tăcere grea s-a aşternut peste toţi sighetenii. Îl cunoşteam şi noi elevii pe Lică Popşa, dar numai din vedere. Era un flăcău frumos cu faţa senină. Mi-a rămas întipărit în minte când într-o zi de sărbătoare l-am văzut plimbându-se cu Aurel Vişovan pe trotuarul de lângă clădirea prefecturii din Sighetu-Marmaţiei. Ţinuta mândră a celor doi tineri studenţi mi s-a fixat adânc în suflet şi a constituit pentru mine un model ce merita imitat... Chiar şi azi la bătrâneţe când mă plimb de unul singur vorbind cu mine însumi, în faţa mea apar mereu cei doi tineri şi îmi corectez pasul şi ţinuta după modelul cel văzut într-o singură clipă atunci în vremurile de demult.

Resemnaţi, ne-am aşezat fiecare pe locurile noastre într-o tăcere profundă. Chiar şi ceilalţi camarazi din cameră din respect pentru noi, vorbeau în şoaptă.

Dintre toţi doar Vişovan nu mai avea astâmpăr. Nu se putea împăca cu vestea morţii celui mai bun camarad al său. Dar în zadar... Din toate etapele vieţii moartea-i ultima şi fără leac.

Vişovan – ca trezit din somn – ne face nouă sighetenilor un semn cu mâna ca să ne strângem în jurul său:

- La imnul legionarilor maramureşeni se va adăuga următoarea strofă în memoria lui Lică Popşa:

"Strigoi,
Din reci morminte am înviat
S-aducem groaza-n lume, în lumea nedreptăţii
Cu coasa-n mâini peste păcat ne-am ridicat
Să străjuim altarele vieţii.

Sub cruci de duşman frânte
Mormintele ni-s goale
Căci am răspuns chemării lui Horia cel viteaz

Să vină legionarii şi morţii să se scoale
Strigoi din lumea apusă s-aducem groază azi!"

Aurel Vişovan ne-a zis:

- Pregătiţi-vă repetând în colţul acesta, căci mâine vom cânta "Rapsodia Maramureşului".

Partea a doua a concertului

În ziua următoare elevii de la Oradea împreună cu cei de la Arad ne-au incitat auzul cu nişte melodii simple, şcolăreşti, dar pe care noi cei din Sighet nu le ştiam.

Dintre toţi cei ce ce cântau am reuşit să disting, oarecum să separ de restul, vocea de tenor a lui Ion Brad – marele nostru povestitor – şi a lui Ghiţă Brânda – şeful lotului Oradea.

Vocea lui Ghiţă Brânda era plină, clară, răsunătoare, ca a unui clopot mare de biserică, cu mult argint în compoziţia lui.

M-am tot mirat şi mă mir şi astăzi de ce Ghiţă Brânda nu şi-a valorificat acest talent dăruit de Dumnezeu la naştere? În mod sigur ar fi realizat mult cu eforturi minime...

Ne-a venit rândul şi nouă sighetenilor.

Bunii noştri cântăreţi în frunte cu Nelu Dunca şi Vişovan luară loc înghesuiţi unul lângă altul, iar noi cei mai slabi – pe de lături.

Atenţia tuturor era încordată la maxim, căci nu era vorba de un cântec oarecare ci de un poem pe ca noi copii l-am botezat "Rapsodia Maramureşului". Îl compusese Vişovan în anul precedent la închisoarea Sighetu Marmaţiei.

Gardianul cel îndrăgostit de Ani era la uşa fetelor, îmbrobodit cu totul de ceaţa înşelătoarei iubiri. Astfel că ocazia unei desfăşurări în plin era unică.

"În cântecul tulnicului
Munții Maramureşului gem

Slugile rele se tem
Frunza se scutură
Pâraiele susură
E semn de furtună cu țurțură

Munții Maramureşului gem
Blestem de potop şi de pară
Pe toate năpârcile ce au năvălit în țară
Pe toate domniile cu sufletul de fiară.

Munții Maramureşului gem.
Munții Maramureşului cântă

Prin crânguri se aud doar cântece de dor
E jalea codrilor, doina haiducilor

Daina mândră şi daina
Şi iarăşi mândră daina.

Plini sunt codri, plini sunt de pribegi cărări
Se aud în noapte ale lor chemări
Se aud în noapte ale lor chemări

Tu, Căpitan de peste munți revino iar
Te aşteaptă Borşa într-un potop de foc şi jar
Feciori cu fruntea lată un joc nebun au prins
În jurul focului aprins
În jurul focului aprins.

Peste dealuri şi văi o doină
Îşi duce haiducul ce creşte în văpăi

E doina mea, doina codrilor mei
Doina munților mei
Tu, doină, ce dragă-mi eşti

Tu focuri pe coaste
Aprinzi pentru ai tăi
Ce pururi stau gata sări peste călăi

Voinicii tăi Codrene sunt gata azi să răsară
Din mii de ascunzişuri sub semnul tău cel sfânt
Se duc ca să învingă în dragostea lor de țară
De nu – din tot să fie o apă şi-un pământ

Pe dealuri stau azi oşti de legionari
Cu pumnii încleştați a vifor mare
Vor să arate lumii că sunt tari
Şi au în suflet sfintele altare

Rupți din al prigoanei nopți de ger
Pe urmele lui Bogdan de peste Maramureş
Ne-am răzvrătit sub semnul Gărzilor de Fier
Să ducem țării steagurile-n iureş.

Porunca ne-o cunoaştem
Că-i celtuită-n vreme
Cu şapte mari pecete
Şi mii de juruinți.

Gem apele din Iza
Şi satele Mărene
Vişeul şi Cosăul
Stau dârze-n răspântii

Furtuni
Ne-au zămislit pe vârf de munți
Prin scânteieri de spadă și urlete de fiară,
Ne-am botezat cu sânge de eroi căzuți
Și-am fost crescuți în dragoste de țară.

Reci râuri de lumină
Se-nalță către soare
Purtând prinos de jertfe
Acolo sus în cer,
Își crește aripi Pietrosul
Sub falduri legionare
Gutâiul și Țibleșul
Stau strajă Gărzi de Fier.

Tumult
Ni-e Căpitane sufletul
Căci varsă vii torente
Iluminări de vrere.
Ni-e gândul alb
Ca-n salba țării cântecul
Și dorul nostru-i marșul de-nviere.

Trimite-ne Arhangheli
Cu steaguri legionare
Să fluture în luptă
Să ne deschidă drum,
Voim o țară nouă
Și mândră ca un soare
Stăpâni la noi acasă
Să fim, români, de-acum.

Strigoi
Din reci morminte am înviat

S-aducem groaza în lume
În lumea nedreptății
Cu coasa în mâini, peste păcat ne-am ridicat
Să străjuim altarele vieții.

Sub cruci de dușman frânte
Mormintele ni-s goale
Căci am răspuns chemării
Lui Horia cel viteaz
Să vină legionarii
Și morții să se scoale,
Strigoi din lumea-apusă
S-aducem groază azi!

S-aprind în noapte focuri sacre multe
Din inimă de legionar
Sub steagul zdrențuit în mii de lupte
Noi ardem focuri la hotar
Să spunem zărilor,
Voinicii codrilor,
C-avem un dor plinit prin foc și fier
Și din cununi de flori
Să-ncingem viitor
Ce va fi scris pe aripe de cer
Ce va fi scris pe aripe de cer

Să creștem crezul nostru schijă de oțel, oțel călit,
Și steagul nostru în veci nebiruit, nebiruit să fie,
Să încrustăm în lume o Românie,
O Românie mândră ca un mărgărit.

*

O uimire și o bucurie nespus de mare a pus stăpânire pe toți ceilalți camarazi de cameră a căror fețe s-au luminat dintr-o dată. Trupurile lor încovoiate de foame și mizerie s-au îndreptat dintr-

odată şi eram – de acum – alţii, cu totul alţii decât cei ce am fost cu câteva minute mai înainte.

Tudose Radu – şeful lotului de subingineri – l-a îmbrăţişat şi sărutat pe Vişovan plin de emoţie şi cu lacrimi în ochi. Apoi fiecare pe rând, l-a felicitat pentru frumoasa compoziţie cu care moralul tinerilor a fost ridicat la înălţimi nebănuite.

Vreo câteva zile, în cameră s-a învăţat această compoziţie – versuri şi melodie – până când toată lumea a învăţat-o bine.

Fumatul

Aşa cum am arătat într-un capitol anterior, la închisoarea din Cluj se puteau cumpăra ţigări şi fructe. Fructele au fost – în cele din urmă – interzise datorită "pericolului" îmbolnăvirii de dizenterie, iar ţigări am cumpărat o singură dată la limita raţiei pe o lună –150 sau 300 (nu-mi amintesc precis).

Noi, sighetenii, nu fumam în timpul postului mare şi în postul Crăciunului, în restul timpului fumatul devenea o adevărată festivitate cu mult haz.

În închisoare ţigara se fuma cu multă economie.

Ţigara de bază era "mărăşeasca". Avea un tutun bun, era şi bine făcută. Nici prea uscată, nici prea umedă.

De regulă ţigara era tăiată în trei cu o lamă sau în lipsa acesteia cu coada lingurii care era ascuţită.

Treimea de ţigară se introducea în ţigaret şi astfel se fuma până la ultimul fir de tutun.

Grupul nostru era mai primitiv. Fumam ţigara prin rotaţie. De regulă, o ţigară rezista la cel mult două ture.

Am reuşit ca din ritualul fumatului să facem un adevărat circ.

Când ajungea ţigara la mine şi la Nelu Dunca ceilalţi îşi puneau mâna la ochi ca să nu vadă "dezastrul" ce se produce. Alţii se închinau rugându-se lui Dumnezeu să treacă cât mai grabnic

acele clipe de "groază" când dispărea orice speranță de a mai ajunge vreodată să le vină și lor rândul.

Nu era permis să avem asupra noastră cutia de chibrituri. Ni se dădeau doar bețele și scăpăriciul. Printre noi se găseau experți în despicarea chibritului în două cu ajutorul unui ac sau cu un vârf de lamă de bărbierit. În felul acesta dublam numărul "focoaselor" prelungind "bătălia".

Bătaia la "textile"

Secția politicilor avea și un planton care făcea diferite servicii gardianului. Era la dispoziția lui.

Bineînțeles, plantonul era un tânăr hoț de pe secția de drept comun.

Într-o zi – când gardianul era plecat – ne povesti cum dânsul a fost bătut de miliție la "textile".

Cu toții au izbucnit în râs.

După ce planonul a plecat, Emilian Grovu pe un ton extrem de serios ne-a înfruntat pe toți zicând:

- De ce râdeți de el? Omul și le simte ca niște zdrențe, ori zdrențele fac parte tot din categoria textilelor. Așa că n-a făcut nici o greșeală de exprimare...

*

Povestea plantonului cu "bătaia la textile" i-a făcut pe mulți să-și amintească de diferite gogomănii și "perle" ieșite din gura gardienilor:

- La închisoarea din Satu-Mare băieții jucau cărți sau șah. La un moment dat au sesizat vocea directorului undeva pe coridor. Unul din băieți – care ținea șestul, îi avertiză pe ceilalți: Atenție, vine ștabul!

Gardianul de pe secție trăgea cu urechea la ușă și îi raportează imediat directorului că "bandiții" l-au botezat cu numele de "șvab".

Intrând directorul în celulă îi întrebă pe deținuți:

- Chiar am eu figură de șvab?

- Nu, domnule director. Noi am zis că vine "ștabul". Dar gardianul interveni explicând: -"Ștab-șvab" tot una e.

*

La închisoarea Aiud era un gardian care folosea cuvinte "radicale" trântindu-le ca nuca-n perete:

Zicea gardianul când intrau băieții în cameră, după plimbare:

- Acum închideți ușile "lugubru și silențios" și așteptați în "convalescență".

Foamea îmi întunecă rațiunea

La un moment dat, am început să slăbesc, să simt o adevărată prăbușire a tuturor țesuturilor din organism. Pusese stăpânire pe mine o foame atât de crâncenă încât când se servea masa mă apucam un tremur necontrolat, o adevărată obsesie ce-mi întuneca rațiunea și bunul simț.

Mi-am făcut un plan cum aș putea obține o porție dublă de arpacaș. Măcar o singură dată să mă simt sătul. Foamea îmi stimula imaginația și îmi dădea siguranța că voi reuși.

Când s-a servit masa, fără să-mi pese că gardianul se uita la mine, i-am vârât polonicarului un pachet de țigări în buzunar.

Gardianul – înțelegător – n-a zis nimic.

Hoțul, puțin jenat, (o jenă hoțească) se feri puțin, așa cum se feresc frizerii când le dai bacșiș. Apoi liniștit și cu conștiința împăcată îmi turnă două polonice de arpacaș în gamelă, umplând-o până la ras.

O bucurie de nedescris m-a cuprins. Tot corpul se înveselise până la ultima celulă a corpului meu.

Cu degetele aproape arse (căci ciorba era fierbinte) m-am aşezat jos turceşte ca să savurez în linişte bunătatea cea cu vârf şi îndesată.

Când eu am ajuns la jumătatea gamelei ceilalţi au ajuns la fund. De-acum se auzea cum râcâiau cele 63 de gamele poate-poate vor mai stoarce ceva de pe fundul lor.

Abia atunci m-am trezit simţind o jenă nemaipomenită că pune stăpânire pe mine. Înghiţeam cu noduri. Îmi era cu neputinţă să privesc pe cineva în ochi. Mă chinuia prostia ce am făcut-o şi scrupulele mă copleşiseră din toate părţile. Aveam senzaţia trădătorului care-şi regretă fapta, dar nu găseşte soluţia de a se linişti.

Acesta era în cugetul meu. În schimb camarazii din cameră nu gândeau la fel. Ei au acceptat – pur şi simplu – şmecheria folosită de mine şi mă admirau pentru îndrăzneala de care am dat dovadă.

Mult mai târziu am aflat părerile lor şi abia atunci au încetat şi regretele faptei pe care o făcusem. Cu toate acestea hotărârea de a nu mai face astfel de fapte a rămas definitivă.

Am atins culmea prostiei

Într-una din zile se iscă o discuţie între cei bine pregătiţi şi având mai multe cunoştinţe.

Subiectul era "deosebirea dintre ştiinţă şi cultură".

Eu ascultam cu mare atenţie.

Mă ştiam pe mine mare ageamiu în materie. Un adevărat prostovan în carne şi oase, motiv pentru care mă abţineam să intru în polemica ce se iscase.

Totuşi – până la urmă – n-am reuşit să mă abţin, ci am trântit una cu bâta în tău, încât şi azi (după 50 de ani) roşesc când îmi aduc aminte.

Nistor Man compara literatura cu o pădure de brad dătătoare de oxigen. Ca o mireasă frumos gătită spre care sunt îndreptate privirile tuturor mesenilor... Cultura e cea care modelează şi şlefuieşte făcând din brută – om.

Dar eu de colo sării înfruntându-l pe Nistor în zisa lui bine gândire:

- Ce poeți?!... Ce scriitori?!...Aceştia-s nişte palavragii care mănâncă pâinea de pomană. Matematicienii, oamenii care crează tehnică şi dau invenții – numai aceştia-s de valoare pentru că rezultatul muncii lor se vede, produce bani, interesează, ajută, îmbogățește... ceilalți macină în vânt palavre.

Nistor privi la mine cu capul plecat ca omul cel milos ce vrea binele prostului dar este refuzat cu gravă înfruntare.

...

Nu peste mult, Dumnezeu îmi va trimite harul Său şi mintea se va lumina instantaneu fără ajutorul vreunui prieten sau forțelor proprii.

Astfel acea prostie a fost ultima pe care am rostit-o dezinvolt şi cu toată convingerea.

Vestea cea bună

Într-o zi – după ce am învățat bine să joc cărți – în timp ce puneam toată pasiunea ca să câştig, auzii un murmur ce traversa camera.

Am lăsat cu toții jocul strângându-ne roată în jurul celor doi care ne aduceau vestea cea mare tocmai de la WC-ul din capătul coridorului unde au golit tinetele şi care era locul cel mai propice de întâlniri discrete şi culegere de informații de "ultimă oră".

A sosit un tânăr de la închisoarea Târguşorul Nou, închisoare ce ne aştepta pe noi.

"E raiul pe pământ".

Băieții sunt liberi prin curte, pot să se joace, pot să facă ce vor.

Dormitoarele n-au gratii spre interiorul curții

Există ateliere de țesătorie în care – dacă vrei – poți să muncești...

Se primesc pachete de câte 5 kilograme de alimente o dată pe lună.

Curtea închisorii e mare. E plină de castani și tei bătrâni. În mijlocul curții există și un bazin de înot. Ce mai tura-vura, e "raiul pe pământ".

O asemenea bucurie pusese stăpânire pe mine încât aveam impresia că mai crescusem câțiva centimetri în înălțime.

I-am pus pe cei doi care ne aduseseră vestea să mai povestească o dată, și încă o dată, și încă o dată și tot nu ne mai săturam de ascultat.

În mintea mea incendiată am imaginat pe loc un teren de basm în care mă vedeam trăind tot tânăr de 17 ani la infinit. Am uitat până și de judecata care ne aștepta, precum și de ziua în care aș fi putut fi pus în libertate.

Parcă-n urechi îmi striga un glas plăcut:

La Târgșor, la Târgșor, cât mai curând la Târgșor!

Doamne, numai să nu se termine "raiul" până ajungem și noi acolo.

În sufletele noastre, perfid se strecura și îndoiala că regimul acelei închisori a minorilor să se schimbe până ajungem noi acolo după zicala:

"Unde-i bine nu-i de mine. Unde-i rău hop și eu".

Ion Ladea

Vestea cea bună despre închisoarea Târgșor ne-o adusese un băietan de vreo 14 ani care tocmai se întorcea de la închisoarea

Târgşor şi urma să fie pus în libertate. Numele lui era Ion Ladea, fiul sculptorului LADEA.

Ladea era implicat în lotul de Frăţii de Cruce din Cluj.

Camarazii lui, toţi cu trei-patru ani mai în vârstă, au avut ocazia să se vorbească între ei înainte de proces şi să nu recunoască nici unul că Ladea ar fi făcut parte din organizaţie.

Se vede că securitatea s-a prefăcut că acceptă aceasta şi astfel Tribunalul Cluj (l-a indicaţia securităţii) l-a achitat pe Ladea.

De!... trebuiau şi comuniştii să dea dovadă că ştiu să judece "corect". După câte cunosc, a fost singurul caz de achitare a unui inculpat în perioada marii terori instituită la data de 14/15 mai 1948. Ce pericol putea să reprezinte pentru stabilitatea regimului comunist un băieţel de 14 ani?!...

Cu toată sentinţa de achitare a lui Ladea, acesta a fost încarcerat la închisoarea Târgşorul Nou şi acum după un an de la arestare era dus la închisoarea Cluj pentru a fi pus în libertate. Vorba să fie!...

Securitatea a avut grijă să-i însceneze alte activităţi şi astfel să-l mai ţină arestat şi pus la probe grele pe bietul copil.

Entuziasmul veştii aduse de Ladea ne făcea pe noi să auzim un strigăt din interior asemeni cruciaţilor când au ajuns la porţile Ierusalimului:

- Ierusalimul!... Ierusalimul!...

Încep judecăţile

Într-o după-amiază, caraliul anunţă nominal pe subinginerii de la Baia-Mare că mâine vor fi judecaţi. Să se îmbrace în cămăşi curate şi ce au mai bun. Apoi au fost scoşi pe rând câte unul pe coridor spre a fi bărbieriţi.

Ceasul acesta îl aşteptam demult cu sufletul la gură.

Astfel, chiar şi noi cei mai tineri a căror imaginaţie se învârtea prin sferele înalte hrănindu-se mai mult cu vise am coborât

pe pământ. Pe acest pământ unde e sau prea cald încât te frigi, sau prea rece încât îngheți... Pe pământul acesta – parcă – anume făcut ca să nu ne tihnească.

Vişovan începu să ne facă instructajul ca nu cumva vreunul dintre noi să facem pe nebunul adoptând o atitudine bățoasă.

În fața acestor fiare, o atitudine cât mai puțin intransigentă putea să ne dubleze sau chiar să ne tripleze pedepsele.

Indiferent de credință sau speranța ce o aveam, o pedeapsă mică era de preferat...

...

Rând pe rând au fost judecate şi celelalte grupuri existente în cameră – ultimii am fost noi, sighetenii.

Mi-am scos din raniță cămaşa albă şi am tot întins-o în toate felurile căci era rău şifonată. Era în luna mai 1949. Cerul senin ca lacrima şi căldura plăcută de primăvară ne îndemna pe toți să fim cât mai lejer îmbrăcați. Instinctul iubirii dăduse în floare cu tot frigul, cu toată foamea îndurată, cu tot întunericul celulei.

La vârsta de 17 ani împliniți i-a sosit timpul şi-l auzeam cum cântă în suflet cu glas amăgitor...

Aproape toată noaptea n-am dormit din cauza emoției. Parcă mă pregăteam de nuntă nu de puşcărie.

De la puşcărie la Tribunal

Am fost strigați pe nume şi numărați pe coridorul din fața uşii de la cameră, după ce în prealabil s-a dat alarma în închisoare. Astfel ne-am deplasat pe coridoareale pustii ale puşcăriei coborând până sub poarta închisorii.

Un nou apel şi o nouă numărătoare a avut loc la ieşirea în stradă unde ne aştepta un nou cordon de ostaşi în termen, conduşi de un sergent major reangajat, care făcea fițe cu pistolul în mână dându-şi importanță în fața noastră şi a populației care trecea pe stradă.

Ca tineri ce cunoşteam instrucţia, ne-am încolonat în mijlocul străzii după înălţime. În frunte Vişovan, Nistor şi Ionică Motrea, iar la coadă cei doi "pociumpi": eu şi Nelu Dunca. În jurul nostru vreo zece ostaşi echipaţi cu arme uşoare: pistoale automate şi carabine cu baionete lucii... un întreg arsenal de armament pentru orice eventualitate.

Am pornit milităreşte potrivindu-ne pasul ca să mergem în cadenţă. Disciplina e bună şi în faţa morţii pentru că dă putere şi alungă frica.

Clădirea tribunalului militar era situată în spatele puşcăriei. Drumul până acolo a fost scurt. Am cotit-o doar de două ori la stânga şi iată-ne în faţa uşii. Un alt gradat care tocmai ne aştepta, strigă:

- Pluton!

Iar noi... jap... jap... jap... am bătut pasul de front.

- Stai!

Am oprit milităreşte auzindu-se un singur pas ca la gărzile de onoare anume instruite pentru primirea demnitarilor străini:

- Ce faci, mă? strigă sergentul major care ne conduse.

- Lasă tu asta. Ăştia ştiu mai multă militărie decât tine.

Judecata

Printr-un cordon de ostaşi am intrat în sală unde lume peste măsură de multă ne aştepta înghesuită , să asiste la proces.

Din asistenţă făcea parte o fetişcană durdulie, frumoasă şi "dată dracului" care mă fixa pe mine arătându-mi un mic pachetel, ce, după câte se vedea, îmi era destinat mie.

Fata era verişoara mea, Ana, născută şi crescută în Cluj. Acum o vedeam pentru prima oară.

Se vedea că-şi face planul cum să-mi plaseze pachetul.

Mai întâi îl fixă cu ochi galeşi pe ostaşul ce stătea tocmai în dreptul nostru, învăluindu-l cu vraja unei drăgăstoase priviri, iar prin spate îmi plasa mie pachetul.

Ghinionul meu a fost că ceva mai în spate, un caraliu care, zelos, ne supraveghea, a observat. Rapid s-a îndreptat spre mine. La rându-mi, cu o iuţeală de mână de adevărat scamator, am scos din pungă ţigări, bomboane şi câteva prăjituri, atât cât am putut cuprinde în palmă, pe care le-am plasat între mine şi Gicu Bulacu pe bancă.

Caraliul mi-a smucit din mână punga – pe jumătate goală – admonestându-mă. N-a sesizat că din conţinutul ei lipsea jumătate...

Oricum, pentru mine, era prima victorie pe ziua aceea.

*

Completul de judecată întârzia, iar noi ne plictiseam. Ca să umplem golul – am început să ne hârjonim încât cu greu puteau să se stăpânească gardienii. Profitam de neputinţa lor de a striga la noi sau de a ne pedepsi...

În sală intră un ofiţer înalt, subţire şi ager în mişcări cu mustaţă neagră a la Hitler. Acesta era procurorul.

Cam la un minut după venirea procurorului, uşa se deschise şi iată-i pe "hingheri".

Procurorul strigă cu glas autoritar: Tribunalul! – la care toată lumea se ridică în picioare.

Cum eu eram pornit pe şotii, îi zic lui Gicu Bulacu:

- Hai să tremurăm puţin din genunchi ca să fie în ton cu momentul.

Gicu mi-a răspuns:

- Fii serios, măcar acum.

Ce era să fac? Am tremurat singur dar numai din piciorul drept, vecin cu Gicu Bulacu.

În fruntea completului de judecată, păşea ţanţoş un bărbat burtos cu o faţă mare, având gradul de maior. Era preşedintele completului, maiorul Vlasu. După el urmau doi popândăi în civil,

având ținuta de copii ai străzii evadați din mai știi ce școală de corecție. Urma încă unul cu un maldăr de hârtii în brațe. Acela era grefierul.

*

Hopul cel mai greu în tot cursul procesului a fost răspunsul la întrebarea dacă-mi pare rău că m-am înrolat în "frăția de cruce"... Am avut o senzație ciudată când i-am dat răspunsul președintelui... Parcă mi-aș fi smuls inima din piept. Cu greu am rostit *da*.

N-aveam încotro. Trebuia să execut ordinul lui Vișovan Aurel. Cu toată zvăpăiala mea copilărească, eram unul din cei mai disciplinați "copii de trupă" a lui Vișovan. Cuvântul său pentru mine era lege.

Cel mai mult m-a uimit actul de acuzare al procurorului. Acesta se compune din două părți distincte: În prima parte era vorba de activitățile "criminale" pe care le-am dus înainte de a ne fi născut până în ceasul înființării organizației. Acest segment al actului de acuzare era citit de pe o foaie de hârtie și era presărat cu mulți ghimpi otrăvitori: "Criminali", "teroriști", "fasciști", hitleriști", etc...

Am remarcat că termenul de "legionar" n-a fost pomenit niciodată. Cu mintea mea de atunci n-am reușit să înțeleg de ce ne acuza cu lucruri pe care nu le-am făcut, excluzând adevăratele fapte pe care le-am săvârșit.

Când a urmat partea a doua a rechizitoriului, procurorul a lăsat la o parte hârtiile și a vorbit liber.

Nu ne-a acuzat prea rău. Ne-a prezentat mai mult ca niște copii ce am fost duși în eroare de elementele fasciste existente în țară.

Dacă ar fi să compar apărarea avocaților cu acuzarea procurorului, cu mâna pe inimă aș putea jura că mai mult ne-a ajutat acuzarea decât apărarea...

La ultimul cuvânt am fost luați în ordine inversă. S-a început cu mine și s-a terminat cu Vișovan.

Am zis că n-am nimic de spus. Ceilalți au făcut –aproximativ – la fel... Doar când a venit rândul lui Vișovan, acesta și-a formulat în alt mod acest ultim cuvânt care nu era decât o formalitate ce nu se consemna niciunde.

Vișovan și-a asumat întreaga vină și a cerut să fie numai el condamnat și pentru noi ceilalți.

"Nu mă înspăimântă anii" a rostit el plin de convingere dar și cu mândrie, căci nu avea de unde să știe ce au pregătit mișeii pentru studențimea română la închisoarea Pitești.

Doamne Dumnezeule, cine oare și-ar fi putut imagina ce grozăvii urmează la rând?!

Judecata s-a terminat

Primii care au părăsit sala de judecată au fost membrii completului de judecată, apoi întreaga asistență de la proces și – în sfârșit – noi.

Am fost introduși în camera de așteptare a osândiților.

Era spre seară. Soarele apunea trist și singuratic privind spre noi cu ultimile raze până dispăru complet după acoperișul unei case.

Acel tablou ne imprimase tuturor o stare de nostalgie și de tăcere profundă. Ne plimbam cu toții fiind fiecare doar cu gândurile lui, când deodată ușa se deschise și apăru sergentul major, șeful escortei, care-i făcu semn cu mâna lui Vișovan să se apropie:

- Ascultă, domnule. Eu pe dumneata te-aș împușca. Ai nenorocit viața acestor copii.

La rândul său Vișovan i-a răspuns ceva extrem de usturător la care s-au adăugat și 18 priviri tăioase ce l-au făcut pe pămpălău să închidă grăbit ușa...

*

Pe când ne-am încolonat de plecare, întunericul s-a făcut beznă și lumea dispăruse de pe străzi. Doar ici colo câte o pereche

de tineri se plimbau tandru văzându-şi fiecare de iubirea lor de început.

Mergând în tăcere la pas domol parcă pluteam în aer şi singurătatea trecea pe lângă noi. Cu toată garda cea bine înarmată care ne păzea, instinctul libertăţii se trezea în noi din mers.

Din această stare ne-am trezit curând când uşa grea a închisorii s-a trântit răsunător în urma noastră, total diferită de cea prin care trecusem înainte cu câteva clipe.

Am dat cu zarul

Ajunşi în cameră, întrebările celorlalţi camarazi au curs lanţ.

Când eu am început să relatez cum a fost procesul, pe Vişovan la umflat râsul.

Imaginaţia îmi era în flăcări. Laudele la adresa lui Vişovan curgeau puhoi. Tăiam la palavre şi gogoşi unul mai umflat decât celălalt. Nu mințeam, dar exageram. Adăugam realităţii, creaţiile fanteziei mele fecunde şi îmbinam cu măiestrie ce a fost cu ceea ce ar fi trebuit să fie...

Doream din tot sufletul să primesc o condamnare mare spre a nu mă despărţi de camarazii mei cu care eram atât de unit încât aveam senzaţia că fiecare din ei e o parte distinctă din trupul meu. Nu puteam concepe alte prietenii în afara celor pe care le aveam.

Oare ce condamnare voi lua?... Cum aş putea să aflu? Trebuie să aflu neapărat, chiar acum!

Am luat un zar confecţionat din pâine şi l-am aruncat. A ieşit numărul 2.

Nu se poate... Am mai dat o dată. A ieşit tot 2. Am luat două zaruri – şi culmea – a ieşit doi-doi. Am mai dat în continuare până ce zarurile s-au schimbat.

După vreo trei zile veni şi grefierul şi ne citi sentinţele.

Cea mai mare a fost a lui Vişovan – zece ani temniță grea. Noi ceilalți am fost condamnați cu închisoare corecțională între doi şi cinci ani. Eu aveam condamnarea cea mai mică – doi ani. M-a podidit plânsul spre surprinderea tuturor din cameră. Aş fi dorit să am o condamnare mai mare.

Atitudinea mea de atunci a fost dovada certă că încă nu trecusem de pragul copilăriei.

Mai puțin cu doi

...Într-o zi, Virag al nostru – cel mai vârstnic dintre sigheteni (având 25 de ani)- deveni palid şi începu să transpire. N-avea poftă de mâncare. Se topea pe picioare văzând cu ochii.

Nu exista nici un mijloc eficace de a-l salva.

Lipsă de aer, înghesuială, nici o asistență medicală. Noi nu sesizam mirosul pestilențial din încăpere, întrucât ne obişnuisem cu el. Dar când se deschidea uşa, gardianul se dădea la o parte spre a evita duhoarea cadaverică ce ieşea din cameră.

Am făcut tot ce era în putința noastră de la frecții cu apă până la alegerea unui colț de cameră unde presupuneam că este aer mai mult.

Nimic... Toate au fost în zadar. Aici nu era vorba de o simplă răceală ci de o tuberculoză galopantă ce s-a declanşat brusc şi deosebit de agresiv.

De acum aveam doi bolnavi de aceeaşi boală: Virag – al nostru – şi tânărul orădean Murgoci, în vârstă de numai 17 ani.

Vedeam cum moartea le dădea târcoale celor doi în cercuri tot mai strânse, iar noi ceilalți nu-i puteam ajuta cu nimic. Pe mine decorul acesta mă înduioşa până la lacrimi.

După multele rugăminți şi insistențe disperate la toți gardienii, cei doi au fost duşi la infirmerie.

Infirmeria era o cameră cu paturi şi saltele pe care bolnavii puteau să se odihnească lejer şi să aibă mai mult aer curat.

Cât priveşte medicamentele – nu exista nici măcar un antinevralgic sau o banală aspirină. Recomandările medicului se reduceau la sfaturi date bolnavilor şi constatări privind evoluția bolii.

O mână nevăzută dirija acestă întreagă "orhestrație" lugubră...

Când bolnavul ajungea în agonia morții, era dus la clinică ca să aibă o moarte "plăcută".

După cel mult două-trei zile, cadavrul celui trecut de hotarul lumii acesteia era dus la morgă pentru "identificare", apoi după alte două trei zile dispărea şi cadavrul.

Familia lui Virag, mai mult surorile lui, au aflat că fratele era internat la clinică, astfel că au mers la Cluj să-l vadă.

Cu toată graba lor, tot nu l-au prins în viață. Chiar dacă l-ar fi prins – tot nu ar fi putut să vorbească cu el. Deținuții politici internați la clinică erau straşnic supravegheați de securitate.

Totuşi cu ajutorul unor cadre medicale de ispravă cele două surori au fost conduse la morgă unde au identificat cadavrul fratelui lor.

Din frumosul tânăr de altă dată nu mai rămăsese decât un schelet hidos acoperit cu o piele negrie. Cu toate acestea l-au recunoscut. Era fratele lor.

A doua zi au mai mers ca să-l vadă o dată. În zadar... Cadavrul dispăruse. Nimeni n-a ştiut să explice când a fost ridicat din morgă şi nici unde a fost îngropat sau dacă a fost incinerat şi ce s-a făcut cu cenuşa...

Frecția

Deşi în cameră era o căldură înăbuşitoare căreia i se adăugase şi putoarea insuportabilă cu care ne obişnuisem atât de mult încât nu o mai sesizam, totuşi, unii mai trăgeau câte o răceală...

Cu tot năduful acela, Costică Radu trase o răceală zdravănă şi avea o temperatură mare... Nu aveam termometru, nici medic sau măcar un sanitar care să-l consulte.

Deşi era aproape de pierderea cunoştinţei, am considerat că acest caz este prea simplu ca să-l raportăm pentru o internare la infirmerie. Infirmeria nu era altceva decât o antecameră mortuară.

Printre studenţii de la şcoala de subingineri se găsea un specialist în a face frecţii. Acesta era vestitul Mitică Cristea.

Ajuns pe mâna lui aveai două şanse: să scapi sănătos tun sau să-ţi dai obştescul sfârşit.

De voie de nevoie, Costică al nostru a trebuit să se lase doftoricit de Mitică Cristea.

Ne-am strâns toţi în jurul celor doi ca să asistăm la supliciul bietului Costică. A fost un concert de toată frumuseţea.

Nici trei femei în ceasul naşterii n-au urlat mai tare decât Costică. Dar, a doua zi Costică era în picioare, sănătos tun.

De atunci încolo nimeni n-a mai îndrăznit să răcească... Spectrul vânjoaselor mâini a lui Mitică Cristea alunga chiar şi cel mai banal guturai care ar fi avut neobrăzarea să se infiltreze printre noi.

General de "aviaţie"

Într-o zi, Gavrilă Coman – "generalul nostru" adormise cu faţa în sus şi cu mâna într-o poziţie extrem de indecentă şi sforăia de mama focului.

Am făcut cu toţii linişte aţintindu-ne privirile asupra lui.

Nelu Dunca specialist în împunsături usturătoare făcu remarca:

-"Generalul" nostru şi-a schimbat "specialitatea". A trecut de la "vânători de munte" la "aviaţie".

Priviţi-l cum ambalează motoarele. Face lupinguri şi stă cu mâna pe "manşă".

Atâta băşcălie am făcut în jurul bietului Gavrilă încât l-am trezit din somn.

Buimăcit ne privi mirat şi nu se putea dumiri ce anume s-a întâmplat că toată lumea-i cu ochii pe dânsul. Văzând că toată lumea râde a început să râdă şi dânsul. Dar asta a produs şi mai mult haz.

În felul acesta ne-am distrat copios şi nici n-am sesizat cum s-a târât timpul până la masa de seară.

Plecăm?

-Bagajele...! Porunci într-o înainte de masă, gardianul.

Uimire mare căci era tocmai o zi de dumnică în care nu se pleca la alte închisori şi nici nu se făceau mutări pe secţie.

Am tresărit cu toţii bucuroşi că vom schimba decorul.

Ah, în sfârşit, a venit ziua cea mare.

Într-o hărmălaie de nedescris ne-am făcut bagajele.

N-a venit nimeni ca să ne atragă atenţia că vorbim prea tare. Puteam să urlăm cât zece haite de lupi la un loc că tot n-am fi fost auziţi de gardieni. La parter începuse vorbitorul hoţilor cu familiile lor. Strigătele celor de la vorbitor acopereau gălăgia pe care o făceam noi.

Culmea! Zdrenţele nu mai încăpeau în ranițele noastre. În graba mare, noi le-am vârât în ranițe aşa cum ne-a venit la mână, într-o totală neorânduială. Aşa că toţi ne-am văzut nevoiţi să le scoatem din raniţi şi să le aşezăm frumos împăturite şi numai astfel au încăput.

...

N-a fost să plecăm definitiv din mizerabilul furnicar de ploşniţe al închisorii Cluj, ci ne-am mutat cu un etaj mai sus pe secţia "secret", situat pe coada T-ului.

Cum lotul nostru, al sighetenilor, era primul, am ocupat ultima celulă de pe coada T-ului, o încăpere cam cu jumătate de

metru mai largă decât celulele obişnuite. Pe acel spaţiu strâmt neam înghesuit toţi 17. Restul de până la 64 de inşi s-au împărţit în încă trei sau patru celule mici.

Oricum era mai lejer, un avantaj peste măsură de mare.

Piraţi ai aerului

În celulele pe care noi le părăsisem a fost introdus un lot de piraţi ai aerului care tocmai fuseseră judecaţi.

Printre cei vreo 10-15 inşi se aflau şi câţiva evrei.

Iată cum s-au petrecut lucrurile:

Un agent provocator al securităţii a propus câtorva prieteni de ai săi răpirea unui avion care făcea cursa de la Satu-Mare la Bucureşti.

Piraţii şi-au procurat arme urmărind ca după decolarea avionului să-l someze pe pilot a schimba direcţia avionului.

Fără a bănui vicleana provocare, oamenii s-au urcat în avion ocupându-şi fiecare locurile indicate pe bilet...

Imediat locurile au fost toate ocupate. Dar toţi ceilalţi pasageri erau securişti înarmaţi.

Au pornit motoarele avionului şi avionul a făcut chiar o manevră de câţiva metri pe pistă, când la un semnal securiştii au scos pistoalele arestându-i pe piraţi.

Aşa au ajuns aceşti tineri – având vârsta în jur de 23-25 de ani – la "bulău" condamnaţi pe termene nu prea lungi (3-5 ani).

Cel mai zdravăn dintre ei era un evreu având vârsta de 25 de ani, bărbat brunet, chipeş şi din cale afară de vioi.

L-am întâlnit la WC. Avea mâna stângă bandajată şi fixată într-o anumită poziţie cu ghips căci a încercat să se sinucidă tăindu-şi venele de la mână cu o lamă de bărbierit.

Eu l-am felicitat pentru bravura făcută, strângându-i mâna sănătoasă.

Gestul meu i-a luminat fața și parcă l-a mai scos din toropeala ce-i cuprinde pe sinucigași.

M-am mulțumit și cu atâta.

O singură îmbărbătare plină de curaj în închisoare face mai mult decât un an de instrucție militară în libertate.

Pop Cornel

După titulatura de "secret" a secției, acolo n-ar fi trebuit să se audă nici musca și nici oamenii să se vadă unul pe celălalt... Nici vorbă de așa ceva.

Când ni se aducea mâncarea, gardianul deschidea mai întâi toate celulele și deținuții puteau să se vadă unii pe ceilalți.

Astfel în una din zile – în a treia celulă de vis-à-vis – apăru în ușă un tânăr cu o înfățișare mult deosebită față de a celorlalți: De statură potrivită și cu un zâmbet senin pe față ce – parcă – atrăgea ca un magnet.

Vișovan a luat seama la dânsul și l-a strigat cu vocea strangulată spre a nu fi auzit de gardian:

-Cornel!

Flăcăul a cunoscut vocea care îl striga și căutând cu privirea spre noi l-a recunoscut pe Vișovan. Cu o mare bucurie l-a salutat parcă îmbrățișându-l de la distanță.

Vișovan – la rândul său – ne-a chemat pe noi zicându-ne: Veniți să-l vedeți pe Pop Cornel, unul din cei mai bravi legionari ai Ardealului.

Noi cu toții ne-am înghesuit la ușă ca să-l vedem. Cel mai bine a fost observat de mine care în patru labe mi-am vârât capul printre picioarele celorlați admirându-i chipul frumos și senin.

Cum stătea drept în ușă zâmbind și făcându-ne semne de îmbărbătare, peisajul părea ca un răsărit de soare pe malul mării liniștite.

Doamne Dumnezeule! Cine ar fi putut bănui că numai peste o lună sau două această figură de sfânt va fi zdrobită în marele masacru de la închisoarea Piteşti?!... Cine putea să intuiască execuţia acestui om în decembrie 1954 alături de infamul Eugen Ţurcanu?!!! Cu toate acestea, pentru mine, acest martir a rămas ca un "răsărit de soare pe malul mării liniştite".

Spiritism

Numai după câteva zile de stat pe secţia "secret" mi-am dat seama că această zonă a puşcăriei îşi merita numele de "Secret".

Dacă pe vechea secţie mai ajungea la noi vreo veste, fie ea cât de târzie, în această parte izolată a puşcăriei nu pătrundeau nici zvonurile cele mai năstruşnice.

Totuşi, noi trebuia neapărat să ştim ce se întâmplă în lume. În felul acesta unul dintre noi sau din camerele vecine avu ideea să chemăm spiritele morţilor ca să ne spună ce anume se petrece în lume.

Mai întâi ne-am folosit de un taburete ce-l primisem de la un gardian pentru a aşeza pe el sticlele cu apă, căci masă nu aveam în celulă.

N-am reuşit să-l facem a se ridica de o parte şi astfel să răspundă la întrebările noastre...

Am schimbat metoda în seara următoare.

Pe o bucată de zdreanţă am scris în formă de cerc toate literele alfabetului iar la mijloc cifrele arabe de la 0 la 9. Apoi am scos din ţâţâni un geam pe care l-am aşezat de-asupra cârpei întinse pe taburet. În loc de pahar am folosit un borcănel cu gura în jos ca să lunece pe luciul sticlei de la geam. Toţi câţi am încăput am pus câte un deget pe fundul borcanului cu Vişovan în frunte – care conducea şedinţa.

De data asta paharul luneca. Nu pot să-mi dau seama dacă a alunecat împins fiind de degetele noastre sau paharul ne conducea

pe noi. Cert este că duhurile ne-au răspuns exact pe placul nostru: Că vom fi eliberați în curând, că vom lupta și vom învinge, etc...

Pentru mine cel mai grozav lucru a fost când concentrați fiind asupra acelui fenomen, unul a scăpat o gamelă jos făcând un zgomot ce mi s-a părut infernal. Am tras o spaimă de era să mor – nici mai mult nici mai puțin.

Setea de muncă

Acea stare de inactivitate totală a deținuților, mai ales a celor tineri cum eram noi, constituia prin ea însăși o teroare greu de suportat...

De aceea fiecare am încercat să găsim o ocupație cât de mică ce ar putea să ne incendieze fantezia și să excludă starea de mizerie ce se făcea simțită clipă de clipă.

Nu-mi amintesc ce anume au găsit de lucru ceilalți, dar eu m-am profilat pe croitorie.

Am luat de la unul o pereche de chiloți de baie și din zdrențele ce le aveam în raniță am croit după model toate cupoanele pe care le-am cusut frumos și a ieșit din mâna mea prima "operă" de care nu mă mai săturam privind-o. după ce am îmbrăcat-o, am constatat că-mi vine perfect.

În fantezia mea – încă de copil – vedeam în jurul meu zeci de calfe care lucrează de zor la sute de modele de hăinărie, toate croite după planurile mele. Atelierul îl transformasem în fabrică uriașă de confecții unde lucrau de zor mii de muncitori cu mine în frunte eu fiindu-le "marele maestru".

Moartea ne-a pândit pe cei doi Andreica

Eu și Puiu Andreica (între noi nu era nici o legătură de rudenie, doar o potrivire de nume) dormeam chiar sub geam.

O boare caldă şi plăcută simţeam cum ne mângâie trupurile istovite de foame.

Era pe la sfârşitul lunii august 1949. Ne felicitam noi cei doi cu acelaşi nume că am nimerit în locul cel mai potrivit, exact sub geam unde aerul proaspăt ne înviora fără încetare. Chiar şi noaptea dormeam îmbrăcaţi numai cu maieul şi chiloţii spre a simţi cât mai mult din această binefăcătoare boare – una din rarele plăceri ale închisorii Cluj.

Dar într-o dimineaţă am simţit consecinţele acestei plăceri:

O febră nemaipomenită îmi cuprinse întreg trupul. Din creştet până-n tălpi mă simţeam ca un rug în flăcări.

Celălalt Andreica zis "Puiu" era în aceeaşi situaţie.

O diaree puternică ne-a răzbit pe amândoi storcându-ne trupurile şi aşa epuizate de lunga înfometare şi năduful înghesuielii.

Mă simţeam ca o zdranţă. Eram floşcăit. Nu mai aveam poftă de mâncare. Aţipeam câte un minut având senzaţia că am dormit o veşnicie.

Îmi trecu prin minte că voi muri. Nu-mi păsa de moarte. Nici un semn de spaimă nu m-a încercat.

Nici prin gând nu-mi trecea ce ar fi făcut biata mea mamă când ar fi auzit de moartea unicului său fiu pe care îl iubea atât de mult. În schimb îmi părea rău că la moartea mea camarazii rămaşi în viaţă nu-mi vor cânta "imnul celor căzuţi"...

Începu să mă doară capul îngrozitor. Aceleaşi simtome le avea şi Puiu Andreica.

Dintre cei 17 inşi care eram în aceeaşi celulă numai noi – cei bolnavi – eram singuri la părinţi. Ceilalţi toţi aveau cel puţin un frate sau o soră care ar fi putut să mângâie jalea părinţilor noştri în caz de moarte.

Această situaţie l-a alertat pe Vişovan – şeful nostru.

Era de-a dreptul speriat de soarta noastră căci puteam să murim în scurtă vreme. Din punctul de vedere al familiilor întreaga responsabilitate pentru vieţile noastre cădea pe umerii lui.

A bătut la uşă cu insistenţă cerând gardianului să fim duşi la vizita medicală. În zadar. Vizita medicală avea loc doar o singură dată pe săptămână şi se rezuma la constatări şi sfaturi. Nici urmă de medicamente.

Camarazii din cameră ne-au făcut frecţii, ne-au înfofolit cu zdrenţele disponibile ca să ne treacă febra, dar toate au fost în zadar. Nu s-a constatat nici o ameliorare.

Atunci Vişovan şi-a ridicat ochii spre cer rugându-se cu înfocare lui Dumnezeu ca să ne salveze. A juruit să ţină post negru timp de trei zile fără întrerupere şi să se roage pentru vieţile noastre.

Noi l-am sfătuit să n-o facă deoarece ar putea să-l prindă şi pe el boala năpăstoasă din cauza slăbirii extreme a organismului.

Nu! a răspuns cu un ton categoric Vişovan. Am să vă demonstrez că după trei zile de post negru sunt în stare să mă ridic cu picioarele în sus lângă perete sprijinindu-mă în cele două mâini şi moalele capului.

Acesta era exerciţiul prin care Vişovan ne demonstra forţa ce o mai are în trup ca astfel să ne ridice moralul şi să ne menţinem bravi.

...

Au trecut trei zile fără nici o ameliorare.

A treia zi spre seară, gardianul deschise uşa grăbit zicându-ne:

- Bolnavii la vizita medicală.

Ne-am ridicat cu greu de pe duşumeaua pe care zăceam întinşi şi sprijinindu-ne de pereţi am ieşit eu primul şi în urma mea Puiu Andreica.

Întreaga "aparatură" medicală a infirmeriei era compusă dintr-o măsuţă mică, un scaun taburete şi un dulăpior tip vitrină, agăţat într-un cui pe perete.

Deasupra acelui dulăpior se găsea un borcan plin până la jumătate cu dulceaţă de culoarea mierii de albine şi o jumătate de

pară conservată de culoare aurie. În rest nimic. Nici urmă de medicamente.

- Spune ce te doare? întrebă medicul.

I-am spus.

Atunci a luat borcanul cu dulceață de pe dulăpior şi cu o lingură mai mare decât cele obişnuite îmi dădu acea jumătate de pară cu sirop cât a încăput pe lângă ea.

- Ia-o şi mănânc-o. Aceasta te va face bine.

Am mâncat-o în grabă şi i-am simțit dulceața extremă cum n-am mai simțit niciodată.

Simțeam cum dulceața trecând prin stomac se răspândeşte în întreg organismul înviorându-mă. În câteva secunde am devenit sănătos şi bine dispus ca întodeauna.

Parcă îmi luase boala cu mâna.

N-am putut să-mi explic niciodată acel fenomen ce s-a produs atât de brusc.

Puiu Andreica a primit acelaşi tratament.

Am intrat în cameră vesel. Râdeam şi primul cuvânt ce le-am zis camarazilor mei a fost: - Mi-e foame.

Cu toții eram din nou veseli şi puşi pe glume. Doar Vişovan ne cerceta bănuitor, căci voia să fie sigur că ne-am însănătoşit cu adevărat.

Noi cu toții – fără să ne pese de îngrijorările lui – l-am obligat să se țină de cuvânt şi să se ridice cu picioarele în sus lângă perete sprijinindu-se în mâini şi în moalele capului precum s-a lăudat.

A încercat să ne facă acea demonstrație, dar n-a reuşit. S-a tot săltat el de dos în sus de mai multe ori tot în zadar.

A trebuit să renunțe la demonstrație în aplauzele noastre care râdeam de dânsul bucuroşi că – în sfârşit – am câştigat şi noi un pariu.

Când a fost la stingere, am îngenunchiat cu toții cu fața spre răsărit înălțând o rugă fierbinte la Dumnezeu care a îndepărtat de la noi neagra zână a morții.

Un hoţ şi un comerciant

Într-o după amiază, din nou am fost strigaţi de pe o listă toţi cei din cele 4-5 celule poruncindu-ne să ne facem bagajele.

Gata. De data asta precis plecăm, ne-am zis noi bucurându-ne că scăpăm din viesparul ploşniţelor care ne mâncau de vii în celulele închisorii Cluj.

Bucuria a fost de scurtă durată. Nu plecam, ci ne mutam pe o aripă a T-ului într-o cameră mare ce părea să fi fost oarecând capelă pentru rugăciune şi oficierea slujbelor religioase.

Camera nu era goală. Mai erau câţiva "ciraci" figuri noi şi caractere deosebite de ale noastre:

- Cea mai importantă "personalitate" a camerei era un hoţ mic de statură dar deosebit de ager în mişcări şi cu un debit de cuvinte ce întrecea pe a lui Nelu Dunca şi al meu luate împreună. Numele hoţului: Botea Marin, de meserie croitor.

El era şeful de cameră. Zicea el că fusese mutat disciplinar din "raiul" hoţilor în "infernul" politicilor pentru nu ştiu ce năzbâtii făcute în calitate de planton pe secţie.

Băieţii noştri cu toţi îl bănuiau de a fi informatorul securităţii. Eu nu l-am bănuit.

Mai erau:

- Doi jandarmi unguri, condamnaţi la moarte pentru crime comise în timpul retragerii trupelor hortyste din Ardeal.

- Un general de brigadă, condamnat la 25 de ani pentru că a dat ordin să-i aplice unui soldat evreu 25 de lovituri de curea la dos, când a fost prins că voia să treacă la inamic...(Pentru astfel de fapte în război primeşti pedeapsa cu moartea)

- Un evreu, de meserie comerciant, care era condamnat la câteva luni închisoare şi care mai avea de executat o lună de zile.

...

Dintre toţi numai evreul avea dreptul să primească pachet de acasă.

A doua zi evreul a şi primit un pachet zdravăn de la familie.

Printre alte bunătăți, a primit și vreo trei sute de țigări – marfă deosebit de apreciată în închisori – ce constituia "valută forte" cu care se putea obține orice din ce aveau deținuții.

Marinică – hoțul nostru – fumător pătimaș, era cu ochii pe țigările evreului. Dar și evreul le ținea sub strașnică pază cunoscând prea bine valoarea acestora.

Până la urmă hoțul se împrieteni cu comerciantul și începură tratativele în vederea livrării țigărilor de la comerciant la hoț.

Privindu-i păreau ca doi porumbei în perioada împerecherii.

Marinică Botea îl "vrăjea" pe comerciant fixându-și boneta pe o sprânceană, iar comerciantul își lăuda marfa arătându-i câte "avantaje" ar avea dacă ar putea cădea de acord asupra "tranzacției".

Trăgând cu urechea l-am auzit pe evreu zicându-i că el vinde marfa cu jumătate de preț față de prețul "piței" care este de trei țigări contra unei porții de pâine.

Ca să-l întărâte pe hoț, comerciantul îi oferi o țigară pe gratis. Hoțul o primi cu plăcere lăudându-l pe comerciant pentru modul civilizat în care știe să încheie tranzacțiile.

Până la urmă au căzut de acord să facă târgul: șase țigări pentru o porție de pâine.

Țigările se livrează cu anticipație iar hoțul plătește tot a doua zi cu rația de pâine ce i se cuvine.

A doua zi – la scadență – Marinică își mânca liniștit porția de pâine refuzând să o dea evreului. Comerciantul îi reproșează că nu-i om de cuvânt.

Marinică – la rândul său – se scuză că din cauza mâncării prea slabe a avut amețeli și de aceea nu i-a dat rația de pâine ce i se cuvenea. Îi promite că i-o cedează în mod sigur în ziua următoarea.

Ca să-i dovedească atașamentul față de evreu, Marinică își mută bagajele lângă el începând o nouă rundă de tratative.

L-a cobzărit hoțul pe comerciant toată după amiaza cu poveşti din cele mai captivante şi nu s-a lăsat până nu a obținut un nou avans dar numai de trei țigări în loc de şase.

Când a fost aproape de stingere, evreul moțăia de oboseală iar Marinică ne făcu nouă semn din ochi că urmează să dea lovitura.

Eu şi Nelu Dunca muream de curiozitate să vedem cum va executa hoțul dificila operațiune de a fura țigările fără să simtă comerciantul.

A venit ora stingerii.

Evreul prudent şi-a învelit țigările într-un prosop, prosopul l-a vârât în sarsanaua unde îşi avea lucrurile şi s-a culcat cu capul pe bagaj.

Hoțul şi-a continuat poveştile – în şoaptă – şi după stingere până târziu de tot evreul adormise buştean, aşa cum adorm copii ascultând poveştile bunicilor.

Marinică a scos un pai din mătură cu care începu să-l gâdile pe evreu în jurul nasului, pe la barbă, pe la ureche – tot prin locuri bine alese până când evreul şi-a tras capul de pe căpătâi. Apoi cu o îndemânare de felină şi-a vârât mâna în bocceaua evreului şi rând pe rând – cu o mare "discreție" – i-a sustras toate țigările.

Când s-a dat deşteptarea, prima grijă a evreului a fost să-şi verifice bocceaua cu țigările. Dar ia țigări de unde nu-s.

Intrigat se adresă lui Marinică:

-Domnu' Botea, te rog dă-mi țigările înapoi.

-Ce ai spus?!... Nu ți-e ruşine să mă insulți în fața atâtor oameni!... Şi-i arătă cu degetul la obraz. Adică eu vin să dorm lângă dumneata considerându-te un prieten de nădejde iar dumneata mă faci hoț?! Gata, am terminat cu astfel de prieteni.

Zicând acestea, Marinică şi-a luat bocceaua şi s-a mutat în colțul opus al camerei.

Comerciantul a trebuit să înghită hapul. N-avea cui să reclame. Gardienii nu se amestecau în astfel de afaceri.

Cu această ocazie evreul a învățat minte că pușcăria e patria hoților nu a comercianților.

Marinică povestitorul

... În cameră, Botea Marinică făcea furori cu poveștile sale hoțești. Știa să relateze episoadele cu farmec și haz, având și o dicțiune bună, chiar mai bună decât a lui Ion Brad... Mai avea și dexteritatea – rar întâlnită – de a privi șașiu atunci când situația o cerea și imita diferite situații hazlii.

Părerile noastre asupra lui Marinică erau împărțite în trei:

- O parte – printre care și eu- îl ascultam cu plăcere. Altă parte – cei maturi – îl ascultau cumpănindu-i figurile de stil care erau adevărate giuvaeruri literare și perle ale fanteziei lui pline de vioiciune.

Râdeau aceștia, dând din cap și minunându-se de compozițiile spontane ale lui Marinică.

Mai erau și o a treia parte – puțini la număr – care refuzau să-i asculte povestirile presărate cu multe aluzii erotice. Un adevărat decameron capabil să ne corupă la vârsta noastră atât de sensibilă.

Eu însă, aveam cu totul altă părere:

Îmi dădeam seama că tot ce trăim constituie un unicat ce nu poate fi repetat sau reprodus vreodată.

Tot ce se pierde trecând neobservat, e bun pierdut pe vecie ca și cum n-ar fi fost vreodată.

N-am gândit rău.

Dar și cei ce refuzau să-l asculte aveau dreptate în felul lor... Dacă relatările lui Marinică i-ar fi clintit din făgașul lor cel bun, poveștile acestea n-ar fi fost spre învățătură ci spre poticnire.

Mândria lui Marinică

Marinică al nostru se mândrea că face parte din categoria "şuților" – respectiv – a hoților de buzunare, nicidecum a "găinarilor" – plaga ce compromite întreaga clasă a hoțimii române.

Din când în când Marinică exclama:

"Ah, de-aş ajunge odată la Văcăreşti... Acolo sunt două mii de băieți toți unul şi unul!"

Din punctul de vedere a lui Marinică, oamenii se împărțeau în două categorii: Smecheri şi Fraieri. Şmecherii sunt hoții, fraierii sunt păgubaşii.

Fraierii sunt unul ca celălalt. Fac parte dintr-o singură categorie. Nu pot fi ierarhizați.

Hoții – în schimb – se împart în categorii distincte bine delimitate, adevărate caste în care numai prin merite hoțeşti deosebite se poate intra.

La loc de cinste stau marii bandiți care operează fie individual fie ca şefi de bande. Cei care ucid cu sânge rece şi ştiu să scape de osândă cu uşurință.

Urmau "troznitorii" – respectiv – spărgătorii de case de bani.

"Şuții" care furau din buzunare la înghesuială sau abătând atenția victimelor.

"Găinarii" care fură tot felul de boarfe sau ce le mai cade la îndemână. Sunt uşor de depistat. De multe ori cad în mâna poliției încă de la prima încercare. Ajunşi în puşcărie aceştia devin "pinguini".

Această categorie de borfaşi jucând barbut în puşcărie îşi pierd până şi hainele de pe dânşii. Iarna când sunt scoşi la plimbare în curte îşi pun pătura pe spate asemănându-se cu pinguinii adevărați. De aici şi denumirea lor de "pinguini".

Cum "opera" Marinică pe plaje

Urmăream – de regulă – pe "fraierii" îndrăgostiți și luam loc în preajma lor.

Intram în vorbă cu ei făcându-i atenți că pe plaje sunt mulți hoți care fură și le arătam toate șiretlicurile care le folosesc.

Eu eram primul care intram în mare ca să mă îmbăiez. La plecare îi rugam să se uite și la hainele mele care erau bine ambalate într-o sacoșă.

După ce ieșeam din apă mă așterneam pe nisipul fierbinte pentru vreme lungă la soare.

Venea rândul "fraierilor" să intre în apă. La rândul lor îmi lăsau mie bagajele spre pază.

Eram cu ochii pe ei până se depărtau jucându-se absorbiți de furorile dragostei.

Așteptam ce așteptam și apoi mă "topeam" cu hainele lor lăsându-le în schmb zdrențele mele prea bine alese ca să fie de râs la lume în cazul că le-or îmbrăca.

Găseam eu un loc bine mascat de unde urmăream ce figuri vor face "fraierii" când nu și-or mai găsi hainele...

Ce plăcere și ce deliciu gustam când proștii începeau căutarea.

Tot căutau "fraierii" până când nemaiavând ce face își puneau un ziar în față și unul în spate și apoi Lu-lu lu-lu ca Tarzan din junglă.

*

Poveștile hoțului erau pline de farmec. Luam contact cu o lume aparte ce avea cu totul alte procupări, alte probleme și plăceri deosebite față de lumea ce o cunoșteam și în care trăiam.

Pe acestă categorie de lume nu o interesa politica și nici morala.

Regimurile politice care s-au succedat nu le-au deranjat îndeletnicirile. Hoțimea era categoria cea mai stabilă din țară. Cu

toate acestea regimul bolşevic nu era pe placul hoţimii, căreia nu-i plăcea disciplina comunistă, deoarece:

- Dau pedepse prea mari
- Totul se etatizează scăzând în felul acesta clientela.

Neapărat trebuia să ajungă la Văcăreşti pentru ca împreună cu marii maeştri ai hoţilor să schimbe modalitatea de lucru, adaptându-se noului regim care nu se asemăna nici pe departe cu cele anterioare.

Marinică era un hoţ singuratic. Lui nu-i plăcea să se complice şi cu alţii care făceau greşeli mari. Dacă e de tras, să o tragă singur pentru ce îi aparţine, nu şi pentru prostovăniile altora.

Marinică era doar la a şasea condamnare din care aceasta a fost cea mai grea – de doi ani şi jumătate.

Executase jumătate din pedeapsă şi spera să-i reducă ceva la recurs. Dar, nu dorea să-i reducă prea mult şi să scape de-a binelea întrucât se apropia iarna, ori la puşcărie sunt asigurate toate condiţiile de viaţă. Nu-i deloc rău să iernezi în puşcărie şi să scapi primăvara când se face cald. El fiind un băiat bun şi descurcăreţ putea ajunge uşor în postul de planton pe o secţie, ceea ce însemna mai mult decât gradat sau bucătar în armată.

În timp ce Marinică povestea – vădit – înflorind episoadele, evreul numai ofta după scumpa lui marfă ce trecuse pe nevăzute în sarsanaua hoţului.

Adio Cluj

În timp ce noi ascultam poveştile lui Marinică Botea, gardianul deschise uşa larg şi de pe o listă lungă ne citi numele noastre a tuturor celor veniţi în aceeaşi dubă la închisoarea Cluj, mai puţin numele celor doi internaţi la infirmerie: Murgoci şi Ion Virag.

- Vă faceţi bagajele căci plecaţi de aici.

O bucurie de nedescris ne cuprinse pe noi elevii căci de data asta eram siguri că plecăm spre închisoarea visurilor noastre: Târşorul.

Am strâns mâinile celor care rămâneau.

Generalul emoţionat îşi luă rămas bun de la noi pe care ne considera nepoţii săi. În fiecare din noi îl vedea pe Mihăiţă adevăratul său nepot. Regreta că nu-i mai tânăr spre a fi şi el alături de noi.

Dintre toţi, cel mai emoţionat şi mişcat a fost evreul care lăcrima de-a binelea după societatea noastră. De-acum rămânea cu Marinică – hoţul – pe cap.

Trecând prin faţa infirmeriei ce avea uşa deschisă pentru mai mult aer, ne-am luat rămas bun pentru veşnicie de la camaradul nostru Ion Virag cu care ne vom întâlni nu peste mult pe lumea cealaltă.

Emoţiile şi palpitaţiile călătoriei

Noi "bobocii" din Sighetu Marmaţiei n-am depăşit niciodată graniţele judeţului nostru. Iată-ne acum dintr-odată într-o călătorie lungă de-a curmezişul ţării.

Dacă am fi trecut liberi – pe jos sau cu trenul – ochii noştri n-ar fi înregistrat chiar atâtea locuri câte au înregistrat printre gratiile şi plasa cea groasă şi deasă a dubei.

Acest lucru ţine de firea omului. E mai valoros şi ţii mai mult la ce poţi obţine pe apucate şi cu trudă multă, decât ceea ce ţi se oferă din abundenţă şi pe gratis.

Meseria cea temeinică se învaţă pe furate... Deoarece mintea şi întreg trupul participă cu toată forţa la formularea deprinderii.

Dădăceala neînreruptă oboseşte, plictiseşte, nu interesează.

Chiar şi atracţia dintre sexe e supusă – parcă – aceloraşi legi. Dacă iubita ţi se oferă uşor, o preţuieşti puţin. Dacă te respinge, o preţuieşti mai mult.

Starea de robie la care mă aflam mă apăsa greu. Aveam senzaţia ciurdei. În turmă, pe veci oamenii silnic vor merge cu capul plecat.

Cireada nu înseamnă oameni ci animale mânate din urmă şi păzite din părţi.

Toate aceste cugetări ce-mi fulgerau prin minte, mă tulburau profund şi încercam să le alung de la mine. Era mult mai bine să-mi continui visele copilăriei din care încă nu mă simţeam ieşit.

...

Iată Valea Prahovei cu vilele ei de basm. Nici în visele mele cele mai fanteziste nu văzusem aşa ceva.

Coborând pe şerpuitorul drum spre Câmpia Română, parcă mă rostogoleam şi eu asemeni roţilor de tren... Pluteam cu ochii închişi ca într-un vis ce n-aş fi vrut să se termine.

Am deschis ochii pentru un moment, trezindu-mă la realitate.

În dubă era o linişte de mormânt. Aşa mi se păru mie cel trezit din visare.

Dar când am luat mai bine seama – sesizam că tocmai se vorbea, dar discret în şoaptă.

Acestă linişte – ca niciodată – o simţeam cu auzul. Era asemeni unei şoapte de iubire într-o dimineaţă timpurie de toamnă când soarele răsare.

...

Într-o gară iată şi un cârd de fete vesele şi gălăgioase ne tulburară la toţi sângele din vine fie că eram mai maturi sau adolescenţi ca mine.

Toate mi se păreau extrem de frumoase încât n-aveai de ales decât de luat la rând...

Un glas din inimă urla:

- Tu soare sfânt, mai stai o clipă în răsărit!

Aşa aş fi visat zile şi nopţi la rând rezemat cu capul de gratiile temeinice ale ferestrei, dacă trenul nu s-ar fi oprit şi duba n-ar fi fost trasă pe una din liniile mărginaşe ale triajului din Gara de Nord a Bucureştiului.

O clipă la Văcăreşti

- Jos! porunci gardianul. Noi pe rând coboram sărind de la înălţimea vagonului, căci locul de coborâre era destul de înalt.

Afară ne aşteptau alte figuri crispate, ţigănoase, cu albul ochilor fumuriu. Mutre sadice ce se vedea că nu ştiu ce-i mila. Păreau o haită de lupi flămândă, gata de atac.

Stăteam liniştiţi pe patru rânduri.

Deodată aud un glas răstit – teribil de ameninţător – din partea stângă:

- Nu mişca...! Dumnezeii mă-ti!

Nu mişcase nimeni, dar aceştia căutau un motiv de răfuială.

Mai încolo, peste câteva linii, se strânseseră mai mulţi oameni care priveau căutător la noi. Se plimbau încolo şi încoace dar nu plecau.

Un caraliu se răsti la ei vrând să-i alunge. Nu avu succes. Ba un tânăr îi arătă ceva obscen cu mâna şi-i scoase limba.

Caraliul tăcu. Era doar un caraliu şi nimic mai mult. Ne simţeam răzbunaţi. Parcă ne revenise graiul şi am început să vorbim între noi cu glas scăzut.

Între timp sosi o maşină enorm de mare, o dubă care avea în spate un mic compartiment complet izolat de cel al deţinuţilor în care stăteau doi caralii înarmaţi.

Cei doi caralii care ne însoţeau în dubă erau oameni destul de vârstnici şi se deosebeau de cei care ne păzeau în triaj aşa cum se deosebeşte frunza de urzică de cea de busuioc.

...

Bucureştiul l-am traversat exact prin centru pe Calea Victoriei – cea mai frumoasă arteră a Capitalei.

Duba avea geamuri cu zăbrele destul de rare pentru a admira palatele, parcurile şi florile pe lângă care treceam.

Cea mai frumoasă clădire mi s-a părut "Casa Armatei" sau Cercul Militar (cum i se mai spunea). Cele mai frumoase flori erau femeile tinere. Culmea, că n-am văzut niciuna să fie urâtă ci toate erau una mai frumoasă decât cealaltă.

Tot ce vedeam era frumos şi dătător de vise bune... Cu vârsta pe care o aveam, cu ochii cu care priveam, cu dorurile ce fierbeau zbătându-se în suflet.

Am mai mers – nu prea mult – şi în faţă apăru un fel de cetate înconjurată cu ziduri. Era aşezământul Văcăreştilor transformat în închisoare.

Am trecut pe sub "o boltă cu clopot a porţii" într-o curte şi de acolo pe sub altă boltă în a doua curte.

Iată-ne în faţa bisericii cu trei turnuri. Turnul din mijloc era crăpat încă de la cutremurul din 1940. În pridvorul bisericii se găseau aruncate una peste alta roabe, târnăcoape, lopeţi...

Coloanele, treptele şi pereţii exteriori – cât înălţimea unui om- erau mânjite cu noroi şi cu var. Pe uşa bisericii era un lacăt mare.

La un moment dat un caraliu îi ceru unui hoţ să aducă vreo 20 de lopeţi. Acesta-i răspunse că nu poate deoarece sculele sunt închise în magazie. Hoţul primi de la gardian o cheie cu care deschise uşa bisericii şi scoase de acolo uneltele cerute de gardian.

Ticăloşii!... Au transformat vestita biserică în magazie de scule şi materiale de construcţii.

Ni s-a poruncit să stăm jos pe bagaje exact în faţa treptelor bisericii. Ne-au grupat pe toţi unul lângă altul ca să nu stingherim treburile hoţilor care circulau în toate părţile ca într-un muşuroi de furnici.

Am aşteptat vreo două ore până la sevitul mesei.

Noi nu eram introduşi în raţie, cu toate acestea – la urmă de tot – ne-au dat câte o porţie de mâncare. Era binevenită căci la plecarea din închisoarea Cluj am primit doar o felie de pâine şi puţină slănină sărată. De două zile cât am călătorit cu "treanca-fleanca" flămânzisem rău de tot.

Se vedea că suntem într-o închisoare cu regim de drept comun. Cartofii pe care-i primisem erau scăzuţi şi oarecum mai bine pregătiţi decât la puşcăriile prin care trecusem.

Ne-au dat mâncarea în gamele, dar nu ne-au dat linguri. Era atât de fierbinte încât gamela nu putea fi ţinută în mână.

Ca o făcută, tocmai atunci sosiseră alţi gardieni de la închisoarea Jilava pentru a ne fi transportat la destinaţie.

Unde nu începură a striga la noi să terminăm şi să predăm gamelele. Iar noi ca vai de lume ne frigeam degetele, gura şi ne opăream stomacurile mâncând acei cartofi atât de fierbinţi. Totuşi nu ne-am lăsat până nu am golit gamelele.

La închisoarea Jilava

Am mers puţin drum în afara Bucureştiului. Duba se opri într-un loc unde, perpendicular pe şosea, se deschidea o alee mărginită cu plopi tineri şi pardosită cu pietriş curat. Aleea cobora undeva într-o pantă lină.

- Jos! urla un caraliu, ţigan sadea, gata să lovească cu bâta numai de dragul lovirii.

Toţi gardienii erau la fel. Parcă ar fi fost fraţi.

În stânga se vedea o colonie de baracamente în jurul căreia mişunau sute de gardieni. O parte din ei atunci se încolonau. Acolo era şcoala de cadre unde se pregătea în mare grabă "viitorul luminos" al comunismului în ţara noastră.

Am fost strigaţi nominal de pe o listă şi număraţi de mai multe ori.

N-am mers o distanță prea lungă, când deodată apăru în fața ochilor o poartă pe care scria în formă de semicerc: "Fortul nr. 13 Jilava".

Întreaga curte a fortului nu era altceva decât fundul unui șanț enorm de mare.

Ici colo câte un deținut de drept comun stătea încremenit cu fața la pereții fortului cu zeghea pusă pe cap.

În loc de pistoale, gardienii erau înarmați cu bâte. În gură aveau fluierători în care suflau ca la foc, ca la o catastrofă de cale ferată.

Involuntar m-am speriat, retrăgându-mă în mijlocul coloanei, favorizat și de statura mea mai scundă decât a celorlalți, ca la vederea unui șarpe grețos.

Fiecare din noi se făcu parcă mai mic, ridicându-și umerii cu tot bagajul ce-l avea în spate ca pe un fel de scut de apărare.

Cum am intrat în clădirea propriu-zisă a fortului, începură urlete și țipete stridente însoțite de lovituri de bâtă. Strigau gardienii:

- "Linia"...! Linia... Nu călca linia.

Nu înțelegeam nimic la început, dar m-am dumirit imediat despre ce era vorba:

Pe pardoseala de beton erau trase două linii cu var. Acestea marcau locul pe unde trebuiau să meargă deținuții. În cazul că depășeai locul marcat călcând pe linia trasată sau în afara ei, gardienii de pe margini îi ciomăgeau pe deținuți strigând cât îi ținea gura: Linia!. Linia!...

Ni s-a deschis o ușă grea zăvorâtă și am fost introduși într-un lavabou enorm de mare în care totul era numai din beton și macabru orânduit.

Din ușă, un gardian ne porunci:

- Vă luați cu voi un prosop, două cămăși, un pulover sau pieptar, două izmene, haină, ciorapi, bocanci și ce aveți pe cap.

Nici o ţigare sau aliment, nimic altceva decât ce vi s-a poruncit. Restul lucrurilor se depun la magazie. Apoi trântì uşa şi paşii i se pierdură prin sinistrele culoare.

*

Trupei noastre venite de la Cluj i se adăugaseră la Văcăreşti încă câţiva deţinuţi politici:

- Doi mari oameni de afaceri care se arătau ca doi sperţari gata de plâns.

- Mai era unul mărunţel, un moldovean arestat pentru că – oarecând în tinereţe – a făcut parte din Mişcarea Legionară. Acesta nu era condamnat.

- Un alt bărbat în jur de 30 de ani care venea de la închisoarea Piteşti cu destinaţia închisoarea Aiud, unde urma să-şi ispăşească cei zece ani de închisoare cu care-l chivernisise oculta comunistă.

Acesta era asistent universitar la catedra de istorie a facultăţii din Bucureşti. De la el am aflat regimul de mare strictețe ce a fost impus studenţilor la închisoarea Piteşti şi recomanda tuturor să nu se declare studenţi pentru că la Piteşti e iadul pe pământ.

Vestea ne-a întristat pe toţi căci Vişovan şi Milu Vlad erau destinaţi acestei închisori.

Asistentul – pe nume Iordăchescu – cunoştea obiceiurile gardienilor din închisoarea Jilava şi ne dase toate sfaturile cele bune, cum trebuie să ne comportăm ca să scăpăm de cruzimea gardienilor.

- Întâi nimeni să nu calce porunca gardienilor cu privire la cantitatea îmbrăcămintei.

- Să nu încercăm a dosi alte obiecte prin cutele hainelor.

Ne povesti cum la percheziţie deţinuţii sunt dezbrăcaţi în pielea goală şi gardianul îţi vâră un deget în dos după care cu acelaşi deget te caută prin gură.

Pe mine şi pe încă câţiva ne pufni râsul. El privea la noi blând şi ne zise că ar fi bine să râdem după percheziţie...

Omul avea dreptate, dar ce să faci cu noi cei mărunței care eram la vârsta când râsul te apuca pe nevrute.

Printre cei străini de noi mai era unul invalid căruia îi lipsea mâna dreaptă din cot. Acesta fusese arestat cu doi ani în urmă deoarece numele lui se potrivea cu al unui legionar vestit urmărit de securitate. Spera ca până la urmă se vor lămuri şi securiştii că nu el este cel căutat. Acesta era grozav de speriat.

Cei doi oameni de afaceri aveau ţigări şi chibrituri la dânşii. Au împărţit ţigările tuturor şi astfel fumam cu toţii indiferent că aveam sau nu aveam acest viciu... Mai erau şi câţiva politicieni de meserie, oameni în vârstă de peste 50 de ani, jerpeliţi şi ramoliţi nevoie mare.

Percheziţia

Uşa se deschise brusc şi am auzit vocea unui gardian care tuna la noi:

- Afară toată lumea!

- Mişcăăă! . . . striga un altul croind cu bâta pe un deţinut care se împiedicase de o pătură ce o ducea în braţe.

Aşa ne pomenirăm cu toţii înghesuiţi într-un colţ al culoarului în timp ce vreo zece caralii înarmaţi cu ciomege zdravene se strânseseră în jurul nostru.

În dreapta am văzut o poartă uriaşă făcută din drugi de fier groşi cât piciorul din jos de genunchi. În imaginaţia mea înfierbântată de atunci o asemănam cu poarta iadului.

Soclul pereţilor acelui culoar era vopsit cu o culoare vânătă până la statura unui om. Era mai mult un fel de mânjeală decât vopsitorie.

Deasupra acestei mânjeli executată de vreo minte întunecată, au desenat un fel de semicerculeţe în trei culori: Roşu, alb şi albastru.

Acest desen dădea întregului cadru un aspect sinistru, inspirator de groază şi spaimă.

...

- Toată lumea se dezbracă la pielea goală!

Într-o grabă nemaipomenită ne-am dezbrăcat cu toţii trecând la percheziţionarea bagajelor.

Hainele toate fură făcute ferfeniţă...

- Cu faţa la perete! porunci un ţigan ce se fudulea că are trei trese pe umăr. Doar în treacăt l-am studiat. I-am evitat privirea ca nu cumva să mă pleznească pentru acesta.

- Crăcănaţi picioarele!

Ne-am supus imediat fără să simţim răcoarea betoanelor. Puţinul sânge pe care-l mai aveam în noi îşi făcu din plin datoria ieşind tot înspre exteriorul corpului.

- Ţineţi mâinile sus şi sprijiniţi-vă de zid!

Am executat ordinul automat ca electrizaţi... Numai că mie tocmai atunci îmi trecu prin minte povestea cu degetul cu care te caută prin gură după ce – în prealabil – ţi l-a vârât în dos şi mă pufni râsul cu toată obida şi cercul necazurilor ce se strângeau din toate părţile.

Stăteam lângă Gicu Bulacu. Am avut impresia că acesta se speriase şi încearcă – parcă – să-mi ceară ajutor privindu-mă peste umăr. I-am dat ajutorul dorit zicându-i:

- Acum urmează "băgarea degetului". Strânge bine găuaza.

Pe Gicu îl pufni râsul, dar se struni atât de tare roşindu-se la faţă încât îi curgeau lacrimile din ochi.

Un caraliu mai apropiat auzise ceva şi se îndreptă ca o furtună spre noi... Norocul nostru că tocmai atunci sosi un alt cerber care îl chemă dându-i un ordin. Am scăpat.

- Cască curu'!

Sprijinindu-ne cu capul de perete, cu amândouă mâinile desfăcurăm dragul nostru organ de odihnă supus aici atâtor batjocuri.

Un țigan subțire, sec și pipernicit ne controlă cu un băț subțire. Ținea țiganul cascheta pe o sprânceană plin de seriorizate și importanță. Ziceai că-i un medic specialist ce operează o tumoare pe recht.

- Drepți...! Beleşte p...!

Lucrul a fost simplu pentru cei mai maturi, mai greu pentru noi cei mărunței, dar am trecut și peste asta.

Au urmat "cască gura" și "beleşte ochii"...

...

După semnarea inventarului ne-am încolonat în rând câte patru între cele două linii trasate cu var.

În față se postă un gardian ce avea un maldăr de chei în mână. În spate și pe margini ceilalți, destul de mulți cu ciomege în mâini. Îi vedeam cum scuipă în palme pregătindu-se...

Se făcu o liniște totală, apoi cel din față dădu comanda:

- Veniți după mine.

La auzul comenzii, gardienii din spate începură să croiască pe deținuți cu toată puterea pe unde se nimerea, strigând: - Ține aproape! Ține aproape!...

Luați prin surprindere cei din spate au dat buzna în față și ne-am împrăştiat în panică trecând peste cele două linii de demarcație.

Atunci intrară în funcție gardienii de pe margini lovind cu ciomegele lor noduroase și cu cozile de mătură. Urlau ca la foc: Linia!... Linia!...

Nici n-am observat cum am călcat în cameră, dus de puhoiul de oameni intrați în panică.

Am avut impresia că oamenii urcă pe pereți. În realitate intraseră în cameră și oamenii urcau pe priciuri ca să facă loc celor ce încă mai erau pe culoar.

După ce și ultimul om a trecut pragul camerei, trei gardieni s-au proptit cu umerii ca să poată închidă ușa. Atât de înghesuiți eram.

În sfârşit, uşa s-a închis. Am scăpat. Era linişte şi vorbeam în şoaptă.

Noi am zis că la Cluj a fost mare înghesuială – iată că e posibil una şi mai mare.

Priciuri cu două etaje aşternute cu rogojini uzate. Un bec puternic de 500 waţi ne orbea pur şi simplu.

Geamurile erau mânjite cu var şi închise ermetic. Această situaţie ne-a îngrijorat deoarece era pericol de asfixiere.

Nu era posibil ca să dormim "picioruş" adică unul cu capul la picioarele celuilalt deoarece priciurile erau puţin înclinate.

Lângă uşă erau două "tunuri" (hârdaie) pentru necesităţile fiziologice, având o capacitate de 100 litri fiecare.

Câţiva dintre noi care nu suportau căldura luaseră loc la "subsol" la "şerpărie" adică sub prici, direct pe ciment. Noi sighetenii am ocupat parterul priciului.

...

Obosiţi de drum şi de marea tensiune nervoasă, am adormit cu toţii pe o singură latură, altfel nu încăpeam.

Eu dormeam lângă Petrică Ulici zis "Ursu", care în timpul somnului se răsturna peste mine cu toată greutatea lui de urs aproape sufocându-mă.

Cu mare greutate şi disperare, am reuşit să mă smulg de sub dânsul. Apoi mi-am pus toate bagajele sub cap ca să pot respira.

Geamul era deschis în timpul nopţii astfăl că o boare de aer proaspăt parcă m-a mai înviorat.

Cu timpul, fiecare din noi şi-a rezolvat problema spaţiului încât înghesuiala nu mi s-a mai părut chiar atât de sufocantă ca la început.

În cameră era o duhoare de hoit şi urină în descompunere pe care noi nu o sesizam. O sesiza în schimb gardianul când deschidea uşa. Îl vedeam cum se trage într-o parte ţinându-şi respiraţia.

Politicienii

La închisoarea Jilava am zăbovit doar vreo zece zile.

Avizi de a cunoaşte cât mai multe lucruri, l-am rugat pe asistentul Iordăchescu să ne ţină nişte cursuri de istorie din cele mai vechi timpuri şi până în ziua de azi. Iordăchescu începu povestea cea lungă a trecutului umanităţii, iar noi îi sorbeam cuvintele şoptite în linişte făcând cu trupurile noastre un fel de paravan în dreptul vizetei, ca gardianul – când ne spiona – să nu-şi dea seama despre ce este vorba, că de auzit era imposibil să ne audă.

*

Mai încolo purtau discuţii cei doi oameni de afaceri, dar discuţiile lor nu ne interesau şi nici nu înţelegeam nimic din ele.

*

În colţ, pe prici, cei câţiva politicieni puneau ţara la cale. Tocmai erau în curs de formare a unui guvern de mână forte (după sosirea americanilor).

Deodată, unul din ei se ridică precipitat făcându-şi loc cu coatele ca să ajungă cât mai grabnic la tinetă. Nevoile îl presau amarnic...

După ce se uşură de prima "tranşă", forţând-o pe cea de-a doua – îi zise ortacului său din celălalt capăt al camerei cu voce destul de tare:

- Mitică, vezi să nu uiţi, mie-mi rezervi externele...

...

Pe noi cei tineri ne-a bufnit râsul şi nu înţelegeam... Mai târziu, peste ani de zile, de acum oameni maturi, ne-am dat seama ce au însemnat aceste gunoaie politicianiste... În toate închisorile şi mai ales în lagărele de pe întinsul canalului Dunăre - Marea Neagră, aceşti politicieni hodorogi formau de dimineaţa şi până seara sute de guverne.

Martori oculari spun cum la infirmeria unui lagăr unul din aceşti "miniştri" ramoliţi, adormise pe bancă aşteptând să intre la vizita medicală. (în fiecare lagăr exista un fel de infirmerie)

Deodată doctorul deschise uşa cabinetului medical întrebând dacă mai este vre-unul care aşteaptă pentru "interne". Atunci bătrânul politician care moţăia apăsat de grija postului ce-l va ocupa (după venirea americanilor), sări ca ars trezindu-se:

- "Nu domnule, eu sunt la externe"...

Plecarea spre Târgşor

O dată pe săptămână se aduceau sculele de bărbierit şi taburete. Unul din deţinuţi făcea pe frizerul şi îi bărbierea pe ceilalţi.

Era tocmai o astfel de zi cu program de bărbierit, când Vişovan – îngrijorat de soarta noastră – ne-a strâns într-un colţ al camerei sfătuindu-ne – dar mai mult rugându-ne – să fim liniştiţi spre a scăpa întregi şi vii din această încercare a cărei cruzime n-a prevăzut-o nimeni. Conştiinţa şi-o simţea încărcată...

Noi l-am ascultat cu respect şi cu luare aminte... Numai că el zicea una şi noi gândeam alta. El n-a ţinut cont că anul greu ce trecuse ne-a maturizat cu mult mai mult decât dacă am fi fost liberi.

...

Pe taburetele pentru bărbierit a luat loc Costică Radu. A fost bărbierit pe un obraz iar când să pună briciul pe al doilea uşa se deschise şi gardianul ne porunci să fim atenţi. Cine îşi aude numele să-şi ia în grabă bagajul şi să iasă afară pe coridor.

Pe listă figurau toţi elevii din acea cameră.

Bucuria plecării din această închisoare a fost atât de mare încât n-am sesizat nimic, nici o pătanie la ieşirea din cameră sau la transportul cu duba CFR până la Ploieşti.

Abia plecând din Ploieşti pe întuneric într-o splendidă noapte cu lună plină, atunci răsărind, am început să gândesc la închisoarea "mult visată": TÂRGŞORUL NOU.

CUPRINS

CU GHIOZDANUL LA ÎNCHISOARE 1
La poarta zăvorâtă 5
Diavolul deschide poarta 6
Cei optsprezece "politicieni" 7
Prima mea discuție cu un gardian 14
Se lasă întunericul 15
"Să trăiască, să-nflorească" 17
La hotarul dintre regulamente 19
Prima noapte și primul pachet cu îmbrăcăminte 21
Planul de evadare 23
La "mititica" 24
"De azi intrați în rație" 26
Foamea 28
Plăcintă sfârâindă 30
În celulă cu "generalul" 31
Primul cântec "studențesc" 33
La plimbare 35
Ion Ilban, dascăl în manierele elegante 36
Ceasul, calendarul și țintarul 40
Lecturi "literare" 42
Un "cârnat" misterios 43
Senzația libertății 44
Laolaltă, în casă nouă 45
Pachetele și vorbitorul clandestin 47
Reversul medaliei 49
Pariul 52
Un răspuns de pomină 54
Capra în patru și capra cu figuri 55
Meșteri sobari 56
Proba tehnologică 58
Ionică-lăudărosul este sancționat 60
Rapsodia Maramureșului 60

Oloi!... şi trânta 63
Hoţia cea dreaptă 64
Primul Crăciun în închisoare 65
Meci nul între mine şi Nelu Dunca 66
C.O.R.N. 70
Oh, "Popescu Daniela"! 72
"Honolulu" 74
Cel mai grozav şahist 76
S-a legiferat pedeapsa cu moartea 79
Vizitele securiştilor în închisoare 80
O figură necunoscută 83
"Pociumpii" 84
Ora exactă 86
Zbuciumul lui Aurel Vişovan 86
O sabie cu două tăişuri 87
Unul cu insomnia, celălalt cu visele 89
Turtoiul şi slănina afumată 90
Prima Înviere în închisoare 91
Percheziţia 92
Un pachet misterios 93
"Mărţişorul" 94
O idilă absolut neaşteptată 95
O răsplătim pe fetiţă 99
Pregătiri de plecare 101
ADIO, PUŞCĂRIE DIN SIGHETU-MARMAŢIEI 103
Adio puşcărie din Sighetu-Marmaţiei 105
Dracul ne iese în întâmpinare 106
La închisoarea Satu-Mare 108
Deci, asta-i duba! 109
Închisoarea din Cluj 113
În noul "apartament" 114
Ploşniţele 116
Regimul de închisoare 117
Percheziţia 119

"Vin americanii" 120
Povestitorii 121
Nevinovații 122
Sărmanul Murgoci 123
Jocul de cărți 124
Fetele 126
Concertul 127
O veste tristă 132
Partea a doua a concertului 134
Fumatul 139
Bătaia la "textile" 140
Foamea îmi întunecă rațiunea 141
Am atins culmea prostiei 142
Vestea cea bună 143
Ion Ladea 144
Încep judecățile 145
De la puşcărie la Tribunal 146
Judecata 147
Judecata s-a terminat 150
Am dat cu zarul 151
Mai puțin cu doi 152
Frecția 153
General de "aviație" 154
Plecăm? 155
Pirați ai aerului 156
Pop Cornel 157
Spiritism 158
Setea de muncă 159
Moartea ne-a pândit pe cei doi Andreica 159
Un hoț şi un comerciant 163
Marinică povestitorul 166
Mândria lui Marinică 167
Cum "opera" Marinică pe plaje 168
Adio Cluj 169

Emoțiile şi palpitațiile călătoriei 170
O clipă la Văcăreşti 172
La închisoarea Jilava 174
Percheziția 177
Politicienii 181
Plecarea spre Târgşor 182

Epilog

După plecarea noastră de la Sighet, sub supravegherea noului director (cel care ne vizitase o dată în celulă), s-a trecut la amenajarea acestei închisori de drept comun în închisoare pentru deținuți politici.

Mai întâi a fost amenajat un loc unde să fie mutați deținuții de drept comun, în niște case naționalizate de lângă gara CFR. Acolo a fost mutat întreg personalul închisorii, de la "primul gardian" până la cel mai neînsemnat paznic. Au fost mutați, bineînțeles, și deținuții de drept comun.

Pe urmă, închisoarea în care stătusem noi a fost "renovată" și special amenajată pentru uciderea lentă a personalităților politice care au condus țara până la instaurarea regimului comunist.

În această închisoare, totul era acum conceput astfel încât marii bărbați să poată fi exterminați lent și fără să lase urme.

Bineînțeles că, în această privință, rolul cel mai important urmau să-l joace oamenii. De la director până la gardieni, toți trebuiau să fie bine verificați după dosarul personal.

Toți trebuia să fie oameni cu carte puțină, semianalfabeți, din straturile cele mai de jos și defavorizate ale societății, defavorizați în care germenul urii să poată lucra plin de voiciune.

Bineînțeles că, în prealabil, aceștia au fost bine instruiți și îndoctrinați de către instructori, care la rândul lor învățaseră meseria de la maeștri ai NKVD-ului, veniți special din Uniunea Sovietică.

Toți acești oameni, între care mai rămăseseră puțini din cei de pe vremea noastră, și-au luat, întâi și-întâi, în primire posturile.

Abia după aceea, în luna mai 1950, au fost aduse victimele...

In ce privește lotul nostru, condamnările au fost următoarele:

Aurel Vișovan	*10 ani la care s-au adăugat în 1958 încă 25 ani. A executat în total 17 ani*
Ioan Virag	*2 ani. A murit în detenție.*
Nistor Man	*5 ani, la care s-au adăugat în 1958 încă 22 ani. A executat în total 12 ani de închisoare*
Gavrilă Coman	*4 ani. A murit în detenție.*
Costică Radu	*5 ani, la care s-au adăugat în 1958 încă 20 ani. A executat în total 10 ani de închisoare.*
Gheorghe Burlacu	*3 ani, la care s-au adăugat în 1958 încă 15 ani. A executat în total 8 ani.*
Gheorghe Andreica	*2 ani, la care s-au adăugat 16 ani. A executat 8 ani.*
Ioan Dunca	*4 ani, la care s-au adăugat 16 ani. A executat 10 ani*
Ștefan Deiac	*4 ani, la care s-au adăugat 19 ani. A executat 10 ani*

Iuliu Vlad	*3 ani închisoare*
Petre Ulici	*2 ani şi jumătate închisoare*
Grigore Hotico	*2 ani şi jumătate închisoare*
Petru Codrea	*3 ani închisoare*
Ion Ilban	*2 ani şi jumătate închisoare*
Iosif Andreica	*2 ani închisoare*
Mihai Vlad	*4 ani închisoare*
Ionică Motrea	*2 ani închisoare*

Tiparul executat la: S.C. INFCON S.A. Constanța
str. Prof. Murgoci Nr. 1, tel./fax: 0241/580.527, 585.627

Bun de tipar 30.1.2003
Hârtie offset: 60g/m^2
Format: 16/61x86. Coli tipar: 12